

Τ.Ε.Ι. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ – ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ
ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ**

ΑΝΤΖΟΥΛΑΤΟΣ ΑΓΓΕΛΟΣ ΑΜ 14708

ΜΠΕΡΝΤΕΤΣΙΟΓΛΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΑΜ 14706

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΝΤΟΒΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ:	
ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΑΙΤΙΕΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ.....	4
1.1	
Εισαγωγή.....	4
1.2 Αιτίες αύξησης του οικονομικού εγκλήματος.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ:	
ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ	
2.1. Θεωρίες του οικονομικού εγκλήματος.....	11
2.2. Μορφές οικονομικού εγκλήματος.....	13
2.3. Επιπτώσεις από τη διαφθορά.....	19
2.4. Διεθνείς πρακτικές.....	23
2.5. Επιτυχημένες στρατηγικές.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ:	
ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ	
3.1. Επιπτώσεις του οικονομικού εγκλήματος στην ελληνική οικονομία.....	28
3.2. Έρευνες με θέμα τη διαφθορά.....	31
3.3. Σχέση οικονομικού και «λευκού εγκλήματος».....	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ:	
ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	
4.1. Θεσμοί και οικονομικό έγκλημα σε παγκόσμια διάσταση.....	45
4.2. Οικονομικό έγκλημα και η ελληνική περίπτωση.....	50
4.3. Η ελληνική οικονομία.....	56
4.4. Εθνική Έρευνα για τη διαφθορά στην Ελλάδα	62
4.5. Οργανισμοί – Φορείς – Υπηρεσίες για την πάταξη της Διαφθοράς και του Οικονομικού εγκλήματος στην Ελλάδα.....	82
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	
.....	85
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	90

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα εργασία εξετάζει την έκταση του οικονομικού εγκλήματος στην Ελλάδα τα

τελευταία χρόνια και κυρίως το πρόβλημα της διαφθοράς τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Η διαφθορά, ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα από καταβολής του ελληνικού κράτους, αποτελεί τροχοπέδη ανάπτυξης και για πάρα πολλούς ευθύνεται για πολλές από τις αναχρονιστικές λειτουργίες του δημόσιου τομέα.

Η διαφθορά είναι ένα φαινόμενο με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Δημιουργείται και κινείται εντός διαφόρων πλαισίων, τα οποία όμως παρουσιάζουν το ίδιο χαρακτηριστικό: απουσία ελέγχων και χαλαρή εφαρμογή του νόμου από την πλευρά του ελεγκτή. Αν και το Κράτος γνωρίζει ότι χάνει τεράστια ποσά κάθε χρόνο εξαιτίας της διαφθοράς, εντούτοις μόνο τα τελευταία χρόνια έγιναν κάποιες συστηματικές προσπάθειες καταπολέμησης του φαινομένου.

Θα δούμε πόσο η διαφθορά επηρεάζει την οικονομική ανάπτυξη των κρατών αλλά και τις κοινωνίες εν γένει, γιατί δεν πρόκειται αποκλειστικά για ένα ελληνικό φαινόμενο, αλλά για μια «ασθένεια» που έχει παγκόσμια εξάπλωση και δεν κάνει διάκριση σε κράτη. Επίσης θα μιλήσουμε για το πόσο σημαντικοί είναι οι Θεσμοί ενός Κράτους για τον περιορισμό ή την εξάπλωση της διαφθοράς.

Τέλος, θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της διαχρονικής έρευνας του Παραρτήματος της Διεθνούς Διαφάνειας στην Ελλάδα για την εξέλιξη της διαφθοράς στην Ελλάδα από το 2007 έως το 2013 και θα δούμε τι έχει κάνει το ελληνικό κράτος για την καταπολέμηση του οικονομικού εγκλήματος.

«Το περιεχόμενο της Πτυχιακής Εργασίας δεν απηχεί απαραίτητα τις απόψεις του Τμήματος ή της Επιτροπής που την ενέκρινε».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΑΙΤΙΕΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

1.1 Εισαγωγή

Ψάχνοντας τις αιτίες, οι οποίες αποτελούν τροχοπέδη στην ανάπτυξη πολλών κρατών της γης, ανακαλύπτουμε ότι μία από τις βασικότερες, αν όχι η κυριότερη, είναι η διαφθορά. Η διαφθορά είναι ένα σύνθετο και πολύπλευρο φαινόμενο με πολλά αίτια και αιτιατά, καθώς έχει τη δυνατότητα να λαμβάνει πολλές μορφές και λειτουργίες εντός πολλών πλαισίων. Το εύρος της απλώνεται σε όλο το φάσμα της οικονομικής δραστηριότητας, ξεκινώντας από τον ιδιωτικό τομέα και καταλήγει στις κρατικές υπηρεσίες, φτάνοντας πολλές φορές στον στενό πυρήνα άσκησης εξουσίας σε πολλά κράτη.

Μπορεί να ξεκινά από μια ξεχωριστή πράξη πληρωμής που είναι αντίθετη στο νόμο και να φτάνει μέχρι την ενδημική δυσλειτουργία ενός πολιτικού και οικονομικού συστήματος. Δυστυχώς πρόκειται για ένα φαινόμενο που έχει λάβει παγκόσμιες διαστάσεις, ταλαιπωρεί τις κοινωνίες από τις απαρχές τους καθώς έχουν καταγραφεί πάμπολλα φαινόμενα διαφθοράς στα αρχαία χρόνια, και δεν αποτελεί αποκλειστικό «προνόμιο» αναπτυσσόμενων ή τριτοκοσμικών χωρών.

Η διαφθορά και το οικονομικό έγκλημα δεν είναι δημιούργημα των τελευταίων ετών. Υπήρχε από τα χρόνια της αρχαιότητας. Ο θεωρούμενος ως μεγάλος και εντιμότατος νομοθέτης, ο Σόλων, καθιέρωσε τον 5ο αιώνα τη Σεισάχθεια, δηλαδή τη διαγραφή των χρεών. Όπως γράφει ο Αριστοτέλης, λίγο καιρό πριν την ανακοινώσει, ενημέρωσε τους φίλους του, οι οποίοι έσπευσαν να πάρουν δάνεια μεγάλα, τα οποία με την απόφαση του Σόλωνα διαγράφηκαν. Έτσι έγιναν πάμπλουτοι. Ο άνθρωπος που καθιέρωσε τα «μυστικά κονδύλια» ήταν ο δημιουργός της Χρυσής Δημοκρατίας του 5ου αιώνα, ο Περικλής, όπως γράφει ο Πλούταρχος, αφού πήρε από το ταμείο της Αθήνας 10 τάλαντα, ποσό τεράστιο για την εποχή. Στη λογοδοσία της Πνύκας, όταν ρωτήθηκε τι τα έκανε, απάντησε «ανηλώμενα εις το δέον», δηλαδή, τα έδωσα εκεί που έπρεπε, χωρίς καμιά άλλη εξήγηση.¹

Σε έρευνα της Παγκόσμιας Τράπεζας που δημοσιεύθηκε σε άρθρο της εφημερίδας Κέρδος στις 15/12/2007, πάνω από 1 τρισεκατομμύριο ευρώ δαπανάται για δωροδοκίες εκ των οποίων τα 20 έως 40 δις δίνονται για δωροδοκίες πολιτικών στις αναπτυσσόμενες χώρες, τα 60 έως 80 δις για χρηματισμό πολιτικών στις αναπτυγμένες χώρες, τα 500

¹ «Η διαφθορά έχει ρίζες στην αρχαία Ελλάδα», άρθρο στο www.epistimonikomarketing.gr

δισεκατομμύρια προέρχονται από εγκληματικές πράξεις και άλλα 500 είναι προϊόν φοροδιαφυγής.²

Φυσικά ο ιδιωτικός τομέας δεν μένει έξω από φαινόμενα διαφθοράς. Παρόλο που σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα διαφθορά είναι η κατάχρηση της δημόσιας εξουσίας για το ιδιωτικό όφελος³ και μπορεί κάποιος να υποθέσει ότι η διαφθορά δεν μπορεί να υπάρξει μέσα στις δραστηριότητες του ιδιωτικού τομέα, εντούτοις στις μεγάλες ιδιωτικές επιχειρήσεις η διαφθορά σαφώς υπάρχει. Είτε με τη μορφή προμήθειας είτε ακόμη με τη μορφή μίσθωσης. Σε πολλά κράτη υπάρχει στις ιδιωτικές δραστηριότητες που ρυθμίζονται από την κυβέρνηση.⁴

Τέλος σε πολλές χώρες τα κόμματα εξουσίας χρησιμοποιούν την ισχύ τους για αποκόμιση χρημάτων προκειμένου να χρηματοδοτήσουν δραστηριότητές τους. Κυρίως προεκλογικές εκστρατείες. Είναι γεγονός όμως, ότι η διαφθορά, παρόλο που παρατηρείται σε όλο το φάσμα της οικονομικής δραστηριότητας, γιγαντώνεται κυρίως στον δημόσιο τομέα. Επιβεβαίωση αυτών οι αναφορές που έρχονται κάθε μέρα στη δημοσιότητα για χρηματισμό ή παράνομο πλουτισμό κρατικών λειτουργών ακόμη και πολιτικών.

²«Πρώτες σε διαφθορά οι εφορίες», εφημερίδα Κέρδος

³ Vito Tanzi and Hamid Davoodi, «Corruption, Public Investment, and Growth», σελ.5

⁴ Vito Tanzi, «Corruption Around the World Causes, Consequences, Scope, and Cures», <https://www.imf.org>, σελ.566

1.2 Αιτίες αύξησης του οικονομικού εγκλήματος

Η επιδίωξη ατομικού οφέλους αποτελεί στόχο κάθε ατόμου που δραστηριοποιείται μέσα σε ένα οικονομικό περιβάλλον. Όσο τηρούνται οι κανόνες της αγοράς και της οικονομίας, η επίτευξη και η μεγιστοποίηση του κέρδους δεν αποτελούν τροχοπέδη στην οικονομική ανάπτυξη αλλά και κατ' επέκταση στην κοινωνία. Άρα εφόσον η αγορά λειτουργεί με δικούς της αυτορρυθμιζόμενους κανόνες, θεωρούμε ότι δεν γίνεται κάτι παράνομο. Αυτό όμως δεν ισχύει σε κάθε περίπτωση. Το άτομο οδηγείται να προσπορισμό παράνομου κέρδους όταν το ατομικό όφελος που θα του αποφέρει αυτή η πράξη είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο κόστος της πράξης αυτής.

Παράλληλα η δομή, οι θεσμοί και η διάρθρωση του ίδιου του κράτους ευνοεί το φαινόμενο της διαφθοράς. Η έλλειψη κυβερνητικής διαφάνειας, η έλλειψη ελευθερίας του λόγου, η μακροχρόνια κατοχή και νομή της εξουσίας από τα ίδια ή το ίδιο πολιτικό κόμμα με την ανακύκλωση των ίδιων προσώπων σε διάφορες θέσεις, έλλειψη αξιολόγησης των δημοσίων υπαλλήλων σε συνδυασμό με πενιχρούς μισθούς και νομικό καθεστώς ατιμωρησίας ή και συγκάλυψης, που αφήνει ατιμώρητους τους παραβάτες, είναι μερικά από τα στοιχεία που ενδυναμώνουν τη διαφθορά και οδηγούν σε κρίση τη σχέση του πολίτη με το κράτος.

Σύμφωνα με τον Treisman⁵ η κατάχρηση του δημόσιου αξιώματος ερμηνεύεται ως η εξισορρόπηση του αναμενόμενου κόστους μιας διεφθαρμένης πράξης με το αναμενόμενο όφελος που θα έχει η πράξη αυτή. Κόστος θεωρείται ο κίνδυνος να ανακαλυφθεί η πράξη και ο υπαίτιος να τιμωρηθεί γι' αυτή. Η πιθανότητα να πιαστεί είναι συνδυασμός της αποτελεσματικότητας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου της χώρας αλλά και του νομικού της συστήματος. Υπάρχουν νομικά συστήματα που ευνοούν τη συγκάλυψη διαφθοράς γιατί προσφέρουν βαθμό προστασίας στους παρανομούντες. Επίσης ο ίδιος αναφέρει ότι υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν τους δείκτες διαφθοράς σε ένα κράτος. Η θρησκεία μπορεί να παίζει σημαντικό ρόλο. Σημαντικό ότι σε χώρες που ακολουθούν το δόγμα του Προτεσταντισμού οι δείκτες διαφθοράς βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα γιατί καταγγέλλονται με μεγαλύτερη ευκολία παραβιάσεις από κρατικούς αξιωματούχους. Σε χώρες όπου η θρησκεία είναι σε άρρηκτη σύνδεση με το κράτος, όπως το Ισλάμ ή την Καθολική και Ορθόδοξη Εκκλησία

⁵ Treisman D.,2000, «The causes of corruption:a cross-national study», journal of public Economics, vol. 56, pp. 399-457

παρατηρείται αύξηση των δεικτών διαφθοράς. Η εκπαίδευση επίσης συντελεί στην καταπολέμηση της διαφθοράς.

Επίσης, όσο μεγαλώνει το επίπεδο εκπαίδευσης των κατοίκων ενός κράτους, η ανοχή στα φαινόμενα διαφθοράς μειώνονται. Τέλος ο κρατικός παρεμβατισμός, για παράδειγμα με την υψηλή φορολόγηση, ευνοεί φαινόμενα διαφθοράς. Άτομα με υψηλό επίπεδο μόρφωσης μπορούν να ξεχωρίσουν αν μια πράξη είναι παράνομη ή όχι και να προβούν στην καταγγελία της. Φυσικά η εκπαίδευση πολλές φορές συνδέεται με την κουλτούρα κάθε χώρας. Σε χώρες που η υιοθέτηση παράνομων πρακτικών αποτελεί κυρίαρχη κουλτούρα, είναι δύσκολο για την εκπαίδευση να αλλάξει τα πράγματα, εντούτοις η εκπαίδευση είναι η μόνη λύση για τις κυβερνήσεις των χωρών αυτών στην καταπολέμηση της διαφθοράς.

Μονοπωλιακές λογικές, επίσης, συντηρούν τέτοιου είδους πρακτικές. Η ελεύθερη διακίνηση προϊόντων αλλά και ανθρώπων μεγαλώνει την έκθεση της χώρας στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον και βοηθά στην εισαγωγή «καλών» πρακτικών.

Σύμφωνα με άλλους αναλυτές όπως ο Barak το 2000⁶ και το 2001⁷ κάνουν διάκριση στις αιτίες της διαφθοράς σε τρεις κατηγορίες. Σύμφωνα με την πρώτη κατηγορία το φαινόμενο της διαφθοράς προέρχεται από τις διαδικασίες που υπάρχουν στις σύγχρονες κοινωνίες και στις αλλαγές που αυτές προκαλούν στην ίδια την κοινωνία.

Στη δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται όλες οι ανισότητες που προέρχονται από την πολυστρωματική διαίρεση της κοινωνίας και της έλλειψης ευκαιριών που αυτή προκαλεί. Πλήττονται περισσότερο οι ασθενέστεροι αφού δεν δημιουργείται αναδιανομή εισοδήματος και είναι περισσότερο ευάλωτοι.

Στην τρίτη κατηγορία εντάσσονται οι νομικές ασάφειες και οι υψηλές δυνατότητες που δίνονται σε κάποιους ανθρώπους με την ανάληψη συγκεκριμένων θέσεων στον κρατικό μηχανισμό. Η ισχύς της θέσης σε συνδυασμό με τα ασαφές νομικό πλαίσιο δημιουργεί περιθώρια παραβατικής δράσης καθώς η ισχύουσα νομοθεσία εξασφαλίζει χαμηλό ρίσκο.

Στην Ελλάδα σύμφωνα με τον Τρύφωνα Κολλίντζα⁸ η ύπαρξη της διαφθοράς απαιτεί την ύπαρξη πολλών παραγόντων. Γενικά πρέπει να υπάρχουν παράγοντες που δημιουργούν την ανάγκη του πληθυσμού για διαφθορά από τη μια αλλά και παράγοντες που διαμορφώνουν το κατάλληλο έδαφος ώστε στελέχη του δημοσίου να βρίσκουν το έδαφος και τα περιθώρια και να προβαίνουν σε πράξεις διαφθοράς. Η συμμετοχή σε

⁶ Barak, G. (2000) *Crime and Crime Control; A global view*. Ουέσππορτ, CN: Greenwood Press.

⁷ Barak, G. (2001) «Crime and Crime Control in the Age of Globalization: A Theoretical Dissection», *Critical Criminology*10:57-72.

⁸ Εφημερίδα Το ΒΗΜΑ, 23/03/1997, Σελ.:D05 Κωδικός άρθρου:B12421D051

πράξεις διαφθοράς προϋποθέτει και χαλαρή ηθική εκ μέρους του δημόσιου λειτουργού αλλά και την έντονη επιθυμία του για γρήγορο και εύκολο πλουτισμό. Σημαντικό ρόλο παίζει η μισθολογική αξία της θέσης την οποία κατέχει. Πενιχρές απολαβές κάνουν πιο ελκυστική την προοπτική γρήγορου και μεγάλου κέρδους.

Η αποδοχή φαινομένων διαφθοράς από το κοινωνικό σύνολο είναι πολύ σημαντικός παράγοντας. Η αίσθηση της ατομικής και κοινωνικής ευθύνης από τα άτομα κάθε κοινωνίας είναι πολύ σημαντική. Η κοινωνική απομόνωση ατόμων που διαπράττουν παράνομο πλουτισμό εις βάρος συμπολιτών τους σε κάποιες κοινωνίες τιμωρείται με κοινωνική απαξίωση και απομόνωση για τον δράστη. Επίσης το πολιτικό σύστημα όταν όχι μόνο νομοθετεί αλλά και επιβάλλει παραδειγματικές ποινές σε περιπτώσεις αποκάλυψης παράνομων πράξεων σε συνδυασμό με μία ανεπτυγμένη αίσθηση πολιτικής ευθύνης μπορεί να λειτουργήσει ως φραγμός στην εκδήλωση διαφθοράς για αρκετούς από τους δημόσιους λειτουργούς.

Αν και η ελληνική κοινωνία, όπως θα δούμε και στη συνέχεια, παρουσιάζει σε έρευνες έντονη απέχθεια στο φαινόμενο της διαφθοράς, εντούτοις οι πολίτες έχουν αρκετές εμπειρίες παράνομων δοσοληψιών, προκειμένου να πετύχουν ακόμη και το αυτονόητο στις σχέσεις τους με κρατικές υπηρεσίες. Επίσης προκαλεί εντύπωση η εύκολη επαναφορά καταδικασμένων ατόμων σε δημόσιες θέσεις ή ακόμη και ιδιωτικές.

Για να μπορέσει η διαφθορά να γίνει εφικτή, είναι απαραίτητη η ικανοποίηση ορισμένων συνθηκών: Πρώτα απ' όλα πρέπει ο δημόσιος λειτουργός να έχει την ευχέρεια έγκρισης ή μη για την παροχή ενός αγαθού. Αυτόματα καθίσταται βασικός παράγοντας και υπόκειται σε διάφορες πιέσεις. Όταν αυτό συνδυάζεται με πλημμελή έλεγχο από τις προϊστάμενες αρχές ή οποιονδήποτε άλλο παράγοντα ελέγχου της δράσης των κρατικών λειτουργών, τότε υπάρχει κενό και άνθιση φαινομένων διαφθοράς.

Μια άλλη θεωρία για την ροπή του ατόμου στη διάπραξη οικονομικών εγκλημάτων βασίζεται στον Abraham Maslow και στο άρθρο του με τίτλο "A theory of Human Motivation". Σύμφωνα με τον Maslow κάθε άνθρωπος παρακινείται να ικανοποιήσει κατά τη διάρκεια της ζωής του μια σειρά από ανάγκες: φυσιολογικές, ασφάλειας, αγάπης/ύπαρξης, εκτίμησης και πραγμάτωσης. Η παρακίνηση ώστε να ικανοποιηθεί το σύστημα ιεράρχησης αναγκών του Maslow ενεργοποιεί κάποτε στους ανθρώπους και τους οργανισμούς το κίνητρο ή, διαφορετικά, την πίεση διάπραξης απάτης. Το κίνητρο αποτελεί έναν από τους αιτιώδεις παράγοντες που κατά γενική ομολογία απαιτείται να υπάρχει ώστε να λάβει χώρα η απάτη. Οι άλλοι δύο αιτιώδεις παράγοντες είναι η ευκαιρία και η εκλογίκευση. Μερικές φορές λοιπόν οι άνθρωποι ενδέχεται να γίνουν άπληστοι και να προσπαθήσουν να πετύχουν την ανέλιξή τους με τρόπους αθέμιτους ικανοποιώντας

παράλληλα μία ή και περισσότερες ανάγκες. Ειδικότερα οι ανάγκες ασφάλειας ενεργοποιούν τους ανθρώπους να προβούν σε αθέμιτες πράξεις. Η αύξηση του κόστους ζωής σε συνδυασμό με την μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος, ωθεί τους υπαλλήλους στη διάπραξη απάτης προκειμένου να καλύψουν τις απώλειες.

Προχωρώντας στην ιεραρχία των αναγκών οι ανάγκες αγάπης/ύπαρξης και εκτίμησης δημιουργούν πιέσεις που έχουν σχέση με τον τρόπο ζωής (γεύματα σε ακριβά εστιατόρια, ρουχισμός, κοσμήματα, εξοχικά, εκδρομές, διακοπές με σκάφη κλπ) και ως αποτέλεσμα ενίοτε αποτελούν κίνητρο για τη διάπραξη απάτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

1.1 Θεωρίες οικονομικού εγκλήματος

Ο όρος «οικονομικό έγκλημα» είναι μέρος της έννοιας του «εγκλήματος του λευκού κολάρου». Μέχρι το 1930 οι εγκληματολόγοι ασχολούνταν κυρίως με το συμβατικό έγκλημα, δηλαδή το έγκλημα κατά προσώπων και ιδιοκτησίας από παραβάτες χαμηλής κοινωνικοοικονομικής στάθμης. Ο αμερικανός κοινωνιολόγος/εγκληματολόγος Edwin Sutherland συνέτεινε σημαντικά στη μετατόπιση των εγκληματολόγων προς οικονομικά εγκλήματα που διαπράττονται από παραβάτες υψηλής κοινωνικοοικονομικής θέσης.⁹ Ο ορισμός που έδωσε είναι ότι τα εγκλήματα λευκού κολάρου διαπράττονται από ευπόληπτα άτομα υψηλής κοινωνικής θέσης μέσα στα πλαίσια της εργασίας τους. Τέτοια εγκλήματα περιλαμβάνουν για παράδειγμα τη λειτουργία εργοστασίων που παραβιάζουν κανονισμούς ασφαλείας, την κλοπή σε βάρος του εργοδότη, την υπερχρέωση εξωτερικού ελεγκτή εις βάρος του πελάτη, λογιστικές ατασθαλίες και άλλα. Με άλλα λόγια το έγκλημα του λευκού κολάρου μπορεί να περιλαμβάνει αδικήματα σε βάρος μιας εταιρείας ή «για το καλό» της εταιρείας. Το έγκλημα αυτό είναι γνωστό και ως εταιρικό έγκλημα.

Σύμφωνα με τον Croall¹⁰ τα εγκλήματα λευκού κολάρου έχουν μια σειρά από συγκεκριμένα χαρακτηριστικά:

A. Μικρή ορατότητα: Οι παραβάτες συχνά βρίσκονται στον τόπο του εγκλήματος και μπορούν να αποκρύψουν τις δραστηριότητές τους καθώς και να καλύψουν τα ίχνη τους, με αποτέλεσμα οι πληγέντες να μην γνωρίζουν ότι έχουν καταστεί θύματα απάτης.

B. Πολυπλοκότητα: Πολλά εγκλήματα που αφορούν την κλοπή χρημάτων ή υπηρεσιών με εξαπάτηση είναι εξαιρετικά πολύπλοκα, επειδή μπορεί να υπάρχουν νομικές ασάφειες ή κενά.

Γ. Διάχυση ευθυνών. Μπορεί να έχουν αναμειχθεί πολλοί παραβάτες από διάφορες περιοχές δικαιοδοσίας στις οποίες ισχύει διαφορετική νομοθεσία. Έτσι γίνεται δύσκολο να βρεθούν αποδείξεις που θα τεκμηριώσουν την ευθύνη ενός συγκεκριμένου παραβάτη στη διάπραξη παράβασης.

⁹ Κραμβιά-Καπαρδή Μ, Τσολάκης Χρ (2011), σελ. 25

¹⁰ Croall, H.,(1992), White Collar Crime, Criminal Justice and Criminology.

Δ. Διάχυση θυματοποίησης, επειδή συχνά σε ένα έγκλημα λευκού κολάρου δεν μπορεί να προσδιοριστεί το θύμα. Αυτό συμβαίνει σε περιπτώσεις που το θύμα είναι κράτη ή ακόμη και μια πολυεθνική εταιρεία.

Ε. Δύσκολη διερεύνηση και επιτυχής δίωξη ακριβώς λόγω της μικρής ορατότητας, της πολυπλοκότητας και της διάχυσης ευθυνών. Επίσης πολλές φορές οι εταιρείες επιλέγουν την οδό της μη εμπλοκής της αστυνομίας ή ακόμη και τις καταγγελίες υπό το βάρος της αρνητικής δημοσιότητας που μπορεί να πάρει το θέμα για την ίδια την εταιρεία. Για παράδειγμα αν εμπλέκεται σε παράβαση κάποιο μέλος της Διεύθυνσης. Επίσης η χρήση υπολογιστών και διαδικτύου καθιστούν δύσκολη τη δουλειά ενός ερευνητή στην απόδειξη της παράβασης και στον καταλογισμό ευθυνών σε συγκεκριμένα πρόσωπα.

Στ. Επεικείς ποινές επιβάλλονται συχνά σε παραβάτες εγκλημάτων λευκού κολάρου. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι παραβάτες δεν έχουν χρησιμοποιήσει βία, αρνούνται την κακόβουλη πρόθεση, έχουν οικογένεια, ανήκουν σε υψηλή κοινωνικοοικονομική τάξη με ισχυρές διασυνδέσεις, έχουν λευκό ποινικό μητρώο και έχουν τη δυνατότητα πρόσληψης καλού δικηγόρου.

Ζ. Ασαφείς νόμοι είναι η αιτία του μικρού ποσοστού των εγκλημάτων λευκού κολάρου στα οποία πραγματοποιείται έρευνα , δίωξη και καταδίκη.

2.2 Μορφές οικονομικού εγκλήματος

Το οικονομικό έγκλημα έχει οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνέπειες. Εάν μια εταιρεία πρόκειται να πληρώσει για παράδειγμα, μια μίζα για να κερδίσει ένα συμβόλαιο, το κόστος αυτό θα χρεώνεται στο κόστος του αγαθού ή της παρεχόμενης υπηρεσίας και εάν το εν λόγω αγαθό ή η υπηρεσία πρέπει να παρέχεται στην κυβέρνηση, τότε ο φορολογούμενος θα πληρώνει για την υψηλότερη τιμή μέσω υψηλότερης φορολογίας. Ταυτόχρονα, αυτό σημαίνει ότι κάποια άλλη εταιρεία, η οποία παρέχει αγαθά ή υπηρεσίες και δεν δωροδόκησε για να κερδίσει ένα συμβόλαιο, ενδέχεται να έχει προβλήματα επιβίωσης με περικοπές προσωπικού. Φυσικά τα φαινόμενα δωροδοκίας και απάτης μπορούν να εξαπλωθούν και να επηρεάσουν ολόκληρο τον πολιτισμό ενός κράτους. Όταν η διαφθορά αφορά κάποιον πολιτικό υπουργό ή αρχηγό κράτους τότε μπορούμε να μιλήσουμε για πολιτική διαφθορά, ενώ για πράξεις διαφθοράς δημοσίων υπαλλήλων που εργάζονται σε π.χ. οικονομικές υπηρεσίες, εφορίες κτλ αναφερόμαστε σε γραφειοκρατική διαφθορά.¹¹

Επίσης το οικονομικό έγκλημα - διαφθορά δεν προϋποθέτει για την ύπαρξή του πάντα την καταβολή κάποιου χρηματικού ποσού, αλλά μπορεί να εμπεριέχει και μη ποσοτικά μεγέθη. Για παράδειγμα συγκέντρωση χρημάτων για κάποιο πολιτικό κόμμα.

Το φαινόμενο της διαφθοράς έχει αρκετές μορφές. Σύγκρουση συμφερόντων, δωροδοκίες, χρηματικές ανταποδόσεις, τρόποι νόθευσης προσφορών, παράνομα φιλοδωρήματα, οικονομικός εκβιασμός. Αναλυτικά:

▪ **Οι συγκρούσεις συμφερόντων καλύπτουν τα εξής:**

- Μεθοδεύσεις απατηλών αγορών που αφορούν στη χρέωση μιας εταιρείας για αγαθά ή υπηρεσίες από εταιρεία προμηθευτή, με την οποία ο εργαζόμενος της εταιρείας διατηρεί σχέσεις ή συμφέροντα χωρίς οι άλλοι να το γνωρίζουν.
- Μεθοδεύσεις απατηλών πωλήσεων που περιλαμβάνουν τις πωλήσεις προϊόντων της εταιρείας από έναν υπάλληλο προς μια εταιρεία στην οποία ο υπάλληλος διαθέτει κάποιο κρυφό συμφέρον.

Οι μεθοδεύσεις σύγκρουσης συμφερόντων συνιστούν γενικά παραβιάσεις της αρχής ότι ο θεματοφύλακας, ο εντολοδόχος ή ο εργαζόμενος οφείλουν να ενεργούν καλή τη πίστει, με πλήρη διαφάνεια και προς το συμφέρον του εντολέα ή του εργοδότη. Σύγκρουση συμφερόντων προκύπτει όταν ένα ανώτερο διοικητικό στέλεχος ή υπάλληλος

¹¹ Ι. Βαβούρας και Γ. Μανώλας (2004)

ή ένας διευθυντής παραλείπουν να γνωστοποιήσουν το όποιο οικονομικό ή προσωπικό συμφέρον σε μια συναλλαγή που δύναται να επηρεάσει αρνητικά τον εργοδότη.¹²

Στη σύγκρουση συμφερόντων ο παραβάτης οφείλει να αποκαταστήσει τις ενδεχόμενες απώλειες του εντολέα και να πληρώσει επί των αποκτηθέντων κερδών, έστω και εάν ο εντολέας δεν έχει υποστεί καμία ζημία. Στις περισσότερες περιπτώσεις σύγκρουσης συμφερόντων το κρυφό ενδιαφέρον αυτού που διενεργεί την απάτη μπορεί να μην εδράζεται στο οικονομικό όφελος αλλά ενδεχομένως να κατευθύνεται υπέρ κάποιου φίλου ή συγγενή, ενώ ο εγκληματίας μπορεί να μη λάβει κανένα οικονομικό όφελος σε αντάλλαγμα.

Σύγκρουση συμφερόντων μπορεί επίσης να είναι:

- Η ανακύκλωση των πωλήσεων, όπου ο εγκληματίας¹³ έχει επίγνωση του γεγονότος ότι ο εργοδότης ψάχνει προς αγορά ένα συγκεκριμένο αγαθό και σπεύδει να το αγοράσει και να το πουλήσει στον εργοδότη σε διογκωμένη τιμή
- Οι μεθοδεύσεις πωλήσεων, όπου ο εγκληματίας μπορεί να καταβάλει υπερβολικό τίμημα για αγαθά/υπηρεσίες ή να τα μεταπωλήσει σε άλλη εταιρεία.
- Οι υποτιμολογήσεις όπου ο εγκληματίας μπορεί να πωλήσει σε τιμές κάτω του κόστους σε μια Τρίτη εταιρεία με άδηλα συμφέροντα (π.χ., ο εργοδότης έχει μια περιουσία προς πώληση και ο εγκληματίας διαπραγματεύεται την πώληση με έναν φορέα στον οποίο διατηρεί έννομο συμφέρον).
- Η διαγραφή πωλήσεων επί πιστώσει σε εταιρεία που ο εγκληματίας έχει έννομο συμφέρον.
- Η δημιουργία επιχείρησης που ανταγωνίζεται άμεσα τον εργοδότη (π.χ., να εργάζεται κανείς εκπαιδευτικός και να μη γνωστοποιεί στο σχολείο όπου εργάζεται ότι προσφέρει ιδιαίτερα μαθήματα στους μαθητές του έναντι χρηματικού τιμήματος).
- Η εκτροπή πόρων ή κεφαλαίων προς μια οντότητα που ανήκει στον εγκληματία (π.χ., ένας μεταφορέας τυροκομικών προϊόντων να λαμβάνει αγαθά από τον εργοδότη του και να τα πωλεί μετά τις εργάσιμες ώρες σε δικούς του «πελάτες»).
- Ο εργαζόμενος μπορεί να έχει άμεσο οικονομικό συμφέρον σε μια επιχείρηση που διατηρεί υπό την εποπτεία του.

¹² Οικονομικά Εγκλήματα στις Επιχειρήσεις. Μαρία Κραμβιά-Καπαρδή – Χρίστος Τσολάκης σελ 72-73.

¹³ Εγκληματίας: α. αυτός που διέπραξε ή διαπράττει βαρύτατο έγκλημα ή εγκλήματα, συνήθως ανθρωποκτονίας: Στυγερός/ειδεχθής/παράφρων. β. ως χαρακτηρισμός προσώπου που κάνει κάποιο βαρύτατο, συνήθως ηθικό, παράπτωμα, που ευθύνεται για κάτι ιδιαίτερα επιζήμιο ή βλαπτικό: Θεωρούν εγκληματίες όσους αδιαφορούν για το μέλλον της κοινωνίας μας. [http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html]

▪ Δωροδοκίες (bribery)

Αναφέρεται στην καταβολή χρηματικού ποσού ή κάποιου ανταλλάγματος αξίας από τον ενδιαφερόμενο σε κάποιο δημόσιο λειτουργό ή σε υπάλληλο δημόσιας υπηρεσίας, με σκοπό τη διευκόλυνση σε κάποια συγκεκριμένη υπόθεση. Η δωροδοκία όμως δεν περιορίζεται στα κατώτερα στρώματα της ιεραρχίας αλλά φτάνει μέχρι υψηλά ιστάμενους δημόσιους λειτουργούς, πολιτικούς αλλά και στελέχη επιχειρήσεων. Η δωροδοκία αποτελεί κοινή μέθοδο για τις εταιρείες, προκειμένου να εξασφαλίσουν μεγαλύτερη απόδοση με την κατακύρωση ενός έργου ή μιας σύμβασης από τη στιγμή που δεν υπάρχει άλλος τρόπος να τα κερδίσουν.¹⁴ Η δωροδοκία είναι αποτέλεσμα του μονοπωλίου της εξουσίας, των υπερβολικών κανονιστικών ρυθμίσεων, της ασυμμετρίας σε σχέση με τις ανταμοιβές, της ισχυρής συγγένειας και της ραγδαίας αλλαγής. Η δωροδοκία από μόνη της αποτελεί μια παράνομη και ανήθικη πρακτική γιατί:

- Η συναλλαγή δεν είναι προς το συμφέρον του οργανισμού που δωροδοκείται, έτσι το άλλο μέρος για να επηρεάσει μια απόφαση, χρειάζεται να προσφέρει κάτι σε αντάλλαγμα στο άτομο που λαμβάνει την απόφαση.
- Το πρόσωπο που λαμβάνει την απόφαση, έστω κι αν η απόφαση είναι προς όφελος του εργοδότη του, επιθυμεί να εισπράξει κάτι ως αντάλλαγμα για τις ενέργειές του και δικαιολογεί αυτή του την πράξη βαφτίζοντάς την «αναγκαία έξοδα», μη θεωρώντας ότι η πληρωμή του αποτελεί παράνομη και ανήθικη πράξη.
- Η δωροδοκία συχνά ορίζεται ως η προσφορά, απόδοση, αποδοχή ή επιδίωξη κατοχής ενός αντικειμένου αξίας, για να καταστεί δυνατός ο επηρεασμός μιας απόφασης. Υπάρχουν δύο μεγάλες κατηγορίες: χρηματικές ανταποδόσεις και μεθοδεύσεις νόθευσης διαγωνισμών.

▪ Χρηματικές ανταποδόσεις (kickbacks)

Οι μεθοδεύσεις χρηματικής ανταπόδοσης προκύπτουν όταν οι πωλητές πραγματοποιούν αδιαφανείς πληρωμές στους εργαζόμενους της αγοράστριας εταιρείας προκειμένου να επιστρατεύσουν τους εργαζόμενους στα συστήματα υπερχρέωσης που εφαρμόζουν. Οι χρηματικές ανταποδόσεις περιλαμβάνουν αθέμιτη συνεργασία μεταξύ των εργαζομένων και των πωλητών, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να εμπλέκουν εταιρείες. Οι λόγοι για τους οποίους οι εταιρείες μπορεί να συμμετάσχουν σε χρηματικές ανταποδόσεις μπορεί να ποικίλλουν από το πριμ (bonus) και την ανάπτυξη της επιχείρησης, μέχρι την άσκηση πίεσης εκ μέρους των μετόχων και της διεύθυνσης.¹⁵

¹⁴ Οικονομικά Εγκλήματα στις Επιχειρήσεις. Μαρία Κραμβιά-Καπαρδή – Χρίστος Τσολάκης σελ 76

¹⁵ Οικονομικά Εγκλήματα στις Επιχειρήσεις. Μαρία Κραμβιά-Καπαρδή – Χρίστος Τσολάκης, σελ 78

▪ Τρόποι νόθευσης προσφορών

Διακρίνεται σε δύο φάσεις:¹⁶

• Φάση πρόσκλησης για διαπραγμάτευση

Στη φάση αυτή ο εγκληματίας κάνει προσπάθεια να περιορίσει την ομάδα ανταγωνιστών του από την οποία θα προέλθουν οι προσφορές, σε μια προσπάθεια να επηρεάσει την επιλογή. Χρειάζεται η προσέγγιση ενός υπαλλήλου προκειμένου να διασφαλιστεί ότι δεν θα εισέλθουν στη διαδικασία άλλοι ανταγωνιστές. Άλλες φορές οι ανάδοχοι συμμετέχουν σε ένα καρτέλ προσφορών, όπου συμφωνούν μεταξύ τους ότι ο καθένας θα αναλάβει ένα συγκεκριμένο κομμάτι της εργασίας.

• Φάση υποβολής

Σε αυτή τη φάση ο διεφθαρμένος υπάλληλος μπορεί να διατηρήσει την προσφορά ανοιχτή για περισσότερο χρόνο, ώστε να έχει τη δυνατότητα να επιθεωρήσει άλλες προσφορές ενημερώνοντας τον προμηθευτή. Με αυτόν τον τρόπο, ο προμηθευτής θα μπορέσει να καταθέσει προσφορά, για να αποσφραγίσει προσφορές πριν το καθορισμένο χρονικό όριο.

▪ Παράνομα φιλοδώρηματα (illegal gratuities)

Οι μεθοδεύσεις των παράνομων φιλοδορημάτων προϋποθέτουν την προσφορά ή τη λήψη αντικειμένων αξίας ως ανταμοιβή για μια επιχειρηματική απόφαση. Το «δώρο» θα μπορούσε να είναι οτιδήποτε έχει αξία, και δεν απαιτεί την πρόθεση επηρεασμού. Ενώ σε μια πρώτη εκτίμηση αυτού του είδους οι πληρωμές εμφανίζονται ως νόμιμες, εντούτοις συνεπάγονται ότι οι μελλοντικές αποφάσεις μπορούν να προς όφελος συγκεκριμένου προμηθευτή που προσφέρει το φιλοδώρημα. Το φιλοδώρημα μπορεί να εμφανίζεται με τη μορφή υλικών αγαθών (κρασί, είδη ένδυσης, πληρωμένες διακοπές, δωρεάν μεταφορές, σεξουαλικά ανταλλάγματα). Εάν το ποσό είναι μεγάλο, μπορεί να είναι με τη μορφή επιταγής, εμβάσματος, ή ακόμη με τη μορφή δανείου υπό ευνοϊκούς όρους ή πληρωμής με πιστωτική κάρτα. Τέλος, το φιλοδώρημα μπορεί να λαμβάνει τη μορφή υποσχέσεων ευνοϊκής μεταχείρισης, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση που ο προμηθευτής δύναται να υποσχεθεί σε κυβερνητικό αξιωματούχο προσοδοφόρα απασχόληση όταν αυτός συνταξιοδοτηθεί από τη δημόσια υπηρεσία, ή μπορεί ακόμη να προσφερθεί μια θέση στην εταιρεία του προμηθευτή στο/στη σύζυγο ή σε κάποιο συγγενή του με φουσκωμένο μισθό ή μικρή ευθύνη.¹⁷

¹⁶ Οικονομικά Εγκλήματα στις Επιχειρήσεις. Μαρία Κραμβιά-Καπαρδή – Χρίστος Τσολάκης, σελ 90

¹⁷ Οικονομικά Εγκλήματα στις Επιχειρήσεις. Μαρία Κραμβιά-Καπαρδή – Χρίστος Τσολάκης σελ 91.

▪ **Οικονομικός εκβιασμός (economic extortion)**

Οι μεθοδεύσεις των οικονομικών εκβιασμών εμφανίζονται όταν ένας υπάλληλος απαιτεί πληρωμή από έναν προμηθευτή για αποφάσεις που λαμβάνονται υπέρ του. Άρνηση πληρωμής του εκβιαστή έχει ως αποτέλεσμα βλάβη στον προμηθευτή. Ο υπάλληλος ή ο δημόσιος λειτουργός απαιτεί είσπραξη χρημάτων, ώστε να μην κάνει χρήση της δύναμης την οποία έχει η θέση του. Δεν διαφέρει ουσιαστικά από την ληστεία ή από πρακτικές που εφαρμόζει το οργανωμένο έγκλημα (κυκλώματα προστασίας). Σαν φαινόμενο συναντιέται σε ολοκληρωτικά καθεστώτα και χώρες που δεν είναι και τόσο ανεπτυγμένες.

2.3 Επιπτώσεις από τη διαφθορά

Οι επιπτώσεις και το κόστος από τη διαφθορά είναι πολλαπλό και ανυπολόγιστο. Η διαφθορά καταστρέφει ηθικές αξίες και αρχές, υπονομεύει τη δημοκρατία, διαβρώνει τους θεσμούς, πλήττει την εθνική οικονομία, αντιστρατεύεται την ανάπτυξη. Έχει αρνητικές επιπτώσεις σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο, είναι η βασική αιτία της κατάστασης που επικρατεί στη Δημόσια Διοίκηση, στη λειτουργία της Δικαιοσύνης και στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος.¹⁸

ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ: Πριν από μία δεκαετία οι συζητήσεις και οι έρευνες για τις επιπτώσεις της διαφθοράς στην οικονομία ήταν σχεδόν ανύπαρκτες. Με την πάροδο του χρόνου και όσο τα φαινόμενα επιτείνονταν και οι επιπτώσεις κατέστησαν πλέον ορατές, άρχισαν οι σχετικές μελέτες και έρευνες.

Για την Ελλάδα αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον το φαινόμενο της διαφθοράς ως προς τις οικονομικές επιπτώσεις του, διότι κατατάσσεται μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τους υψηλότερους δείκτες διαφθοράς και παραοικονομίας. Έχει επιπτώσεις η διαφθορά στην οικονομία, διότι ευνοεί τα μονοπώλια, πλήττει τον υγιή ανταγωνισμό, υποθάλπει τη φοροδιαφυγή και την εισφοροδιαφυγή, αποθαρρύνει τους επενδυτές, επιδρά αρνητικά στην απασχόληση και επιβαρύνει τους φορολογούμενους. Τελικά επενεργεί σε βάρος των φτωχών πολιτών και πλήττει τους πιο ευάλωτους.

Ο υγιής ανταγωνισμός πλήττεται, όταν τα μεγάλα συμφέροντα δρουν ανενόχλητα κατά παράβαση των κειμένων διατάξεων και εντός των κατά παραγγελία νομοθετικών, ευνοϊκών γι' αυτά, ρυθμίσεων. Έτσι καταργείται κάθε έννοια και δυνατότητα ισότητας ευκαιριών για τους πολίτες. Επίσης νοθεύεται ο ελεύθερος ανταγωνισμός και η ανάπτυξη της οικονομίας.

Οι επενδύσεις αποθαρρύνονται, διότι καλούνται να πληρώσουν το κόστος του «λαδώματος» σε υπαλλήλους του Δημοσίου και πολιτικούς και να λειτουργήσουν σε κλίμα ρευστότητας και αναξιοπιστίας.

Λόγω της διαφθοράς η ζημιά της ελληνικής οικονομίας εκτιμάται ότι ανέρχεται στα 20 δις ευρώ, δηλαδή στο 8% του ΑΕΠ.

ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: Η προστασία του περιβάλλοντος είναι επιτακτικό αίτημα της κοινωνίας της εποχής μας για την επιβίωση του ανθρώπου και την εξασφάλιση οικολογικής ισορροπίας.

¹⁸ «ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ» - Εθνικό Σχέδιο κατά της Διαφθοράς, Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, Ιανουάριος 2013

Η έλλειψη παιδείας και αγωγής για την προστασία του περιβάλλοντος, η έλλειψη εθνικού χωροταξικού σχεδίου, αλλά και η θέσπιση ειδικού χωροταξικού πλαισίου για τον τουρισμό, τη βιομηχανία, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η έλλειψη κτηματολογίου και δασολογίου, προσφέρονται για την ανάπτυξη της διαφθοράς. Καταπατήσεις δημοσίων κτημάτων από ιδιώτες, εμπρησμοί δασικών εκτάσεων για οικοπεδοποιήσεις, παραβιάσεις της πολεοδομικής νομοθεσίας, μόλυνση από βιομηχανίες ακόμα και με τοξικά απόβλητα, συνθέτουν το ζοφερό σκηνικό του βιασμού και της καταστροφής του περιβάλλοντος.

ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ: Περισσότερο από κάθε άλλη εξουσία η θωράκιση και η προστασία από τη διαφθορά είναι απαραίτητη για τη δικαιοσύνη. Δεκάδες δικαστικοί κάθισαν στο εδώλιο των πειθαρχικών συμβουλίων και της ολομέλειας του Αρείου Πάγου και επεβλήθησαν ποινές από επιπλήξεις και πρόστιμα μέχρι και προσωρινή ή οριστική παύση ή ακόμα και φυλάκιση.

ΣΤΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ: Η έκταση και η συνεχής επέκταση της διαφθοράς, η ανοχή από πολιτικούς και πολίτες, ακόμα περισσότερο η σιωπηρή επιβράβευση των διαπλεκόμενων, των απατεώνων και καταχραστών της εξουσίας από μερίδα του πληθυσμού, είναι φαινόμενα στη χώρα μας που τείνουν να θεσμοθετήσουν τη διαφθορά. Η απάτη, η ανηθικότητα, η δωροδοκία, η αισχροκέρδεια, η ασυνέπεια, η ανευθυνότητα, έχουν γίνει τρόπος ζωής σε μεγάλο βαθμό και ανεκτές από την κοινωνία.

ΣΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ: Το σύστημα κοινωνικών αξιών, που επικρατεί κάθε φορά σε μια κοινωνία, παίζει καθοριστικό ρόλο στην εκδήλωση της διαφθοράς.

Οι μηχανισμοί διαφθοράς και διαπλοκής καταλύουν κάθε έννοια ισοτιμίας, ισοπολιτείας, αξιοκρατίας και κοινωνικής δικαιοσύνης. Έτσι χάνεται η εμπιστοσύνη στους θεσμούς, καλλιεργούνται τάσεις ένταξης στον μηχανισμό της διαφθοράς ή διαμορφώνεται απαθής στάση απέναντι στην προτροπή για υπεράσπιση αρχών και αξιών.

Σε μια κοινωνία όπου εξασθενούν τα ήθη και καταργούνται οι αξίες, καταστρέφονται οι συνδετικοί ιστοί των μελών της. Δεν υπάρχουν οι απαιτούμενες από την Πολιτεία αντιστάσεις, τα διαλυτικά φαινόμενα επιτείνονται. Η διαπλοκή φθείρει τους δημοκρατικούς θεσμούς και οδηγεί τους πολίτες στη μη συμμόρφωση στους νόμους.

ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ: Η διαπλοκή πλήττει κατά κύριο λόγο την πολιτική και τους πολιτικούς, την αξιοπιστία και την υπευθυνότητά τους. Μόνο αν αποκατασταθούν οι σχέσεις πολιτών και πολιτικών, που είναι σήμερα διαταραγμένες, και αναπτύξουν ένα κοινό μέτωπο για τη διαφάνεια, μπορεί να τεθεί τέρμα στη διαπλοκή, που δηλητηριάζει ιδιαίτερα την πολιτική ζωή του τόπου με όλες τις κατά προέκταση δυσμενείς επιπτώσεις της για το κοινωνικό σύνολο, την οικονομία και τη χώρα.

ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ: Οι διαπλεκόμενοι, εκμεταλλευόμενοι την εκ προθέσεως ή λόγω αδυναμίας των υπηρεσιών του Δημοσίου να ελέγξουν τις νόμιμες διαδικασίες για διάφορες δραστηριότητες, κατασκευαστικές ή επιχειρηματικές, προχωρούν σε αυθαιρεσίες, από τις οποίες αποκομίζουν μεγάλα οικονομικά οφέλη.

Όταν η διαφθορά και η διαπλοκή κυριαρχούν και επικρατούν επί των νόμων και των αποφάσεων των δικαστηρίων, τότε είναι επόμενο να ενθαρρύνεται η ανυπακοή στους νόμους με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την εύρυθμη λειτουργία της Πολιτείας. Η διαφθορά και η διαπλοκή δεν έχουν χώρο δράσης, όταν γίνεται σεβαστός ο νόμος και εφαρμόζεται από όλους και για όλα.

Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι το δίκαιο αποτελεί το βασικό όργανο της Πολιτείας σε ένα δημοκρατικό καθεστώς.

ΣΤΗΝ ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ: Ο πολιτικός, ο δημόσιος λειτουργός, ο δημόσιος υπάλληλος, πρέπει καθημερινά με τη συμπεριφορά του όχι μόνο φραστικά και θεωρητικά, αλλά έμπρακτα να επιβεβαιώνουν ότι ενεργούν μέσα στα πλαίσια της ηθικής και της εντιμότητας.

Η ηθική πρέπει να στηρίζεται όχι μόνο στους κανόνες της νομιμότητας, αλλά και της αμοιβαιότητας. Οι διαπλεκόμενοι γνωρίζουν ότι δεν μπορούν να υποτάξουν και να ποδηγετήσουν, τα άτομα με στέρεο ηθικό υπόβαθρο.

Χρειάζεται ένα στέρεο ηθικό υπόβαθρο, πάνω στο οποίο να στηρίζεται και να λειτουργεί το κάθε μέλος της κοινωνίας. Έτσι μπορεί να δημιουργήσει με αξιοπρέπεια και να τύχει αναγνώρισης από τους συνανθρώπους του και να μη γίνει πελάτης της διαφθοράς.

ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ: Η κακοδιοίκηση στην Ελλάδα είναι γεγονός, που δεν επιδέχεται καμιά αμφισβήτηση και πηγάζει συνήθως από τη διαφθορά. Η έκταση και οι επιπτώσεις της δικαιολογημένα προκαλούν έντονες ανησυχίες.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και η Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορίζουν ως κακοδιοίκηση «την περίπτωση κακής διοίκησης που σημειώνεται, όταν ένα δημόσιο όργανο παραλείπει να ενεργεί σύμφωνα με τους κανόνες ή τις αρχές που το δεσμεύουν».

2.4 Διεθνείς πρακτικές

Για την καταπολέμηση της διαφθοράς, έχουν καταγραφεί πολλές καλές πρακτικές διεθνώς. Τελευταία γίνονται και βήματα από την Ευρωπαϊκή Ένωση, όμως οι καλύτερες πρακτικές παραμένουν εκείνες που εφαρμόστηκαν σε πολύ διεφθαρμένα περιβάλλοντα και έφεραν ραγδαία και εντυπωσιακά θετικά αποτελέσματα σε παγκόσμια κλίμακα. Άλλωστε η διαφθορά δεν είναι φαινόμενο μόνο μιας χώρας ούτε και μιας Ένωσης κρατών αλλά ολόκληρου του κόσμου. Έτσι κάθε καλή πρακτική πρέπει να εξετάζεται αντικειμενικά, οπουδήποτε και αν έφερε τα αποτελέσματά της. Για αυτό και από όλες τις διεθνείς συμφωνίες κατά της διαφθοράς η πιο σημαντική είναι εκείνη των Ηνωμένων Εθνών που γίνεται αποδεκτή και σεβαστή σε παγκόσμια κλίμακα. Μερικές από τις πιο αποτελεσματικές και ριζικές καλές πρακτικές που έχουν εφαρμοστεί σε παγκόσμιο επίπεδο στα πλαίσια εθνικών σχεδίων καταπολέμησης της διαφθοράς, είναι:¹⁹

- Στη Νότιο Κορέα, όπου ο Δημόσιος τομέας, ο Επιχειρηματικός Τομέας και η κοινωνία των πολιτών έδωσαν τα χέρια και συμάχησαν κατά της διαφθοράς. Πάνω από 800 οργανισμοί και φορείς υπέγραψαν συμφωνία εφαρμογής ενός συμφωνηθέντος σχεδίου “ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ”, ενώ συμφωνήθηκε η πρόοδος να διαπιστώνεται ετησίως από μία διεθνή ομάδα αξιολόγησής της.
- Στις Φιλιππίνες μία ομάδα ειδικών διεξήγαγε σε όλα τα υπουργεία ένα προς ένα εξονυχιστικό έλεγχο ακεραιότητας και υπέβαλε προτάσεις για το τι μέτρα πρέπει να πάρει κάθε υπουργείο ξεχωριστά για να καταπολεμήσει τα προβλήματα εσωτερικής διαφθοράς του.
- Στη Νέα Ζηλανδία, απαιτείται από όλους τους επικεφαλής των κυβερνητικών υπηρεσιών να υποβάλλουν ετησίως ένα σχέδιο “ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ” καταπολέμησης της διαφθοράς.
- Στον Καναδά, όλοι οι Δημόσιοι υπάλληλοι υποχρεούνται από το νόμο να καταγγέλλουν τη διαφθορά.
- Στο Πακιστάν, στις Φιλιππίνες και στην Ινδονησία, ιδρύθηκαν ειδικά δικαστήρια μόνο για τις υποθέσεις διαφθοράς.
- Στη Νιγηρία, οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι και οι πολιτικοί δεν επιτρέπεται να τηρούν λογαριασμούς στο εξωτερικό.
- Στη Σιγκαπούρη, οι Δημόσιοι υπάλληλοι δεν επιτρέπεται να έχουν χρέη μεγαλύτερα από το τριπλάσιο του μηνιαίου μισθού τους.

¹⁹ «ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ» - Εθνικό Σχέδιο κατά της Διαφθοράς, Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, Ιανουάριος 2013

2.5 Επιτυχημένες στρατηγικές

Από τις επιτυχείς στρατηγικές ενάντια στη διαφθορά, ανάμεσα στα 138 κράτη που βαθμολογεί κάθε χρόνο η Διεθνής Διαφάνεια, αξίζει να εστιαστεί η προσοχή στην περίπτωση του Χονγκ Κονγκ, κυρίως διότι ξεκίνησε από μεγάλο βαθμό διαφθοράς, κατάφερε να την καταπολεμήσει αποτελεσματικά αλλά και στη συνέχεια να την διατηρήσει περιορισμένη και ελεγχόμενη.

Στο Χονγκ-Κονγκ η **υπηρεσία κατά της διαφθοράς (ICAC)**²⁰ δημιουργήθηκε το 1974, όταν η διαφθορά ήταν ευρύτατα διαδεδομένη σε όλους τους πολίτες και τους θεσμούς και όλοι πίστευαν πως η ίδρυση του θεσμού αυτού, θα ήταν άλλη μια προσπάθεια καταδικασμένη σε αποτυχία.

Σύμφωνα με τον διευθυντή της ICAC: «το Χονγκ Κονγκ ήταν σίγουρα, μια από τις πιο διεφθαρμένες περιοχές στη γη στη δεκαετία του '60 και στις αρχές της δεκαετίας του '70. Η διαφθορά ήταν ευρέως διαδεδομένη και θεωρούνταν ως «τρόπος ζωής», «από τη μήτρα μέχρι στον τάφο». Η διαφθορά στο δημόσιο τομέα και ιδιαίτερα οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου ήταν καλά οργανωμένες και συγκροτημένες σε συνδικάτα, αποτελώντας ως εκ τούτου μια διακωμώδηση του ποινικού δικαστικού συστήματος. Σαν οδηγός TAXI, θα μπορούσατε ακόμη και να αγοράσετε μια μηνιαία ετικέτα από το διεφθαρμένο συνδικάτο, να την κολλήσετε στο ταξί σας, και θα σας εγγυόταν απαλλαγή από οποιαδήποτε κυκλοφοριακή παράβαση κατά τη διάρκεια εκείνου του μήνα! Τέτοια ήταν η κλίμακα της διαφθοράς στο Χονγκ Κονγκ».

Μέσα σε τρία χρόνια όμως, η υπηρεσία αυτή διέλυσε όλους τους πυρήνες διαφθοράς εντός της κυβέρνησης, καταδικάζοντας 143 αστυνομικούς και 247 κυβερνητικούς αξιωματούχους.

Έτσι, «η υπηρεσία αυτή άλλαξε ριζικά το συνολικό κλίμα υπέρ της διαφάνειας στην κυβέρνηση, στον ιδιωτικό τομέα, στις εκλογές, στην καθημερινότητα των πολιτών, στις συναλλαγές με το δημόσιο, αλλά ακόμα και μεταξύ των πολιτών σε ιδιωτικό επίπεδο, μηδένισε σχεδόν την ανοχή σε κάθε μορφής φαινόμενα διαφθοράς, με αποτέλεσμα από τότε μέχρι και σήμερα, το Χονγκ Κονγκ να θεωρείται ως μια από τις πιο ελεύθερες από τη διαφθορά, κοινωνίες στον κόσμο.

Η απήχηση του έργου της υπηρεσίας στην κοινωνία φάνηκε καθαρά το 2000, όταν για την αλλαγή του αιώνα έγινε μεγάλη δημοσκόπηση για τα πιο σημαντικά μέχρι τότε

²⁰ «ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ» - Εθνικό Σχέδιο κατά της Διαφθοράς, Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, Ιανουάριος 2013

γεγονότα, όπου οι πολίτες ψήφισαν τη δημιουργία της υπηρεσίας κατά της διαφθοράς ως το 6ο πιο σημαντικό γεγονός στα 150 χρόνια της Ιστορίας του Χονγκ-Κονγκ!

Ανάμεσα στις μεγάλες επιτυχίες που καταγράφηκαν στο ενεργητικό της ICAC είναι:

- Ξερίζωσε όλο τον εμφανή τύπο διαφθοράς στην κυβέρνηση. Η διαφθορά υπάρχει τώρα ως ιδιαίτερα μυστικοπαθές έγκλημα, και περιλαμβάνει συχνά μόνο τα ικανοποιημένα συμβαλλόμενα μέρη. Οι πολίτες σπάνια πια υποφέρουν από τον εκβιασμό από τους κυβερνητικούς ανώτερους υπαλλήλους.
- Είναι από τις πρώτες χώρες στον κόσμο που επέβαλλε αποτελεσματικά την προστασία ενάντια στη διαφθορά ιδιωτικού τομέα, παρέχοντας ένα άριστο επιχειρηματικό περιβάλλον και ένα καθαρισμένο περιβάλλον ανάπτυξης για όλους τους επενδυτές.
- Εφαρμόστηκαν καινοτόμες λύσεις μέσω των μελετών πρόληψης στους περισσότερους επιρρεπείς στη διαφθορά τομείς και διέδωσε τις καλύτερες δυνατές πρακτικές οδηγίες ανά τομέα όπως οι δημόσιες συμβάσεις, οι κατασκευές, οι οικονομικοί τομείς, η διαχείριση προσωπικού, κ.λπ.
- Άλλαξε τη στάση των πολιτών στην κοινωνία, ώστε να μην ανέχονται άλλο τη διαφθορά ως τρόπο ζωής, και να στηρίζουν ενεργά την πάλη ενάντια στη διαφθορά καταγγέλλοντας την όχι μόνο εθελοντικά και πρόθυμα, αλλά ακόμα και επωνύμως. Προτού ιδρυθεί η ICAC, οι περισσότερες καταγγελίες διαφθοράς ήταν ανώνυμες. Τώρα περισσότερες από 75% των καταγγελιών γίνονται επωνύμως. Αυτό δείχνει την εμπιστοσύνη που έχει ο κόσμος στην ICAC.

Η περίπτωση του Χονγκ Κονγκ θεωρήθηκε ως ένα από τα πολύ λίγα επιτυχή πρότυπα της μετατροπής μιας πολύ αλλοιωμένης χώρας σε μια πολύ καθαρή.

Καταδεικνύει όμως ότι υπάρχει τρόπος η διαφθορά να ελεγχθεί αποτελεσματικά ανεξάρτητα από το πόσο σοβαρό και πόσο διαδεδομένο είναι το πρόβλημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

2.1 Επίπτώσεις του οικονομικού εγκλήματος στην επίσημη οικονομία

Τα φαινόμενα της διαφθοράς επιδρούν με αρνητικό τρόπο στις επενδύσεις που γίνονται σε μια χώρα. Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις θεωρούν ότι η επένδυση τους έχει υψηλές πιθανότητες να μην πραγματοποιηθεί τελικά ή να επωμιστούν μεγαλύτερο από το προϋπολογιζόμενο κόστος, εξαιτίας των πιθανών δωροδοκιών ή εκβιασμών. Αυτό δρα σαν αποτρεπτικός παράγοντας, αναστέλλοντας πολλές φορές επενδύσεις οι οποίες μπορεί και να έχουν μπει σε στάδιο ωρίμανσης για να πραγματοποιηθούν.

Ο Mauro²¹ με εμπειρικό τρόπο παρατηρεί την αρνητική επίδραση του φαινομένου στον λόγο επενδύσεων – κεφαλαίου. Υπάρχουν επίσης μελέτες των Keefer και Knack (1996) και των Brunetti, Kisunko and Weder (1997), οι οποίες επιβεβαιώνουν την επίπτωση αυτή.

Οι ξένες επενδύσεις σε μια χώρα επηρεάζονται κι αυτές αρνητικά κυρίως λόγω του ότι η διαφθορά παίζει το ρόλο ενός επιπρόσθετου φόρου στην επένδυση σύμφωνα με τον Wei (1997).

Οι Johnson, Kaufmann και Zoido-Lobaton (1998), εξετάζοντας τη σχέση που υπάρχει μεταξύ διαφθοράς και παραοικονομίας, βρήκαν ότι, με τους λοιπούς παράγοντες να μη μεταβάλλονται, μια αύξηση του δείκτη διαφθοράς (International Corruption Index) κατά 1 μονάδα, που σημαίνει μείωση της διαφθοράς, οδηγεί σε μείωση της παραοικονομίας κατά 5,1 εκατοστιαίες μονάδες. Η σχέση αυτή επαληθεύεται από τους ίδιους μελετητές Johnson, Kaufmann και Zoido - Lobaton (1999) χρησιμοποιώντας έναν άλλο δείκτη διαφθοράς, τον ICRG50. Μια βελτίωση του δείκτη διαφθοράς κατά 1 μονάδα, οδηγεί σε μείωση της παραοικονομίας κατά 8-11 εκατοστιαίες μονάδες. Οι Tanzi and Davoodi (1997, 2000), Johnson, Kaufmann και Zoido-Lobaton (1999) και Friedman, Johnson, Kaufmann και Zoido-Lobaton (1999) έχουν δείξει ότι χώρες με μεγάλη διαφθορά τείνουν να έχουν μικρότερη είσπραξη φορολογικών εσόδων ως ποσοστό του ΑΕΠ τους. Η στενή σχέση μεταξύ διαφθοράς και παραοικονομίας είναι δεδομένη και από την ίδια τη φύση της τελευταίας.²²

²¹ α. Mauro P., The effects of corruption of growth investment, and government expenditure, 1997
β. Mauro P., Corruption and growth, p. 681-712

²² Ι. Βάβουρας και Γ. Μανώλας (2004)

Ο Vito Tanzi (1998) παραθέτει και αντίθετες απόψεις άλλων οικονομολόγων σχετικά με την επίπτωση του φαινομένου της διαφθοράς στην οικονομία.

Ο Leff (1964) και Huntington (1968) εκφράζουν την άποψη ότι η επίπτωση του φαινομένου της διαφθοράς στη ανάπτυξη μιας χώρας είναι θετική. Με δεδομένο ότι πολλές χώρες έχουν διαδικασίες και νομικά πλαίσια τα οποία παρεμποδίζουν πολιτικές υπέρ της οικονομικής ανάπτυξης, η πληρωμή χρημάτων ώστε αυτές να παρακαμφτούν, συμβάλει στην ανάπτυξη. Δεν είναι λίγοι αυτοί που έχουν χρησιμοποιήσει αυτό το επιχείρημα για να αιτιολογήσουν τους ρυθμούς ανάπτυξης χωρών με μεγάλα επίπεδα διαφθοράς όπως π.χ. η Ταϊλάνδη.

Ο Lui (1985) υποστηρίζει ότι εκείνοι που δωροδοκούν δημόσιους λειτουργούς προσπαθούν να εξοικονομήσουν χρόνο, ώστε να κερδίσουν χρόνο έναντι των υπόλοιπων που ακολουθούν κατά γράμμα τις διαδικασίες. Το φαινόμενο της διαφθοράς συνεπώς μπορεί να γίνει ένα μέσο για την βελτίωση του χρόνου ολοκλήρωσης των επιχειρηματικών σχεδίων, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις εκείνες που ο χρόνος είναι πολύ σημαντικός για τον επενδυτή από άποψη κόστους.

Ο Tullock (1996) και Becker και Stigler (1974) υποστήριξαν στις μελέτες τους ότι η κυβέρνηση μιας χώρας μπορεί να διατηρήσει μια χαμηλότερη οικονομική επιβάρυνση με δεδομένο ότι το εισόδημα των πολιτών της συμπληρώνεται από δωροδοκίες, ευνοώντας την οικονομική ανάπτυξη. Βέβαια εδώ πρέπει να τονιστεί ότι ο χαμηλός βαθμός διαφθοράς σίγουρα έχει και αυτός θετική επίπτωση στην ανάπτυξη μιας οικονομίας. Παρατίθεται λοιπόν το πρόβλημα ποιο από τα δύο έχει καλύτερη ή μεγαλύτερη επίπτωση στην οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας.

Ο Myrdal (1968) υποστήριξε ότι αρκετοί δημόσιοι λειτουργοί κωλυσιεργούν στην διεκπεραίωση των υποθέσεων τις οποίες χειρίζονται, ώστε να δημιουργούν το κατάλληλο έδαφος για πληρωμή δωροδοκιών από εκείνους που δεν έχουν την πολυτέλεια να περιμένουν την ολοκλήρωση της κανονικής διαδικασίας ή από εκείνους που αντιμετωπίζουν το ενδεχόμενο της οικονομικής καταστροφής λόγω άλλων παραγόντων (πχ. δάνεια, ποινικές ρήτρες). Οι ταχύτητες ολοκλήρωσης των εργασιών από αυτούς έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη μιας χώρας ακόμα και αν κάποιες από αυτές με τη χρήση δωροδοκιών επιταχύνονται ή ολοκληρώνονται στο προβλεπόμενο χρονικό διάστημα.

Ο Τάνζι (1998) προσθέτει ότι καμία κοινωνία δεν γεννιέται, ούτε αναπτύσσεται με τέτοιες στρεβλωτικές πράξεις από την αρχή, αλλά αυτές οι πράξεις διαφθοράς είναι ένα δημιούργημα όλων εκείνων που κάνουν κακή χρήση της ιδιότητάς τους και των δυνατοτήτων που τους προσφέρει η θέση τους στο δημόσιο τομέα.

Αν τα φαινόμενα διαφθοράς αντιμετωπίζονται σαν κάτι το καλό και το φυσιολογικό τότε και άλλα φαινόμενα θα προκύπτουν συνέχεια από άλλους δημόσιους λειτουργούς, με αποτέλεσμα να δυναμιτίζονται οι αρχές της ελεύθερης οικονομίας, καταλύοντας το ίδιο το κράτος και καταστρέφοντας εν τέλει την ίδια την κοινωνία.

3.2 Έρευνες με θέμα τη διαφθορά

Η διαφθορά έχει ποικίλες αρνητικές επιδράσεις πάνω στην οικονομική ευημερία μιας χώρας. Οι συνέπειές της είναι ιδιαίτερα αρνητικές καθώς αποθαρρύνει τις επενδύσεις, μειώνει τις νέες θέσεις εργασίας και αυξάνει τις τιμές των παρεχόμενων προϊόντων και υπηρεσιών.

Ο Treisman²³ αναφέρει ότι η διαφθορά είναι ένα φαινόμενο που δεν μπορεί να υπολογιστεί. Προτείνει την ομοιογένεια του νομικού συστήματος και την καλύτερη εκπαίδευση των πολιτών.

Ο Acemoglu²⁴ θεωρεί ότι η διαφθορά δημιουργεί σημαντικές στρεβλώσεις στην οικονομία καθώς επηρεάζει την κατανομή του ταλέντου. Ο Mauro (1995) θεωρεί ότι όσο υψηλότερη είναι η διαφθορά σε μια χώρα τόσο μειώνεται ο ρυθμός ανάπτυξης της χώρας. Εμπειρικά ο Mauro²⁵ διαπίστωσε ότι η διαφθορά επηρεάζει αρνητικά τον λόγο επενδύσεων – κεφαλαίου και μια υψηλή διαφθορά οδηγεί στη μείωση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης. Επίσης σύμφωνα με τον Mauro η εθνική ετερογένεια μπορεί να συμβάλλει στη διαφθορά ενώ παράλληλα καταλήγει ότι υπάρχει μικρή συσχέτιση μεταξύ διαφθοράς και του μεγέθους διακυβέρνησης. Επίσης, αναφέρει για τις ΗΠΑ, ότι οι πολιτείες με υψηλά εισοδήματα είναι λιγότερο επιρρεπείς στη διαφθορά. Αυτό επιβεβαιώνεται και από τους Claeser & Saks²⁶ οι οποίοι επισημαίνουν ότι όπου υπάρχει υψηλό εισόδημα και υψηλή εκπαίδευση, υπάρχει χαμηλότερο επίπεδο διαφθοράς εξαιτίας της δυνατότητας που έχουν οι άνθρωποι να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο αυτό με διάφορα μέσα.

²³ "The causes of corruption – A cross national study" University of California, Los Angeles – Journal of Economics, June 2000

²⁴ D. Acemoglu: « The allocation of talent», European Economic Review 39 (1995) 17-33.

²⁵ Mauro P., ό.π.

²⁶ Discussion paper 2043/HIER

2.3 Σχέση οικονομικού και «λευκού» εγκλήματος

Η είσοδος νέων κυβερνητικών οργανώσεων στον αγώνα για την καταπολέμηση της διαφθοράς έγινε στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Πιο αναλυτικά το 1992, το Συμβούλιο της Ευρώπης ενέκρινε την ίδρυση μιας «Πολυπειθαρχικής ομάδας για μέτρα κατά της διαφθοράς», γνωστοποιώντας σε παγκόσμιο επίπεδο με αυτό τον τρόπο, όχι μόνο την έντονη επανεμφάνιση της διαφθοράς ως ενός σημαντικότερου προβλήματος που αντιμετωπίζει ο δημόσιος τομέας, αλλά και την έντονη ανάγκη για την αντιμετώπιση της, γεγονός που απαιτεί συγκεκριμένες ενέργειες και ρυθμίσεις.

Πολλοί διεθνείς οργανισμοί ακολούθησαν με παρόμοιες αποφάσεις. Το 1998 το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF) και η Παγκόσμια Τράπεζα ανακοίνωσαν ότι η καταπολέμηση της διαφθοράς θα ήταν ένα από τα νέα κριτήρια με τα οποία θα αξιολογούσαν την ικανή οικονομική διαχείριση για τις χώρες του κόσμου. Η συγκεκριμένη απόφαση δεν ήταν ξαφνική καθώς οι αποφάσεις αυτές συνδέονται με τις πρωτοβουλίες μερικών πρώην στελεχών από τις τάξεις του Δ.Ν.Τ και άλλων διεθνών χρηματοπιστωτικών οργανισμών, οι οποίοι τάχθηκαν με τη στάση τους υπέρ μιας πιο ηθικής οικονομολογίας. Μια μικρή ομάδα με επικεφαλής της τον Πίτερ Έιγκεν, ίδρυσε τον Μάιο του 1993, την Transparency International. Αυτή η νέου τύπου μη κυβερνητική οργάνωση έχει σαν στόχο της, την πληροφόρηση για τις πρακτικές της διαφθοράς και την καταπολέμηση τους.²⁷

Το 1997 υπό την αιγίδα του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), είκοσι περίπου χώρες που είναι μέλη του, υπέγραψαν μια σύμβαση για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Ο Ο.Ο.Σ.Α. εδώ και 40 χρόνια θέτει τις κατευθυντήριες γραμμές σε σχέση με την οικονομική ανάπτυξη του πλανήτη και των επιμέρους χωρών ανεξάρτητα.

Οι αμερικάνικες πιέσεις διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο, στο βαθμό που τους αναλογεί, για τη δημιουργία ενός νέου διεθνούς πλαισίου κατά της διαφθοράς. Οι Ηνωμένες Πολιτείες επιθυμούν όλες οι μεγάλες χώρες που προωθούν τα προϊόντα τους σε διεθνές επίπεδο και ανταγωνίζονται τα αμερικανικά προϊόντα, να επιβάλουν με κατάλληλα νομοθετικά πλαίσια στις επιχειρήσεις τους, τους ίδιους περιορισμούς που ισχύουν στις Ηνωμένες Πολιτείες από το 1977. Στόχος δεν είναι τόσο η μείωση της διαφθοράς σε

²⁷ Ο ιδρυτής της Transparency International είχε παραιτηθεί από τη θέση του υπεύθυνου της Παγκόσμιας Τράπεζας στο Ναϊρόμπι. Τον Μάιο του 1993, συγκάλεσε στο Βερολίνο εβδομήντα επαγγελματικά στελέχη των διεθνών χρηματοπιστωτικών οργανισμών απ' όλες τις ηπείρους για να υλοποιήσει το σχέδιο του.

παγκόσμιο επίπεδο, όσο η απαγόρευση μέσω ποινικών κυρώσεων της δωροδοκίας ξένων δημοσίων λειτουργών, που έχουν σαν σκοπό την κυριαρχία στις αγορές.²⁸

Με τη θέσπιση και την οριοθέτηση αυτών των νέων για την παγκόσμια κοινότητα κανόνων οικονομικής ανάπτυξης, που επιβάλλουν αυτοί οι νέοι οργανισμοί που αναφέρονται παραπάνω, δημιουργούνται σίγουρα αντιθέσεις και συγκρούσεις. Οι συγκρούσεις αυτές έχουν να κάνουν με τις εφαρμοζόμενες πρακτικές των προηγούμενων δεκαετιών που ίσχυαν στον ανεπτυγμένο και στον υπό ανάπτυξη κόσμο. Σε ένα περιβάλλον παγκοσμιοποίησης της οικονομίας, η διαφθορά στην διευρυμένη μορφή που έχει λάβει, προκαλεί στρεβλώσεις και αναταράξεις αποσταθεροποιώντας την ελεύθερη οικονομία στο σύνολο της και δυναμιτίζοντας την ανάπτυξη όλου του πλανήτη.

Οι κανόνες που είχαν θεσπιστεί από τους παραπάνω οργανισμούς κατά το παρελθόν προκάλεσαν με τη σειρά τους αυτά τα φαινόμενα και αν δεν τα έχουν προκαλέσει, τουλάχιστον τα έχουν συντηρήσει με την ανοχή τους. Αυτή η γενίκευση της διαφθοράς, τελικά ευνόησε το νόμο του ισχυρότερου και φαίνεται ότι κοστίζει πολύ περισσότερο στους χρηματοπιστωτικούς θεσμούς και στις διεθνείς επιχειρήσεις. Τελικά έτσι, ίσως να εξηγείται και ο λόγος που οι παραπάνω οργανισμοί διαφοροποιούν την στάση τους και αναγκάζονται να καταφύγουν στη θέσπιση κανόνων επαγγελματικής δεοντολογίας, οι οποίοι θα πρέπει να είναι αποδεκτοί σε παγκόσμιο επίπεδο από όλες τις χώρες του κόσμου.

Οι πιέσεις που δημιουργούνται στις εθνικές κυβερνήσεις από αυτούς τους οργανισμούς είναι διαρκείς και έντονες, καταδεικνύοντας τις αντιφάσεις των ανεπτυγμένων χωρών και ιδίως των ευρωπαϊκών, οι οποίες ναι μεν διακηρύττουν την μηδενική τους ανοχή σε φαινόμενα διαφθοράς, αλλά στην πραγματικότητα τα αποτελέσματα είναι μηδαμινά. Η πραγματικότητα είναι ότι όχι μόνο δεν λαμβάνονται μέτρα για την πάταξη της διαφθοράς, εξασφαλίζοντας τελικά την ατιμωρησία και την ανοχή τέτοιων ενεργειών, αλλά παράλληλα δεν καταφεύγουν σε καμία ενέργεια, που να στοχεύει στην εξάλειψη των προϋποθέσεων για την ύπαρξη αυτών των στρεβλώσεων.

Σαν αποτέλεσμα της κυβερνητικής αναληψίας, ιδίως στο θέμα της διακίνησης κεφαλαίων, είναι η συσσώρευση κεφαλαίων που το ύψος τους είναι ιλιγγιώδες και που χρησιμοποιείται στην χρηματοδότηση πολιτικών κομμάτων, στην φίμωση του τύπου με τις μεθόδους αποπροσανατολισμού της κοινής γνώμης και φυσικά στο ξέπλυμα των κεφαλαίων αυτών μέσα από διαδικασίες που οι ίδιες οι κυβερνήσεις δημιουργούν, ώστε να

²⁸ «Κύρωση της Σύμβασης για την καταπολέμηση της δωροδοκίας αλλοδαπών δημόσιων λειτουργών σε διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές», ΦΕΚ Α' 265/1.12.1998 ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 2656

ξεπληρώσουν τα χρέη τους σε αυτούς που τις στήριζαν, αποσταθεροποιώντας την παγκόσμια οικονομία.

Σύμφωνα με τον Σπ. Παπασπύρου,²⁹ οι διάφοροι «λευκοί ιππότες» έχουν ως κύριο στόχο τους μια άλλη μορφή «λευκότητας», αυτή την οποία επιδιώκουν τα διεθνή δίκτυα που «ξεπλένουν» τα κεφάλαια παράνομης προέλευσης.

Σύμφωνα με τους υπολογισμούς, το ύψος των ποσών που διακινούνται ετησίως μέσω των φορολογικών παραδείσεων κυμαίνεται μεταξύ 330 και 460 δισεκατομμυρίων ευρώ, δηλαδή περίπου το μισό της παγκόσμιας ροής κεφαλαίων.

Το 1989 η G-7 ίδρυσε την FATF – GAFI (Financial Action Task Force) όχι μόνο επειδή το πρόβλημα είχε αναγνωριστεί σαν μείζονος σημασίας, αλλά γιατί υπήρχε η ανάγκη για πιο εξειδικευμένη διαχείριση του συγκεκριμένου προβλήματος.

Η F.A.T.F. ιδρύθηκε με στόχο την προώθηση μέτρων σε διεθνές επίπεδο, για την αποτροπή της νομιμοποίησης των εσόδων από εγκληματικές πράξεις. Αυτά τα κεφάλαια που αποτελούν προϊόντα εγκληματικών δραστηριοτήτων, είτε νόμιμων, είτε παράνομων γίνονται ακόμα πιο επικίνδυνα, καθώς σε αυτά βασίζονται ολόκληρα τμήματα της οικονομίας, ενώ ταυτόχρονα είναι σχεδόν αδύνατο να εντοπιστούν.

Στην περίπτωση της χώρας μας, οι επιδόσεις της, για την διεθνή μάχη που δίνεται για την καταπολέμηση του ξεπλύματος του μαύρου χρήματος και της χρηματοδότησης των τρομοκρατικών ομάδων είναι απογοητευτικές.³⁰ Το σύστημα εμφανίζεται να χωλαίνει σε όλα τα επίπεδα, σύμφωνα με την έκθεση αξιολόγησης της F.A.T.F. για την χώρα μας. Η F.A.T.F. καταγράφει κενά και ανεπάρκειες, τόσο στη νομοθεσία, όσο και στη λειτουργία των εποπτικών αρχών. Επίσης, εκτιμά ότι ο τζίρος από τις παράνομες δραστηριότητες ο οποίος σύμφωνα με την ΕΣΥΕ ανέρχεται σε 1,6 δισεκατομμύρια ευρώ, αποτελεί ένα πολύ μικρό μέρος των πραγματικών συνολικών εσόδων από αυτές τις δραστηριότητες.

Σύμφωνα με την επίσκεψη της F.A.T.F. στην Ελλάδα το Νοέμβριο του 2006 προέκυψαν τα παρακάτω στοιχεία :

- Η νομοθεσία για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας δεν ικανοποιεί τις απαιτήσεις της.

²⁹ Παπασπύρου Σπ., «Όψεις της διαφθοράς στην Ελλάδα»

³⁰ Ελεύθερος Τύπος της Κυριακής, 22/07/2007 «Ανοχύρωτη στο ξέπλυμα η Ελλάδα»

- Τα περιορισμένα στοιχεία που υπάρχουν σχετικά με τις διώξεις και τις καταδικαστικές αποφάσεις για το ξέπλυμα χρήματος δείχνουν ότι, η σχετική ποινική δραστηριότητα κινείται σε χαμηλά επίπεδα.
- Ο βαθμός της αυστηρότητας και της αποτρεπτικότητας των κατασταλτικών μέτρων που επιβάλλονται (πχ. ύψος ποινών) δεν είναι υψηλός.
- Επιπλέον, υπάρχει έλλειψη κατάλληλων στελεχών που απαρτίζουν την αρχή με αποτέλεσμα, να μην επιτελείται σωστά το έργο της F.A.T.F. στην Ελλάδα.
- Εντοπίζονται σημαντικά κενά και αδυναμίες στην εποπτεία του τραπεζικού τομέα, όσον αφορά στη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Στον ασφαλιστικό κλάδο δε η εποπτεία είναι ανύπαρκτη.
- Τέλος, διαπιστώθηκε ότι η Ελλάδα δεν έχει εφαρμόσει αποτελεσματικά μέτρα για την καταπολέμηση της διασυνοριακής μεταφοράς χρημάτων που σχετίζονται με το ξέπλυμα χρήματος και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

Σύμφωνα με τον J.L. Rocca (1993), κράτη που βρίσκονται στην αφρικανική Ήπειρο ή στις χώρες της Ασίας, με τη στάση τους (εμπόριο όπλων, καλλιέργεια λευκής παπαρούνας κλπ.) και με τις κυβερνητικές πολιτικές που εφαρμόζουν, ενισχύουν τους χρηματικούς πόρους και τις οργανωτικές δομές των δικτύων του βρώμικου χρήματος.

Η μαύρη οικονομία δεν θα μπορούσε όμως να λειτουργήσει χωρίς παράλληλα την ύπαρξη των περίφημων εταιριών φαντασμάτων, που έχουν έδρα κάποιους απίθανους φορολογικούς παραδείσους.³¹ Δεν είναι λίγοι όσοι πιστεύουν ότι οι φορολογικοί αυτοί παράδεισοι έχουν δημιουργηθεί και στηρίζονται από τις χώρες που «δίνουν μάχη» κατά της διαφθοράς. Το οικονομικό και θεσμικό σύστημα αυτών των χωρών που «πολεμούν» την διαφθορά βραχυκυκλώνεται από την ύπαρξη χιλιάδων κρυφών εταιριών, που έχουν δημιουργηθεί για αυτό το σκοπό, από τις κατά τα άλλα νόμιμες εταιρίες. Τα πλεονεκτήματα που επιζητούν αυτές οι νόμιμες εταιρίες και καταφεύγουν στην ίδρυση παράκτιων εταιριών, είναι η μικρότερη φορολογία, η ανωνυμία όσον αφορά την προέλευση των κεφαλαίων που χρησιμοποιούνται και τέλος το απυρόβλητο σε ενδεχόμενες διώξεις.

Προφανώς λοιπόν, το ξέπλυμα του βρώμικου χρήματος δεν αφορά αποκλειστικά τα παράνομα έσοδα των εγκληματικών οργανώσεων που υπάρχουν σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά επιπλέον χρησιμεύουν ώστε να διακινούνται, να ξεπλένονται και να εξαφανίζονται χρηματικά ποσά που ανήκουν σε ισχυρούς πολιτικούς και κόμματα, που πολλές φορές είναι στην εξουσία, αλλά και σε εταιρίες που είναι καθ' όλα νόμιμες και που έχουν μαύρα

³¹ http://www.lawnet.gr/case_study.asp?PageLabel=3&MeletID=97

ταμεία και έσοδα, που δεν μπορούν να παρουσιάσουν ή θέλουν να διακινήσουν ποσά για να δωροδοκήσουν κάποιον πολιτικό.

Τέλος, πρέπει να επισημάνουμε ότι αυτοί οι «φορολογικοί παράδεισοι» δεν είναι μόνο μικρά κράτη που επειδή αναζητούν πόρους, εμπορευματοποιούν την εθνική τους κυριαρχία. Πράγματι, περισσότερα από τα μισά ανήκουν στα κυριότερα ανεπτυγμένα κράτη (τα μισά είναι υπό την προστασία της Αγγλίας, αλλά και οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Γαλλία και η Ολλανδία έχουν επίσης τα δικά τους), ενώ τρία από αυτά τα κράτη είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (η Αυστρία, η Ιρλανδία και το Λουξεμβούργο).³²

Η αντιφατικότητα συνεπώς των εξαγγελιών για την κήρυξη πολέμου εναντία στη διαφθορά, φαίνεται σε σχέση πάντα με το τελικά τι συμβαίνει στην πραγματικότητα και τα μεγάλα εμπόδια που πρέπει να ξεπεραστούν από τις κυβερνήσεις αυτών των χωρών, ώστε να γίνουν εν τέλει βήματα κατά του φαινομένου της διαφθοράς. Όσο θα συνεχίζεται με ευθύνη των μεγάλων διεθνών τραπεζών η απρόσκοπτη λειτουργία των παράκτιων εταιριών και οι συναλλαγές με αυτούς του φορολογικούς παραδείσους θα γίνεται χωρίς καμία ερώτηση, τότε τα αποτελέσματα της προσπάθειας κατά του φαινομένου θα είναι μηδαμινά.³³

Η έλλειψη μέτρων κατά της διαφθοράς από τις κυβερνήσεις των κρατών στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό και στην ατιμωρησία που υπάρχει σε σχέση με περιπτώσεις που αποκαλύπτονται κατά καιρούς. Λίγες και χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις που η δικαιοσύνη κατάφερε να ξετυλίξει το μίτο της Αριάδνης και να καταλογίσει ευθύνες εκεί που πραγματικά ανήκουν, χωρίς κανένας να μπορεί όμως να πει ότι όλοι οι υπαίτιοι της απάτης τιμωρήθηκαν στο βαθμό που συμμετείχαν.

Στην γειτονική Ιταλία, όπου κλασικές περιπτώσεις διαφθοράς ήρθαν στο προσκήνιο, προκάλεσαν έκπληξη στη κοινή γνώμη οι απαισιόδοξες για την έκβαση της υπόθεσης, προβλέψεις από μερίδα δικαστών και από τον τύπο, που πρωταγωνίστησαν στην επιχείρηση Mani Pulite, είτε πρόκειται για εκείνες μιας δικαστικού, όπως η Λ. Φεράρο που υπήρξε συνεργάτης του δικαστή Φαλκόνε, είτε για εκείνες του Εουτζένιο Σκάλφαρι, του ιδρυτή της εφημερίδας La Repubblica. Ο τελευταίος είχε πρωταγωνιστήσει στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης υπέρ της προσπάθειας κατά της διαφθοράς. Μετά από τόσα χρόνια ελάχιστοι έχουν πάρει το δρόμο της φυλακής, ενώ καμία διαθρωτική αλλαγή δεν έγινε κατά την περίοδο όπου διαδραματίστηκε η μεγάλη αυτή υπόθεση διαφθοράς. Δεν ήταν παράξενο που εν τέλει οι δικαστικοί και ο τύπος στράφηκαν σε άλλες υποθέσεις,

³² Kirnberly, A.E. (1997)

³³ Ηλία Γ., «Αστυνομική διαφθορά: Μια απόπειρα συστηματικής προσέγγισης», σ.759

καλύπτοντας ενόχους και αφήνοντας τους ατιμώρητους, παρά τις επίπονες προσπάθειες που είχαν καταβάλει όλοι οι εμπλεκόμενοι στην αποκάλυψη της υπόθεσης αυτής.³⁴

Αντίστοιχα στη Γερμανία, η υπόθεση Φλικ³⁵ που αποκαλύφθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1980, αποτελεί ένα τέλειο παράδειγμα σκανδάλου για το οποίο δεν υπήρξαν κυρώσεις. Ο όμιλος Φλικ στην προσπάθειά του να πετύχει φορολογικές ελαφρύνσεις, κατέφυγε στη δωροδοκία των τριών κυριότερων κομμάτων της Γερμανίας (SPD, CDU, FDP).³⁶ Παρά συνεπώς τις αποκαλύψεις με τα ηχηρά ονόματα και τις δίκες που διαρκούν μήνες ή και χρόνια διαπιστώνουμε ότι το κλήμα ατιμωρησίας είναι διάχυτο σε παγκόσμιο επίπεδο. Δυστυχώς η άποψη που διαμορφώνει και η κοινή γνώμη είναι προς την ίδια κατεύθυνση, με αποτέλεσμα οι κοινωνικές αντιδράσεις να είναι και αυτές περιορισμένες.

Γι' αυτό το λόγο, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η διαφθορά παραμένει ένα «λευκό έγκλημα», με την έννοια που δίνει ο Α. Χαϊντενχάιμερ στον όρο *white corruption*: ένα έγκλημα αποδεκτό από την οικονομική ελίτ και ανεκτό από τους πληθυσμούς των χωρών. Παρά την ύπαρξη διατάξεων, που τις περισσότερες φορές περιλαμβάνονται στο ποινικό δίκαιο, για την τιμωρία αυτών των παραβατικών συμπεριφορών, στην πραγματικότητα δεν θεωρούνται προσβολές στις θεμελιώδεις αξίες μιας κοινωνίας και επομένως δεν επιφέρουν κοινωνική αποδοκιμασία.

Το γεγονός αυτό δίνει ώθηση στους πολιτικούς για τέτοιες πράξεις, οι οποίοι έχουν την τάση, να διαπλέκονται και να εκμεταλλεύονται το χαμηλό πολιτικό κόστος αλλά και τις τυχόν μικρές κυρώσεις που θα έχει για αυτούς μια πράξη διαφθοράς, με αποτέλεσμα να γίνονται ακόμα πιο επιρρεπείς σε θέματα διαφθοράς.

Υπάρχουν πολιτικοί ηγέτες που έχουν κατηγορηθεί για σκάνδαλα και οικονομικές ατασθαλίες στη χώρα μας και η απήχηση τους στην κοινή γνώμη οδήγησε στη συσπείρωση των οπαδών τους, χωρίς να οδηγηθούν στη πολιτική ανυποληψία. Ο αντίλογος είναι πάντα ο ίδιος και προβάλλεται συνήθως από μερίδα του τύπου που έχει συμφέρον να υποστηρίξει τη συγκεκριμένη παράταξη. Όλοι ανεξαιρέτως δηλώνουν θύματα χαλκευμένων κατηγοριών από αντίπαλα κόμματα, συνήθως της αντιπολίτευσης, αλλά και εγκάθετων προσώπων που συνήθως αποκαλύπτουν και την πράξη διαφθοράς.³⁷

³⁴ <http://www.iospress.gr/ios1998/ios19980118a.htm>

³⁵ Υπόθεση δωροδοκίας Χριστιανοδημοκρατών και φιλελεύθερων πολιτικών από τον όμιλο Φλικ στα τέλη της δεκαετίας του 80 στη Γερμανία.

³⁶ Το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα της Γερμανίας, η Χριστιανική Δημοκρατική Ένωση και το Φιλελεύθερο Δημοκρατικό Κόμμα, αντίστοιχα.

³⁷ Tanzi V, Corruption, Public Investment, and Growth, *The Welfare State, Public Investment and Growth*, 1998

Ο ρόλος του τύπου μόνο ουδέτερος δεν μπορεί να χαρακτηριστεί σε θέματα που άπτονται του φαινομένου της διαφθοράς. Ο διαχωρισμός των εφημερίδων και γενικά των μέσων ενημέρωση σε κομματικά στρατόπεδα είναι αρκετός για να κάνει τη αποκάλυψη της αλήθειας αρκετά δύσκολη. Κάθε σκάνδαλο διαφθοράς που κάνει την εμφάνιση του σε μερίδα του τύπου, βρίσκει τον αντίλογό του από το αντίπαλο στρατόπεδο. Οι άνθρωποι που αποκαλύπτουν την πραγματικότητα σχετικά με κάποια ατασθαλία, σπιλώνονται από τους υποστηρικτές της εκάστοτε κυβέρνησης τόσο πολύ, που κατανοούν φαιδρού και αναξιόπιστοι στα μάτια της δικαιοσύνης και της κοινής γνώμης. Τα όπλα που χρησιμοποιούν είναι η συκοφαντία, προσωπικά σκάνδαλά άσχετα με τις καταγγελλόμενες υποθέσεις ή απλά ψέματα που δεν μπορούν να αποδειχθούν διότι δεν υπάρχουν στοιχεία.

Τα δέλεαρ που οι πολιτικοί χρησιμοποιούν για να στρατολογήσουν δημοσιογράφους δεν είναι διόλου ευκαταφρόνητα. Οι παροχές μπορεί να ποικίλουν από δάνεια και επιχορηγήσεις για τους εκδότες, κρατικές διαφημίσεις και παραγραφή χρεών, ή ακόμα και λίγα χρήματα για τον απλό δημοσιογράφο που είναι έτσι κι αλλιώς απλά κακοπληρωμένος και που προσπαθεί να συμπληρώσει το εισόδημα του, γράφοντας κάτι αρεστό για ανθρώπους με πολιτική επιρροή. Σε γενικές γραμμές όλοι προσπαθούν να προστατεύσουν το κομματικό σχηματισμό που υπηρετούν χτυπώντας ταυτόχρονα την αντίπαλη πλευρά, αποπροσανατολίζοντας την κοινή γνώμη από τον πραγματικό ένοχο, που συνήθως είναι η εταιρία που δίνει τα χρήματα στον πολιτικό με σκοπό να πάρει συγκεκριμένα ανταλλάγματα.

Φυσικά ο αντίκτυπος για τις επιχειρήσεις που δίνουν τα χρήματα σε πολιτικούς, με σκοπό να ευνοηθούν σε κάποια υπόθεση που τους αφορά είναι ακόμα μικρότερος. Το καλό της επιχείρησης και η συνέχιση της κερδοφορίας είναι ένα άλλοθι που χρησιμοποιείται από όλους τους βιομήχανους. Άλλωστε, η προσοχή εστιάζεται σε εκείνον που δωροδοκείται και όχι σε εκείνον που δίνει τα χρήματα. Καθώς οι καταγγελίες για τις παράνομες πράξεις είναι λίγες σε αριθμό και η δυνατότητα εντοπισμού τους, από τους υπάρχοντες ελεγκτικούς μηχανισμούς είναι σχετικά περιορισμένη, οι πράξεις αυτές παραμένουν συνήθως κρυμμένες μέσα στον τεράστιο όγκο των συνηθισμένων κατά τα άλλα οικονομικών συναλλαγών και συνεπώς δεν στιγματίζονται από την κοινωνία. Το γεγονός αυτό ενισχύει ακόμα περισσότερο την κοινωνική τους αμνήστευση. Στη χειρότερη περίπτωση, θεωρούνται λάθη και όχι παραπτώματα που πρέπει να τιμωρηθούν.

Πρώτα απ' όλα, τίθεται το ερώτημα αν, πέρα από το θόρυβο που προκαλούν σήμερα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης³⁸ γι' αυτό το ζήτημα, η διαφθορά παραμένει ακόμα ένα «λευκό έγκλημα», για το οποίο η κοινωνία πιστεύει ότι δεν έχει ιδιαίτερη βαρύτητα. Δεν

³⁸ <http://www.setimes.com>

γίνεται εύκολα πιστευτό από την κοινή γνώμη ότι οι ποινικές κυρώσεις που μπορούν να αποδοθούν σε εταιρείες ή σε στελέχη αυτών των εταιριών που δωροδοκούν υψηλόβαθμους δημοσίους υπαλλήλους ή πολιτικούς οποιασδήποτε εθνικότητας θα ήταν ικανή να αποτρέψει την πράξη αυτή. Δεν υπάρχουν ελεγκτικοί μηχανισμοί που να μπορούν να διαπιστώσουν τι γίνεται μέσα σε ιδιαίτερα γραφεία και αίθουσες συσκέψεων όπου οι συμφωνίες κυρίων μεταξύ στελεχών και πολιτικών μεταφράζονται σε εκατομμύρια έναντι μελλοντικών υποσχέσεων για διευκολύνσεις ή αναθέσεις δημοσίων έργων. Όπως προαναφέραμε, η διαφθορά δεν αφήνει στοιχεία πίσω της, ώστε να μπορεί κάποιος να καταλάβει ακριβώς τι έχει συμβεί.

Τελικά όμως, ποιος είναι το θύμα των υποθέσεων διαφθοράς που αντιμετωπίζει μία χώρα; Πολλοί μπορούν να πουν με βεβαιότητα, ότι δεν υπάρχει ο όρος θύμα με την ίδια φυσική έννοια όπως ο διαφθορέας και ο διεφθαρμένος. Θύμα των φαινομένων της διαφθοράς είναι πρώτα από όλα ο ίδιος ο λαός, το κοινωνικό σύνολο, η κοινωνία μας και μετά το πολίτευμα από το οποίο πηγάζουν, οι θεσμοί τους οποίους υπηρετούν όλοι οι δημόσιοι υπάλληλοι, σε όποια βαθμίδα και να ανήκουν και οι πολιτικοί. Και αφού δεν υπάρχει το θύμα που θα απαιτήσει ηθική ικανοποίηση και απόδοση της δικαιοσύνης, το ρόλο αυτό πρέπει να τον αναλάβει το κράτος, που με το κατάλληλο νομικό και οικονομικό πλαίσιο που θα ασκήσει, θα αποκαταστήσει την νομιμότητα, περιορίζοντας τις παρεμβατικές πράξεις από όπου και αυτές προέρχονται. Μόνο με αυτόν τον τρόπο θα αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών προς το κράτος και τους πολιτικούς. Για να μπορέσει το κράτος να διαδραματίσει το ρόλο αυτό με αξιώσεις, πρέπει να αφουγκραστεί τα γεγονότα διαφθοράς που γίνονται αντιληπτά από τους πολίτες και τις καταγγελίες τους, και με αυτό τον τρόπο να γίνει ένας διάλογος, ώστε να ακολουθήσουν οι πολιτικές και οικονομικές δράσεις. Αυτές οι δράσεις δεν είναι ίδιες σε όλες τις περιπτώσεις αλλά ποικίλουν ανάλογα με τους παράγοντες.

Η πραγματοποίηση εμπεριστατωμένων ερευνών για τη συστηματική ή μη χρηματοδότηση των κομμάτων και κάποιων πολιτικών από μεγάλους ομίλους που δραστηριοποιούνται στον τομέα των δημοσίων έργων είναι επιβεβλημένη. Αν κάποιος επιχειρηματίας ή επιχειρηματικός όμιλος δωροδοκεί κάποιο ανώτερο δημόσιο υπάλληλο ή κάποιο πολιτικό, χωρίς αμφιβολία ο σκοπός του είναι το κέρδος, σε ένα περιβάλλον που ευνοεί όχι τον πιο ικανό επιχειρηματία αλλά αυτόν με τις καλύτερες διασυνδέσεις.³⁹

Όταν ένας πολιτικός που έχει εκλεγεί από το υπάρχον πολιτικό σύστημα ή ένας δημόσιος λειτουργός που υπηρετεί αυτό το σύστημα, αποδειχθεί ότι είναι διεφθαρμένος,

³⁹ Tanzi V, Corruption, Public Investment, and Growth, *The Welfare State, Public Investment and Growth*, 1998

τότε αποτελεί ένα πλήγμα στο σκοπό ύπαρξης του ίδιου του πολιτικού συστήματος, στην ίδια εντέλει την νομιμότητα.

Τελικά μπορούμε να πούμε, ότι αν και η διαφθορά θεωρείτο για πολλά χρόνια πρόβλημα μόνο των μη δημοκρατικών και αυταρχικών καθεστώτων και αντιμετωπιζόταν κατά το παρελθόν από τα δημοκρατικά καθεστάτα σαν περιθωριακό φαινόμενο, σαν ασήμαντη δυσλειτουργία. Οι επισημάνσεις που έγιναν την τελευταία δεκαετία μετέβαλαν ριζικά αυτή την καθησυχαστική αντίληψη και διαπιστώθηκε ότι, η διαφθορά πρέπει πλέον να θεωρείται ότι υπάρχει σε όλους τους τύπους καθεστώτων ακόμα και των δημοκρατικών και θα πρέπει να λαμβάνονται μέτρα για την πάταξη της από όλους.

Παρόλα αυτά, τις τελευταίες δεκαετίες, οι αντιλήψεις σχετικά με το πρόβλημα της διαφθοράς στις περισσότερες βιομηχανικές χώρες φαίνεται να αλλάζουν. Οι ίδιοι οι πολιτικοί προωθούν, στο όνομα της δικιάς τους σταυροφορίας κατά της διαφθοράς, αλλαγές που άσχετα με τα αρχικά μηδαμινά αποτελέσματα βάζουν τα θεμέλια για τις μετέπειτα ουσιαστικές αλλαγές. Σιγά σιγά γίνεται κατανοητό το γεγονός ότι η μεταρρύθμιση του τρόπου με τον οποίο χρηματοδοτούνται τα κόμματα πρέπει να αλλάξει. Το ίδιο ισχύει και για τις αναθέσεις των δημοσίων έργων και τις διαδικασίες που τις συνοδεύουν. Το ίδιο γίνεται αντιληπτό ότι ισχύει και στο ποινικό δίκαιο που συμπαρασύρει όλο το σύστημα της δικαιοσύνης. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος, θα πρέπει να δημιουργηθούν νέες διαδικασίες και να θεσμοθετηθούν επιτροπές που θα ασκούν εξειδικευμένους ελέγχους, όπως η Κεντρική Υπηρεσία Πρόληψης της Διαφθοράς στη Γαλλία.⁴⁰

Τις αλλαγές αυτές των τελευταίων ετών προσπαθούν να τις ασπαστούν και οι εταιρίες ιδιωτικών συμφερόντων όπου οι κώδικες δεοντολογίας αρκετών από αυτών εκσυγχρονίστηκαν αποκηρύσσοντας την διαφθορά ή θεσμοθέτησαν θέσεις εργασίας όπως αυτή του εσωτερικού ελεγκτή και του ορκωτού λογιστή. Οι ελεγκτές των εταιριών υποβάλλουν έκθεση που αφορά τη συμπεριφορά των εταιριών σχετικά με την πληρωμή των δωροδοκιών.

Βλέπουμε λοιπόν ότι και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις προσπαθούν να προστατευτούν από ενδεχόμενες νομικές περιπλοκές που σχετίζονταν με προγενέστερες πρακτικές τους και να προλάβουν νέες παραβατικές συμπεριφορές.⁴¹

Παγκόσμια έρευνα της (PwC) για το 2007⁴² δείχνει ότι το οικονομικό έγκλημα επεκτείνεται με ραγδαίους ρυθμούς. Σύμφωνα με την έρευνα αυτή, το 43% των εταιριών που αντιμετώπισαν περιστατικά οικονομικού εγκλήματος την τελευταία διετία, σημείωσε

⁴⁰ Mény Y, «La corruption de la République, Fayard», Παρίσι 1992

⁴¹ Williams P, 1995

⁴² Εφημερίδα Ημερησία, 27/09/2007, άρθρο: Πρωταθλήτρια στις 15 σε διαφθορά η Ελλάδα

άμεσες απώλειες που ξεπέρασαν τα 4,2 δισ. δολάρια. Είναι χαρακτηριστικό ότι το μέσο κόστος από τις άμεσες ζημιές για τις επιχειρήσεις αυξήθηκε κατά 40% σ' αυτά τα δύο χρόνια φτάνοντας τα 2,4 εκατομμύρια δολάρια από 1,7 εκατομμύρια δολάρια.

Ο κ. Steven Skalak, Global Investigations & Forensics Leader της Price Waterhouse Coopers είπε ότι τελικά «Είναι απλά αδύνατο να περιοριστεί το οικονομικό έγκλημα. Είναι σαν να παλεύουμε με τη Λερναία Ύδρα, μόλις καταπολεμηθεί η μία μορφή του οικονομικού εγκλήματος αμέσως αναπτύσσεται στη θέση της μια άλλη».⁴³

Τέλος, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα και ο ΟΟΣΑ, είναι ήδη σε μία τροχιά σύγκρουσης με το φαινόμενο της διαφθοράς χωρίς να μπορεί κάποιος ωστόσο να προβλέψει και τον αντίκτυπο που θα έχουν στην πράξη αυτές οι πολύμορφες προσπάθειες. Το σίγουρο είναι ότι έστω σε θεωρητικό επίπεδο υπάρχει η πρόθεση για την ανάληψη άλλοτε καινοτόμων πρωτοβουλιών ή απλά η εφαρμογή των ήδη ανενεργών νομικών πλαισίων.

⁴³ Εφημερίδα Ημερησία, 27/09/2007, άρθρο: Πρωταθλήτρια στις 15 σε διαφθορά η Ελλάδα

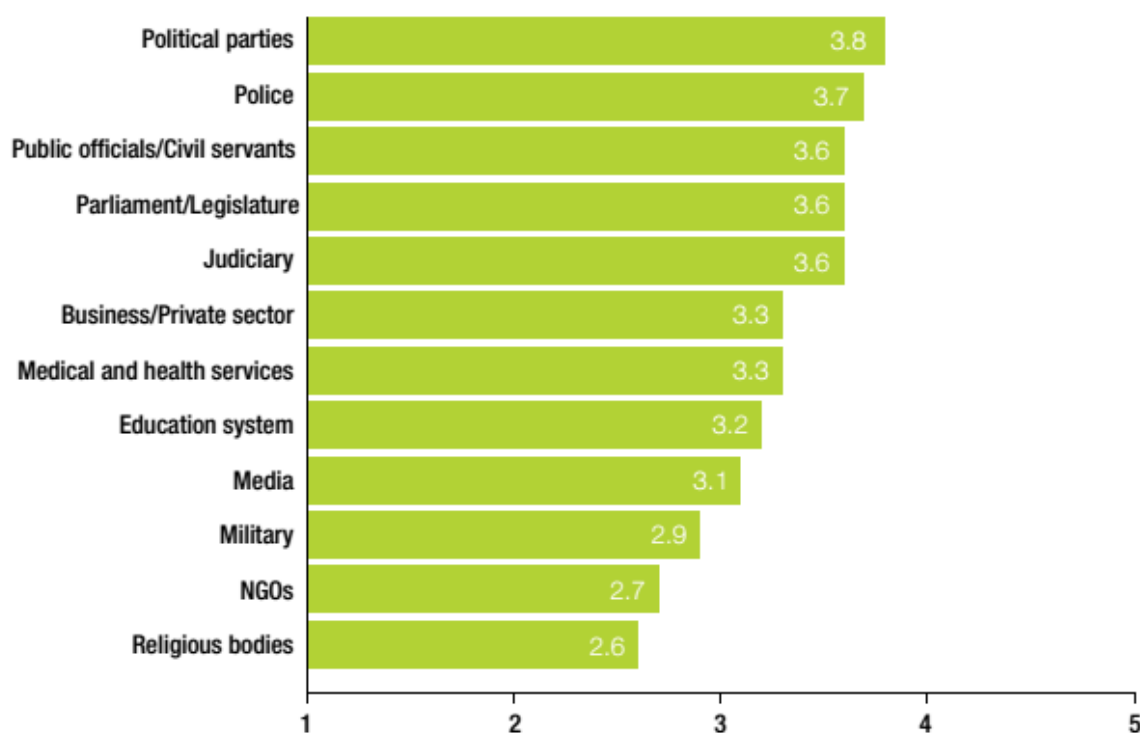
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

4.1 Θεσμοί και οικονομικό έγκλημα σε παγκόσμια διάσταση

Το Παγκόσμιο Βαρόμετρο της Διαφθοράς διεξάγεται από την Διεθνή Διαφάνεια. Για το 2013 η έρευνα διεξήχθη σε περισσότερους από 114.000 ανθρώπους από 107 χώρες. Στα ευρήματα της έρευνας κατατάσσονται η αύξηση της διαφθοράς τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα στη Βόρεια Αμερική. Σημαντικό συμπέρασμα ότι τα πολιτικά κόμματα έχουν την τιμητική τους ως ο πιο διεφθαρμένος φορέας παγκοσμίως. Παρακάτω παρουσιάζεται πίνακας με τους πιο διεφθαρμένους θεσμούς σύμφωνα με την έρευνα.

Γράφημα 1: Διεφθαρμένοι Θεσμοί

Πηγή: Transparency International

Ψηλά επίσης βρίσκεται η αστυνομία και οι Δημόσιος Τομέας. Εντύπωση προκαλεί ότι χαμηλά βρίσκονται τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Ίσως η μεγάλη διείσδυση του ιντερνέτ και η ευκολία διαχείρισης και ελέγχου της πληροφορίας από πολλές διαφορετικές και ανεξάρτητες πηγές βοηθούν στην ικανότητα των Μέσων να είναι ανεξάρτητα και δύσκολα χειραγωγήσιμα. Στην τελευταία θέση βρίσκεται η θρησκεία και λίγο πιο πάνω ο στρατός. Ένδειξη ότι υπάρχει μεγάλη εμπιστοσύνη από τους πολίτες σε

παραδοσιακούς θεσμούς οι οποίοι αν και ιστορικά επιβαρυνμένοι, έχουν ακόμη μεγάλη αντοχή και χαίρουν εκτίμησης στις πλατιές μάζες.

Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει τους Θεσμούς που θεωρούνται ως οι πιο διεφθαρμένοι. Στην Ελλάδα, όπως και στην πλειοψηφία των χωρών, ο πιο διεφθαρμένος θεσμός είναι αυτός των πολιτικών κομμάτων.

Πίνακας 1: Διεφθαρμένοι Θεσμοί ανά χώρα

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ, ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ, ΒΕΛΓΙΟ, ΒΟΣΝΙΑ – ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ, ΒΡΑΖΙΛΙΑ, ΚΑΝΑΔΑΣ, ΧΙΛΗ, ΚΟΛΟΜΒΙΑ, ΚΡΟΑΤΙΑ, ΚΥΠΡΟΣ, ΤΣΕΧΙΑ, ΕΛ ΣΑΛΒΑΔΟΡ, ΕΣΘΟΝΙΑ, ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ, ΓΑΛΛΙΑ, ΓΕΡΜΑΝΙΑ, ΕΛΛΑΔΑ, ΟΥΓΓΑΡΙΑ, ΙΝΔΙΑ, ΙΡΑΚ, ΙΣΡΑΗΛ, ΙΤΑΛΙΑ, ΤΖΑΜΑΪΚΑ, ΙΑΠΩΝΙΑ, ΝΟΤΙΑ ΚΟΡΕΑ, ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ, ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟΥ, ΣΚΟΠΙΑ, ΜΑΛΔΙΒΕΣ, ΜΕΞΙΚΟ, ΝΕΠΑΛ, ΝΕΑ ΖΗΛΑΝΔΙΑ, ΝΙΓΗΡΙΑ, ΝΟΡΒΗΓΙΑ, ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ, ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ, ΡΟΥΜΑΝΙΑ, ΣΕΝΕΓΑΛΗ, ΣΕΡΒΙΑ, ΣΛΟΒΕΝΙΑ, ΙΣΠΑΝΙΑ, ΕΛΒΕΤΙΑ, ΤΑΪΒΑΝ, ΤΑΪΛΑΝΔΗ, ΤΥΝΗΣΙΑ, ΤΟΥΡΚΙΑ, ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ, ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ, ΟΥΡΟΥΓΟΥΑΗ, ΒΑΝΟΥΑΤΟΥ, ΥΕΜΕΝΗ
ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ	ΜΠΑΓΚΛΑΝΤΕΣ, ΒΟΛΙΒΙΑ, ΜΠΟΥΡΟΥΝΤΙ, ΚΑΜΕΡΟΥΝ, ΑΙΓΥΠΤΟΣ, ΕΛ ΣΑΛΒΑΔΟΡ, ΑΙΘΙΟΠΙΑ, ΓΚΑΝΑ, ΙΝΔΟΝΗΣΙΑ, ΚΑΖΑΚΣΤΑΝ, ΚΕΝΥΑ, ΚΙΡΓΙΣΤΑΝ, ΛΙΒΕΡΙΑ, ΜΑΛΑΟΥΙ, ΜΑΛΑΙΣΙΑ, ΜΕΞΙΚΟ, ΜΑΡΟΚΟ, ΜΑΖΑΜΒΙΚΗ, ΝΙΓΗΡΙΑ, ΠΑΚΙΣΤΑΝ, ΠΑΠΟΥΑ ΝΕΑ ΓΟΥΪΝΕΑ, ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ, ΡΟΥΑΝΤΑ, ΣΕΝΕΓΑΛΗ, ΣΙΕΡΡΑ ΛΕΟΝΕ, ΝΗΣΙΑ ΣΟΛΟΜΩΝΤΑ, ΝΟΤΙΑ ΑΦΡΙΚΗ, ΖΙΜΠΑΜΠΟΥΕ
ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΑΡΜΕΝΙΑ, ΚΙΡΓΙΣΤΑΝ, ΛΙΒΥΗ, ΜΟΓΓΟΛΙΑ, ΠΑΚΙΣΤΑΝ, ΡΩΣΙΑ, ΣΕΡΒΙΑ
ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΑ/ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	ΚΟΛΟΜΒΙΑ, ΙΝΔΟΝΗΣΙΑ, ΙΑΠΩΝΙΑ, ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ, ΜΑΛΔΙΒΕΣ, ΠΑΡΑΓΟΥΑΗ, ΤΑΪΒΑΝ
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ	ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ, ΑΛΒΑΝΙΑ, ΑΛΓΕΡΙΑ, ΑΡΜΕΝΙΑ, ΑΖΕΡΜΠΑΪΤΖΑΝ, ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ, ΚΑΜΠΟΤΖΗ, ΚΡΟΑΤΙΑ, ΚΟΓΚΟ, ΓΕΩΡΓΙΑ, ΚΟΣΟΒΟ, ΚΙΡΓΙΣΤΑΝ, ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ, ΜΑΔΑΓΑΣΚΑΡΗ, ΜΟΛΔΑΒΙΑ, ΠΕΡΟΥ, ΣΕΡΒΙΑ,

	ΣΛΟΒΑΚΙΑ, TANZANIA, ΟΥΚΡΑΝΙΑ
ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ	ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ, ΑΙΓΥΠΤΟΣ, ΝΕΑ ΖΗΛΑΝΔΙΑ, ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ	ΔΑΝΙΑ, ΣΟΥΔΑΝ

Πηγή: Transparency International

Διαφαίνεται λοιπόν ότι μεγάλο πρόβλημα είναι σε πολλά κράτη η χαλαρότητα των Θεσμών. Και στον ελληνικό χώρο συμβαίνει το ίδιο, πράγμα που θα δούμε στη συνέχεια. Η ύπαρξη Θεσμών βοηθά τους ανθρώπους να διαμορφώσουν κίνητρα ώστε να επιδιώξουν μεγαλύτερη ωφέλεια προσφέροντας οφέλη στο υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Οι Θεσμοί δρουν προστατευτικά για τους πολίτες ανεξάρτητα από την οικονομική ή πολιτική τους δύναμη. Αποτρέπουν την εκτράχυνση των κοινωνιών και τη μετατροπή τους σε άναρχες. Θεσμικές βελτιώσεις πάντα επηρεάζουν θετικά τις οικονομίες.

Με τον όρο Θεσμός εννοούμε το σύνολο των κανόνων που εγγυώνται τη συνοχή του οικονομικού συστήματος. (North, 1990) Στην έννοια Θεσμοί περιλαμβάνονται οι επιχειρήσεις, τα συνδικάτα, οι κρατικοί οργανισμοί, το πολιτικό σύστημα, οι ηθικοί και εθιμικοί κανόνες.

Σύμφωνα με τους Daron Acemoglu και Johnson Robinson (2005) οι πολιτικοί θεσμοί καθορίζουν την ποιότητα των οικονομικών θεσμών μιας χώρας. Σωστή οικονομία συνεπάγεται κοινωνική ευημερία και προϋποθέτει σωστές πολιτικές επιλογές. Σε δημοκρατικά πολιτεύματα φαινόμενα ανομίας και διαφθοράς υπονομεύουν τους Θεσμούς και οδηγούν σε οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες. Η πολιτική ισχύ αναλύεται σε δύο συνιστώσες, τη *de jure* και τη *de facto*.

De jure πολιτική ισχύς, είναι αυτή που επιμερίζεται από τους πολιτικούς θεσμούς (κυβέρνηση, ΟΤΑ, γραφειοκρατία, κόμματα κ.α) στις διάφορες κοινωνικοοικονομικές ομάδες, μέσω του νομοθετικού πλαισίου (Σύνταγμα, διεθνείς συνθήκες, εθνική νομοθεσία, διοικητικές πράξεις, νομολογία κ.α.) το οποίο διέπει τις λειτουργίες της οργανωμένης πολιτείας.

De facto πολιτική ισχύς που επιβάλλεται ως γεγονός, από τις διάφορες ομάδες συμφερόντων. Οι ομάδες αυτές εκμεταλλευόμενες της θέσης τους στην αλυσίδα παραγωγής επιβάλλουν τις καθιερωμένες κανονικότητες που διέπουν τη λειτουργία της αγοράς. Προϋπόθεση για την επιβολή αυτή είναι η συνοχή, ο σχετικά μικρός αριθμός μελών, η συνεκτικότητα και η σχετικώς σημαίνουσα θέση που θεωρείται ότι κατέχουν στην παραγωγική διαδικασία.

Επίσης σύμφωνα με τους Acemoglu και Robinson⁴⁴ η ισορροπία πολιτικής ισχύος στο πολιτικό σύστημα επηρεάζει τους οικονομικούς θεσμούς οι οποίοι με τη σειρά τους επηρεάζουν και καθορίζουν τους πολιτικούς θεσμούς του μέλλοντος με συνέπεια την ανακατανομή της πολιτικής ισχύος.

Το θεσμικό πλαίσιο επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό το κόστος των συναλλαγών και παραγωγής, με αποτέλεσμα να υπάρχει άμεση συσχέτιση μεταξύ Θεσμών και οικονομικής ανάπτυξης. Ένα σημαντικό στοιχείο του θεσμικού περιβάλλοντος αποτελεί το σύστημα των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας. Όσο πιο ισχυρό είναι το σύστημα αυτό, τόσο προστατεύονται οι ιδιοκτήτες ακινήτων, γης και κεφαλαίου, με αποτέλεσμα να προβαίνουν σε επενδύσεις για να βελτιώσουν ή να διατηρήσουν την ιδιοκτησία τους, από τη στιγμή που νιώθουν ότι αυτή είναι προστατευμένη και εξασφαλισμένη.

Ο Robinson συνεχίζει και θεωρεί ότι η ασφάλεια των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας αποτελεί το κλειδί για την ευημερία. Οι θεσμοί ιδιοκτησίας θεωρούνται σωστοί όταν παρέχουν προστασία. Όταν τα δικαιώματα ιδιοκτησίας είναι σαθρά, το κόστος συναλλαγών είναι υψηλό, οπότε έχουμε υψηλή παραοικονομία και διαφθορά.

Εξίσου σημαντικό ρόλο παίζουν οι χρηματοπιστωτικοί θεσμοί. Το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι ένα σύστημα που στηρίζεται αποκλειστικά στο χρήμα. Σημαντικό το σύστημα λοιπόν να στηρίζει τις βιομηχανίες που μπορούν να προσφέρουν στην ανάπτυξη και προωθούν την καινοτομία και την εξέλιξη, μέσω της γραμμής χρηματοδότησης. Η αύξηση της χρηματοπιστωτικής δραστηριότητας επιφέρει αύξηση του ΑΕΠ μιας χώρας.

⁴⁴ Daron Acemoglu, Simon Johnson, and James A. Robinson *Quarterly Journal of Economics*, 117, November 2002: pp. 1231-1294.

4.2. Οικονομικό έγκλημα και η ελληνική περίπτωση

Η ελληνική οικονομία αποτελούνταν σε όλη την περίοδο της ταχύρρυθμης μεγέθυνσης (1995-2008), αλλά και σε σημαντικό βαθμό αποτελείται και σήμερα από κλειστά στεγανά στα οποία κυριαρχεί ο «προσωπικός κανόνας» (personal rule) και όχι ο κανόνας του νόμου (rule of law) ή οι όροι της αγοράς. Κλασικό παράδειγμα για το τελευταίο αποτελούν τα κλειστά επαγγέλματα. Όσες προσπάθειες έγιναν τα τελευταία χρόνια για να «ανοιξουν» κατέληξαν σε ημίμετρα και διατηρήθηκαν τα στεγανά. Μέσα από τα στεγανά αυτά κυκλοφορεί εισόδημα-πρόσοδος, που προέρχεται είτε από κρατικές επιχορηγήσεις και ρυθμίσεις είτε από τους ίδιους τους χρήστες-καταναλωτές που πληρώνουν υψηλότερες τιμές για τα αγαθά και υπηρεσίες κλειστών στεγανών και που για να αποκτήσει την πρόσοδο πρέπει να ξοδέψει χρόνο και χρήμα.⁴⁵

Η πρόσοδος που δημιουργείται από την «κλειστότητα» των επιμέρους αγορών της οικονομίας, ταυτόχρονα γεννά τους κατακτητές της, οι οποίοι έχουν σαν σκοπό τη λαφυραγώγηση της προσόδου. Ο ορθολογικός ιδιώτης ενδιαφέρεται να σε ένα τέτοιο περιβάλλον να κατανείμει τον χρόνο του, όχι προς παραγωγικές δραστηριότητες, αλλά προς δραστηριότητες που θα του επιτρέψουν να αποκτήσει όσο δυνατόν περισσότερο εισόδημα-πρόσοδο, αφού είναι υποχρεωμένος να λειτουργεί μέσα στα οικονομικά στεγανά. Παράδειγμα: η υπηρεσία που προσφέρει ένας κύκλος κλειστού επαγγέλματος είναι υπερτιμημένη. Η υψηλότερη τιμή που επιβάλλεται με την ισχύ της μονοπωλιακής θέσης που εγγυάται η κρατική ρύθμιση, δημιουργεί αμέσως ένα επιπλέον ποσό που «διανέμεται» ανάμεσα στα μέλη της επαγγελματικής αυτής ομάδας. Για τη διατήρηση της κατάστασης ή του προνομίου αυτού, τα μέλη της ομάδας ξοδεύουν χρόνο για επιρροή και χρήμα προς κάθε κατεύθυνση, και ειδικά προς τη νομοθετική και εκτελεστική εξουσία, που εγγυάται με πολιτικά και άλλα ανταλλάγματα τη διατήρηση αυτού του μονοπωλίου, ενώ οι καταναλωτές βλέπουν το διαθέσιμο εισόδημα και την ευημερία τους να μειώνεται.⁴⁶

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω είναι πολύ δύσκολο να επιβιώσει κάποιος σε τέτοιες συνθήκες αν δεν προσαρμοστεί. Στο βαθμό που συμβαίνει αυτό, όλοι αναγκάζονται, άλλος περισσότερο κι άλλος λιγότερο, εκ των πραγμάτων να προσαρμόζονται τη συμπεριφορά τους στους «προσωπικούς νόμους» της κλειστής οικονομίας. Στο πλαίσιο

⁴⁵ Πελαγίδης Θ.: Πολιτικές καταπολέμησης της διαφθοράς
<http://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs//sylltomos14/575-588%20Pelagidis%202014.pdf>

⁴⁶ Πελαγίδης Θ.: Πολιτικές καταπολέμησης της διαφθοράς
<http://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs//sylltomos14/575-588%20Pelagidis%202014.pdf>

αυτό εντάσσονται και οι συγκρούσεις και εντάσεις μεταξύ ατόμων και ομάδων για τη διανομή της «πίτας», αυτό που συνήθως ονομάζεται «πόλεμος συμφερόντων». Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα έχει γενικευτεί αυτός ο πόλεμος, με αποτέλεσμα την αύξηση της έντασης αλλά και του πολλαπλασιασμού χτυπημάτων.

Η λύση που υπάρχει στα χέρια του Κράτους είναι η επιτυχής καταδίωξη και τιμωρία, όσων, πολλών, παρανομούν σε αυτό το περιβάλλον κινήτρων. Κάτι τέτοιο όμως θα οδηγούσε στην καταδίκη και τιμωρία ενός υπερβολικά μεγάλου αριθμού ατόμων. Έτσι η όποια ενέργεια θα κατέληγε σε αδιέξοδο. Βασικό εμπόδιο αποτελεί και το γεγονός ότι μια τέτοια κίνηση θα έπρεπε να τη στηρίξει ο διαβρωμένος και αδύναμος κρατικός μηχανισμός. Επίσης οι θεσμοί και το νομικό οπλοστάσιο που έχει στα χέρια του το Κράτος δεν του επιτρέπει να προχωρήσει σε τέτοιου είδους ενέργειες.

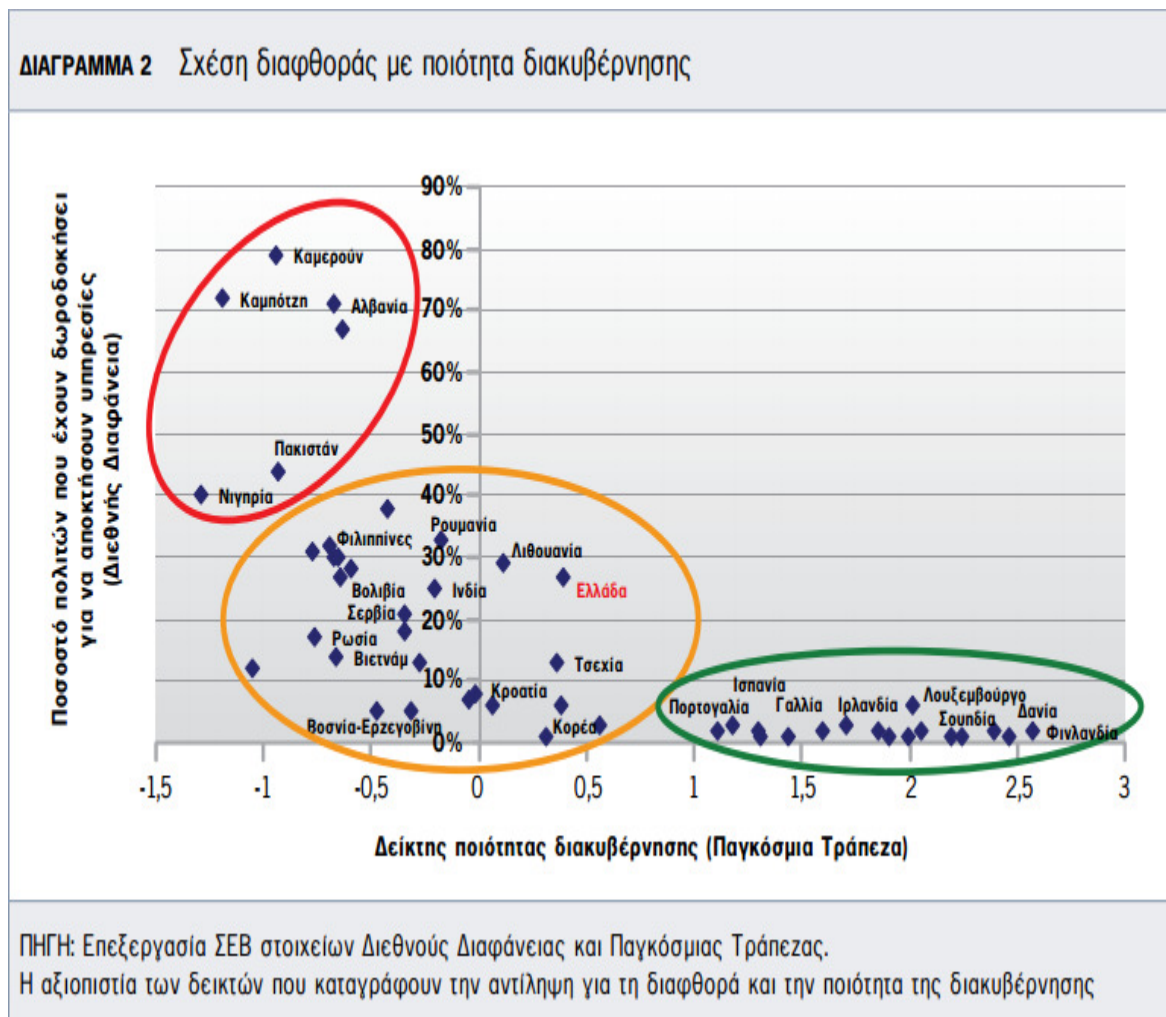
Αντίθετα η μετατόπιση της δομής κινήτρων που αντιμετωπίζουν όλοι, εντολείς και εντολοδόχοι, θα περιόριζε καταρχήν τα κίνητρα για παραβατική συμπεριφορά για την πλειοψηφία των μελών της κοινωνίας και θα επέτρεπε πλέον την αποτελεσματική τιμωρία όσων, σχετικά πολύ πιο λίγων, παραβαίνουν πλέον το νόμο, έχοντας για σύμμαχο και τους πιο αποτελεσματικούς θεσμούς εντοπισμού και επιβολής που μπορεί να οικοδομηθούν απουσία των ισχυρών ερεισμάτων που αποτρέπουν σήμερα την οικοδόμησή τους.

Η θέση της Ελλάδας στον παγκόσμιο χάρτη διαφθοράς είναι αρκετά υψηλά. Ακόμη και πριν την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης στην ελληνική οικονομία, σε έρευνα από την International Transparency το 2007 οι ερωτηθέντες σε ποσοστό 27% δήλωσαν ότι έχουν καταφύγει στη δωροδοκία. Το στοιχείο αυτό φαίνεται να επιβεβαιώνεται με στοιχεία πλέον, όπως θα δούμε στη συνέχεια, και επιβεβαιώνει την αίσθηση ανομίας που υπάρχει στην ελληνική κοινωνία σήμερα. Αντιπαραθέτοντας αυτό το στοιχείο της Διεθνούς Διαφάνειας με τον σύνθετο δείκτη ποιότητας διακυβέρνησης της World Bank, παρατηρούμε ότι για τις χώρες για τις οποίες η Διεθνής Διαφάνεια δίνει στοιχεία για τη συχνότητα εμπλοκής σε δωροδοκία των ερωτηθέντων προκύπτουν τρεις γενικές κατηγορίες χωρών:

- Εκείνες που έχουν καλές επιδόσεις στον δείκτη ποιότητας διακυβέρνησης της World Bank και χαμηλό ποσοστό εμπλοκής σε δωροδοκίες.
- Μια μεσαία κατηγορία η οποία περιλαμβάνει ξεκάθαρα και την Ελλάδα.
- Μια κατηγορία που έχει συνολικά τις χειρότερες επιδόσεις.

Η Ελλάδα ανήκει στις χώρες οι οποίες καταρχήν φαίνονται να έχουν σοβαρά προβλήματα διαφθοράς και όχι στην κατηγορία των υπόλοιπων ευρωπαϊκών χωρών. Οι μεταρρυθμίσεις που έχουν επιβληθεί στην Ελλάδα από τους πιστωτές της αναμένεται να

βελτιώσουν το κλίμα, αν και είναι πολύ δύσκολο να υποχωρήσει η παράνομη άτυπη οικονομία, η οποία είναι και αυτή που γεννά τη διαφθορά. Το θετικό στοιχείο είναι ότι η Ελλάδα δεν ανήκει στις χώρες με τις χειρότερες επιδόσεις. Βέβαια ομάδα αναφοράς για την Ελλάδα πρέπει να είναι η ομάδα χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΟΟΣΑ, που έχουν τις καλύτερες επιδόσεις σε θέματα ποιότητας διακυβέρνησης και διαφθοράς. Η Ελλάδα πρέπει να θέλει να ανήκει στην ομάδα αυτών των χωρών.⁴⁷

Βασική προϋπόθεση για την παρακολούθηση των δεικτών αυτών αποτελεί η θέληση και επιδίωξη από τη σκοπιά του Κράτους να προβεί στην λήψη όλων των απαραίτητων διορθωτικών και διαρθρωτικών αλλαγών. Η διαφθορά και το οικονομικό έγκλημα ακολουθούν διαδρομές οι οποίες δεν είναι εύκολο να ανιχνευθούν αλλά και να αποδειχθούν. Μόνη λύση η λήψη μέτρων και διενέργεια μεταρρυθμίσεων που απομακρύνουν ασαφείς και πολύπλοκες διαδικασίες που ρυθμίζουν την οικονομική δραστηριότητα και που περιορίζουν τον ανταγωνισμό. Η σωρευμένη γνώση οργανισμών όπως ο ΟΟΣΑ και η Παγκόσμια Τράπεζα αλλά και με βάση τα στοιχεία που προκύπτουν

⁴⁷ Πελαγίδης Θ.: Πολιτικές καταπολέμησης της διαφθοράς
<http://www.hba.gr/5Ekdotis/UplPDFs//sylltomos14/575-588%20Pelagidis%202014.pdf>

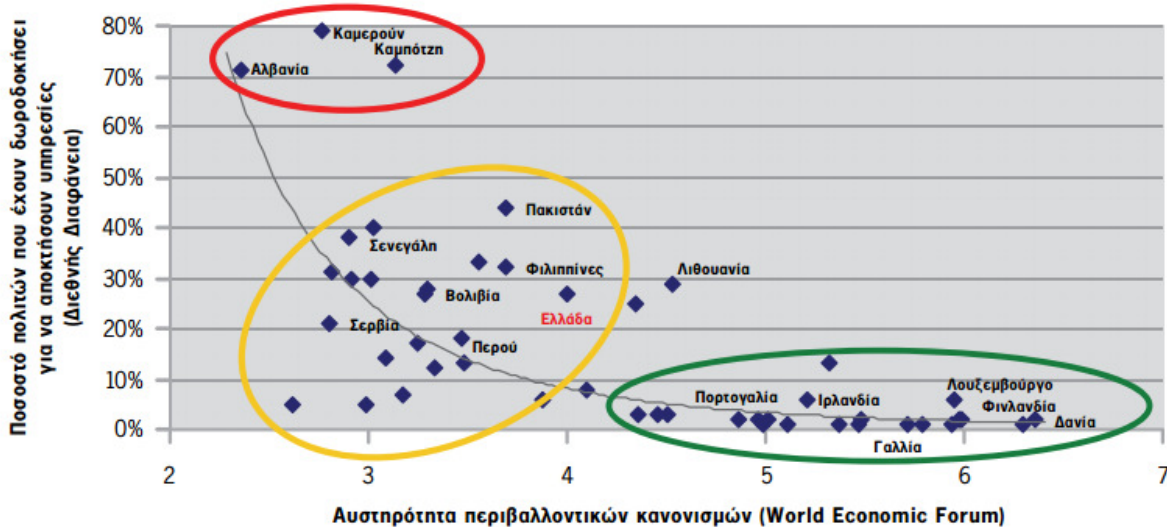
από την ερευνητική κοινότητα, δείχνουν πλέον με αδιάσειστα στοιχεία ότι τέτοια μέτρα οδηγούν όχι μόνο σε μείωση της διαφθοράς, αλλά και στη βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος, τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, την αύξηση της παραγωγικότητας, και από τη στιγμή που υπάρχει εδραίωση του κράτους-δικαίου, οδηγούμαστε σε αύξηση των άμεσων ξένων επενδύσεων.

Η λήψη μέτρων που οδηγούν στη μείωση της διαφθοράς αφορά άμεσα το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο και, μεταξύ άλλων, μέσω των δημόσιων αγαθών που παρέχονται στους πολίτες. Όπως είδαμε και σε άλλο σημείο,⁴⁸ έρευνες έχουν καταδείξει ότι φαίνεται ιδιαίτερα πιθανό ότι υπάρχει αρνητική συσχέτιση ανάμεσα στη διαφθορά και την ποιότητα υπηρεσιών που παρέχει ο δημόσιος τομέας, ανεξάρτητα από το μέγεθός του, σε τομείς όπως η υγεία, η εκπαίδευση και η περιβαλλοντική προστασία.

Αυτό φαίνεται να υποστηρίζεται από έρευνες που έχουν διενεργηθεί από το Transparency International, και του World Economic Forum, καθώς στις χώρες με τη μικρότερη συχνότητα δωροδοκιών φαίνεται να επικρατούν και οι αυστηρότεροι περιβαλλοντολογικοί κανονισμοί (βλ. διάγραμμα 3). Επίσης στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (WHO) και της Transparency International παρατηρούμε ότι, σε χώρες με χαμηλή συχνότητα καταφυγής στη δωροδοκία, οι κρατικές δαπάνες υγείας είναι πολύ υψηλότερες σε σχέση με τις άλλες χώρες, οι οποίες έχουν μεσαία ή υψηλή καταφυγή στη δωροδοκία, ενώ φαίνεται ότι στις χώρες στις οποίες η δωροδοκία είναι σπάνια είναι κάπως χαμηλότερες και οι ιδιωτικές δαπάνες υγείας, σε σύγκριση πάντα με τις χώρες στις οποίες η δωροδοκία είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη (βλ. Διάγραμμα 4). Η παρατήρηση αυτή αποκτά σημασία στο βαθμό που στις χώρες στις οποίες η δωροδοκία είναι πιο διαδεδομένη, οι πολίτες αναγκάζονται να αντισταθμίσουν με ιδιωτικές δαπάνες τις ανεπάρκειες των δημόσιων συστημάτων υγείας. Και στις δυο αυτές περιπτώσεις αυστηρότητας των περιβαλλοντολογικών κανονισμών και δαπανών για την υγεία, η Ελλάδα βρίσκεται σε θέση που απέχει αρκετά από την ομάδα χωρών αναφοράς χαμηλής διαφθοράς.

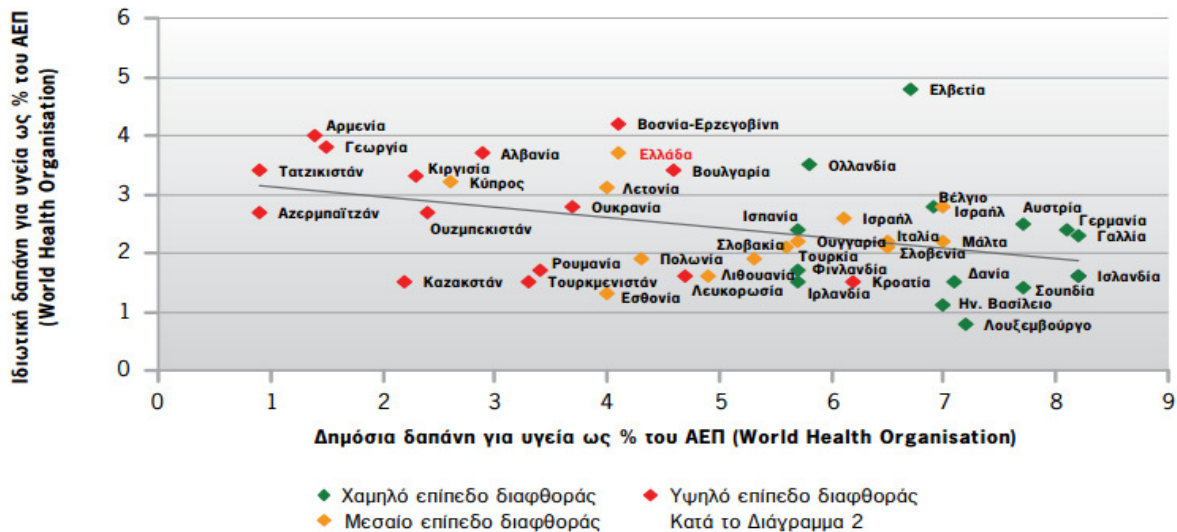
⁴⁸ Πελαγίδης Πελαγίδης Θ.: Πολιτικές καταπολέμησης της διαφθοράς
<http://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs/sylltomos14/575-588%20Pelagidis%202014.pdf>

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3 Σχέση διαφθοράς και αυστηρότητας περιβαλλοντικών κανονισμών

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία ΣΕΒ στοιχείων Διεθνούς Διαφάνειας (2007) & World Economic Forum

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4 Σχέση διαφθοράς και ιδιωτικής – δημόσιας δαπάνης για υγεία

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία ΣΕΒ στοιχείων Διεθνούς Διαφάνειας & European health for all database (HFA-DB – World Health Organization Regional Office for Europe)

Προκύπτει από τα παραπάνω ότι στην Ελλάδα υπάρχουν σημαντικά περιθώρια βελτίωσης παραμέτρων του κοινωνικού κράτους, οι οποίες είναι ιδιαίτερα σημαντικές για τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης προκειμένου να προχωρήσουν μεταρρυθμίσεις για την καταπολέμηση της διαφθοράς.

4.3 Η ελληνική οικονομία

Από τον Σεπτέμβριο του 2008, λόγω της διεθνούς οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης, η ελληνική οικονομία βρίσκεται επί ξυρού ακμής. Στο επίκεντρο βρίσκεται η δημοσιονομική της κατάσταση, η οποία επιδεινώθηκε, όπως και σε πολλές άλλες χώρες εντός και εκτός ευρωζώνης. Η κρίση στη χώρα μας παρουσιάζεται χρονικά όπως παρακάτω:

2001 - Χρηματιστηριακή κρίση

2008 - Χρηματοπιστωτική κρίση

2008-2012 - Κρίση Ανάπτυξης

2009-2012 – Κρίση Ευρώ – Δημοσίου Χρέους

Σύμφωνα με την εκτίμηση του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδας⁴⁹ η κρίση της ελληνικής οικονομίας χαρακτηρίζεται ως σύνθετη τόσο ως προς τις αιτίες και ως προς τις διαστάσεις και τις εκδηλώσεις της. Ως προς τις αιτίες της είναι αποτέλεσμα ενδογενών αιτιών, οι οποίες όμως διατέμνονται με αιτίες που ανάγονται στην κρίση της Ε.Ε και τη διεθνή κρίση.

Η κρίση άρχισε ως χρηματοπιστωτική, ωστόσο επεκτάθηκε στην πραγματική οικονομία, επηρεάζοντας αρνητικά τα δημόσια έσοδα, το Δημόσιο Χρέος και τα δημόσια οικονομικά. Δυστυχώς, οι φτωχότερες τάξεις καλούνται να πληρώσουν το λογαριασμό. Έτσι, σύμφωνα με το Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, άρχισε μια χρηματοπιστωτική κρίση και καταλήγει σε μια κρίση κοινωνικού κράτους .

Η κρίση είναι αποτέλεσμα κυρίως των χρόνιων προβλημάτων της χώρας μας και όχι μόνο αποτέλεσμα της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης. Αρκετό ενδιαφέρον παρουσιάζει η μελέτη βασικών δεικτών της ελληνικής οικονομίας:

▪ ΑΕΠ

Ο παρακάτω πίνακας μας πληροφορεί για την τιμή του ΑΕΠ για τα έτη 2008- 2013. Είναι φανερό, η δραματική πτώση του δείκτη και φανερώνει την κρίσιμη κατάσταση, στην οποία βρίσκεται η χώρα μας τα τελευταία χρόνια.

⁴⁹ Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδας, Κρατικός Προϋπολογισμός 2011

Πίνακας 3: ΑΕΠ της Ελλάδας 2008-2013

ΕΤΟΣ	ΑΕΠ*	ΡΥΘΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
2008	250,2	- 0,2%
2009	239,2	-3,1%
2010	226,2	-4,9%
2011	206,2	-7,1%
2012	192,6	-6%
2013	185,1	-4,2%

*δισ €

Πηγή: http://ec.europa.eu/economy_finance/ameco/user/serie/ResultSerie.cfm

Παρακάτω, ο επόμενος πίνακας φανερώνει το ποσοστό της ανεργίας για τα έτη 2008-2013. Είναι τρομακτική η αύξηση του ποσοστού της ανεργίας, πληγή που βασανίζει τη χώρα μας τα τελευταία χρόνια. Ένας μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων κλείνει, ενώ ταυτόχρονα πολλές επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να μειώσουν τα λειτουργικά τους έξοδα οδηγούνται σε μείωση του προσωπικού, εντείνοντας ολοένα και περισσότερο όπως είναι φανερό, από τα στοιχεία του πίνακα το πρόβλημα. Η ανεργία συμβάλλει στην διαφθορά, αφού οι άνεργοι μη έχοντας πόρους είναι πιο επιρρεπείς σε παράνομες πράξεις.

Πίνακας 4: Ανεργία 2008-2013

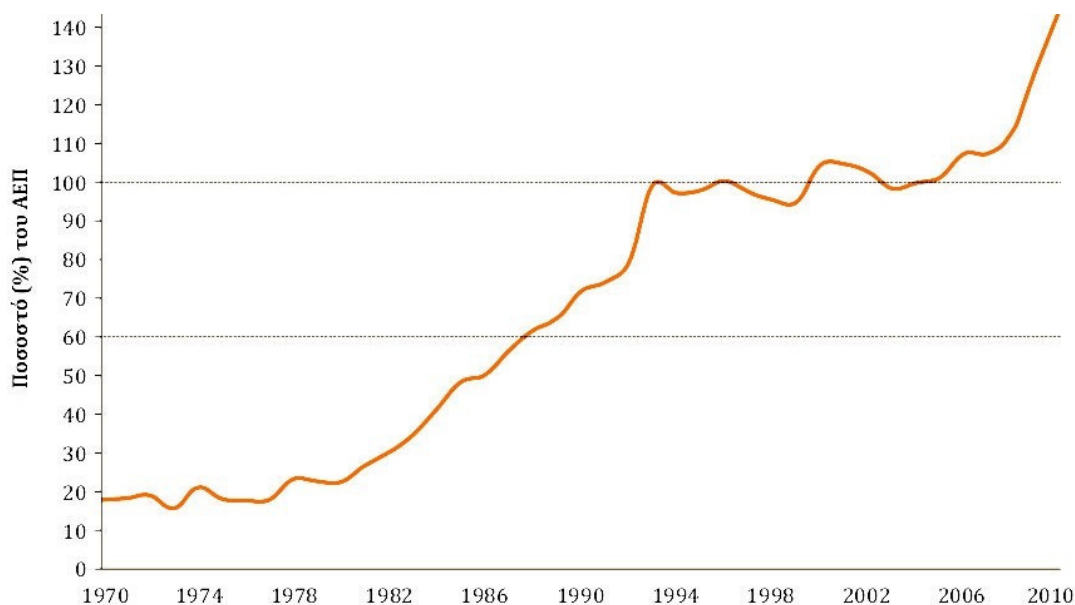
ΕΤΟΣ	ΑΝΕΡΓΙΑ
2008	7,8
2009	9,6
2010	12,7
2011	17,9
2012	24,5
2013	27,5

Πηγή: http://ec.europa.eu/economy_finance/ameco/user/serie/ResultSerie.cfm

Η ανεργία απειλεί σοβαρά τη χώρα μας και ειδικά το πιο ενεργό της κομμάτι, τους νέους. Δυστυχώς, τα προβλήματα δεν σταματούν εδώ. Πιο συγκεκριμένα, η ακρίβεια ταλανίζει τους Έλληνες, ο πληθωρισμός της ευρωζώνης υπερδιπλασιάστηκε και οι χρηματοοικονομικοί οργανισμοί κλονίστηκαν. Παράλληλα, άλλα προβλήματα που δημιούργησε η κρίση είναι η άνοδος των επιτοκίων, η άνοδος των τιμών του πετρελαίου και των άλλων προϊόντων, η μείωση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών και η

δυσκολία στη λήψη δανείων. Η οικονομία αποτελεί αλυσίδα που οι κρίκοι της όπως είναι η πολιτική και η ανθρώπινη φύση επηρεάζονται. Το ερώτημα που τίθεται είναι πώς φτάσαμε σε αυτήν την κατάσταση σήμερα; Ποιες είναι οι κυριότερες αιτίες που μας οδήγησαν εδώ;

Το χρέος αυξήθηκε ραγδαία κατά την δεκαετία του 1980 και συνέχισε να αυξάνεται, κατά τις δεκαετίες του 1990 και 2000. Το χρέος προκάλεσε μείωση των παραγωγικών επενδύσεων και αύξηση της κατανάλωσης. Κάθε χρόνο, η κυβέρνηση έχει έσοδα, τα οποία προέρχονται από φόρους και δαπάνες. Αν οι δαπάνες υπερβαίνουν τα έσοδα, η κυβέρνηση σημειώνει έλλειμμα και πρέπει να προχωρήσει σε δανεισμό. Έτσι, δημιουργείται χρέος. Ακόμα, εάν έχει συσσωρευτεί χρέος από τα προηγούμενα έτη, κατά τα οποία λειτουργούσε σημειώνοντας έλλειμμα, το έλλειμμα αυξάνει περαιτέρω το χρέος.

Γράφημα: Χρέος της Κυβέρνησης ως ποσοστό (%) του ΑΕΠ, Ελλάδα 1970-2010

Πηγή: Ameco

Το έλλειμμα αυξήθηκε δραματικά κατά τη δεκαετία του 1980, παραμένοντας σε υψηλά επίπεδα και κατά τις επόμενες δύο δεκαετίες. Τα υψηλά ελλείμματα στη δεκαετία του 1980 οδήγησαν σε δραματική αύξηση του χρέους.

Η πτώση του Δημοσίου χρέους το 2008 οφείλεται στην αναθεώρηση με τη μέθοδο της δημιουργικής λογιστικής που αύξησε το ΑΕΠ σε ποσοστό 9%, μειώνοντας έτσι φαινομενικά το Δημόσιο χρέος.

Μετά την εμφάνιση της κρίσης, η ραγδαία οικονομική συρρίκνωση έπαιξε καθοριστικό ρόλο για την εκτόξευση του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ. Το χρέος

συνέχισε να αυξάνεται ως αποτέλεσμα των αυξημένων ελλειμμάτων, τα οποία βρίσκονται σε υψηλά επίπεδα, λόγω των πληρωμών τόκων επί του συσσωρευμένου χρέους. Με βάση την ίδια πηγή (AMECO - Annual Macroeconomic Database - European Commission: Economic and Financial Affairs) τα έτη 2010, 2011, 2012 2013 και 2014, το ποσοστό του χρέους επί του ΑΕΠ ήταν 146%, 171,3%, 156,9%, 175% και 177,1% αντίστοιχα. Η μείωση του ποσοστού το 2012 οφείλεται στο «κούρεμα» (PSI) του χρέους.

• ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ

Εξαιτίας της φοροδιαφυγής δημιουργείται ανισότητα στο φορολογικό σύστημα. Στόχος του φορολογικού συστήματος είναι η αναδιανομή του εισοδήματος από τους οικονομικά δυνατούς στους ασθενέστερους, μέσω της συλλογής φόρων. Ωστόσο, δημιουργείται πρόβλημα και στο χώρο των επιχειρήσεων και πιο συγκεκριμένα λόγω του ότι οι μικρές επιχειρήσεις φοροδιαφεύγουν, οι φορολογικοί συντελεστές είναι πολύ υψηλοί για τις μεγάλες επιχειρήσεις, που δεν μπορούν να φοροδιαφύγουν εύκολα και έτσι εμποδίζεται η δημιουργία άλλων μεγάλων επιχειρήσεων χάνοντας νέες θέσεις εργασίας και δραστηριότητες υψηλής ανάπτυξης.

Δυστυχώς, ένας από τους κύριους λόγους της φοροδιαφυγής είναι η έλλειψη κινήτρων για την πληρωμή των φόρων από τους πολίτες. Ωστόσο, κάποια μέτρα όπως ο τακτικός έλεγχος σε πρόσωπα και επιχειρήσεις, η επιβολή υψηλών ποινών σε περιπτώσεις φοροδιαφυγής αλλά και η αλλαγή νοοτροπίας και κουλτούρας του κάθε Έλληνα πολίτη στις οικονομικές του υποχρεώσεις απέναντι στο Κράτος, αποτελούν βασικούς παράγοντες που θα μεταβάλλουν την οικονομία μας άρδην.

Θέλοντας να καταγράψουμε επιπλέον αίτια της ελληνικής κρίσης θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τη μη ορθολογική χρήση των δημοσίων δαπανών, την έλλειψη εξαγωγών και ανταγωνιστικότητας καθώς και τη λειτουργία της αγοράς εργασίας. Στην πραγματικότητα, η οικονομική εξήγηση της ελληνικής κρίσης δεν παρέχει ένα επαρκές και αξιόλογο πλαίσιο ανάλυσης αφού δεν περιλαμβάνει το πολιτικό και θεσμικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο αυτό το φαινόμενο έλαβε μέρος. Αυτό που πρέπει να μας προβληματίσει είναι κατά πόσο μπορεί η οποιαδήποτε οικονομική και δημοσιονομική εξυγίανση να στηριχθεί από το υφιστάμενο πολιτικό και θεσμικό πλαίσιο της χώρας μας.

Το στρεβλό μοντέλο διακυβέρνησης στην Ελλάδα ενδυνάμωσε τα φαινόμενα της διαφθοράς, της πολιτικής ανισορροπίας και του λαϊκισμού. Συνεπώς, μπορούμε να πούμε ότι τα αίτια της κρίσης δεν περιορίζονται μόνο στα οικονομικά αποτελέσματα αλλά και στην ελληνική πολιτική κουλτούρα που διέπει τη χώρα μας τα τελευταία χρόνια.

Η διαφθορά δημιουργεί ένα πολιτικοοικονομικό εξάμβλωμα που πλήττει την κοινωνία και την υγιή επιχειρηματική δραστηριότητα. Οι άνεργοι μη έχοντας πόρους καταφεύγουν πιο εύκολα στην παρανομία και το εύκολο χρήμα. Η διαφθορά μειώνει τα έσοδα του κράτους επιδεινώνοντας ακόμη περισσότερο την κατάσταση.

Παράλληλα, οι θεσμοί οι οποίοι αποτελούν ακρογωνιαίο λίθο της κοινωνίας έρχονται να συμπληρώσουν τους παράγοντες που επηρεάζουν το φαινόμενο της διαφθοράς. Κοινωνίες οι οποίες χαρακτηρίζονται από γραφειοκρατικές διαδικασίες, κρατική βραδύτητα και έλλειψη ευελιξίας είναι κοινωνίες που οδηγούν τους πολίτες τους σε φαινόμενα φαυλότητας .

Η κοινωνία μας σήμερα χαρακτηρίζεται ως κοινωνία δύο ταχυτήτων. Εάν η μία είναι η τεχνολογική πρόοδος σίγουρα η δεύτερη είναι η διαφθορά.

Δυστυχώς, διαφθορά και οικονομική κρίση είναι άρρηκτα συνδεδεμένες. Η οικονομική κρίση δεν αφήνει περιθώρια για επενδύσεις και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Αντίθετα, συρρικνώνει την εξέλιξη και τη δημιουργία, υποθάλποντας φαινόμενα παραοικονομίας και διαφθοράς. Ο συνδυασμός του σαθρού θεσμικού περιβάλλοντος έρχεται να αποτελέσει ένα επιπλέον αγκάθι.

Η συνειδητοποίηση της κατάστασης και των διαστάσεων που έχει λάβει πρέπει να μας προβληματίσει όλους και να μας οδηγήσει σε αναθεώρηση των θεσμών δημιουργώντας μια κοινωνία πιο ευέλικτη και πιο προσιτή στους πολίτες της. Η κοινωνία πρέπει να εκπνέει αισθήματα ασφάλειας και βεβαιότητας, δίνοντας ταυτόχρονα ευκαιρίες απασχόλησης και δημιουργίας.

Τέλος, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι τα αποτελέσματα μιας θεσμικής βελτίωσης είναι μακροπρόθεσμα, ωστόσο θα είναι ικανά να αλλάξουν την κατάσταση της χώρας μας άρδην και να επωφεληθούμε από αυτά στο μέλλον.

4.4 Εθνική Έρευνα για τη Διαφθορά στην Ελλάδα

Τα τελευταία χρόνια η Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς πραγματοποιεί μια μεγάλη ποσοτική έρευνα σε συνεργασία με την εταιρεία δημοσκοπήσεων Public Issue για τη διαφθορά στην Ελλάδα. Η δημοσκόπηση μετρά την έκταση του φαινομένου της διαφθοράς στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα αλλά και τις στάσεις των ερωτηθέντων γύρω από το φαινόμενο και την έκτασή του στην ελληνική κοινωνία και οικονομία.

Η έρευνα προσπαθεί να έχει όσο δυνατόν μεγαλύτερο και πιο αντιπροσωπευτικό δείγμα που θα μπορεί να αντιστοιχεί στο μεγαλύτερο κομμάτι της κοινωνίας. Επίσης σκοπός της είναι η χαρτογράφηση και ο εντοπισμός των κοινωνικών χώρων της διαφθοράς τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Αυτό συμβάλλει θετικά στην προσπάθεια καταπολέμησής της. Επίσης γίνεται αναλυτική καταγραφή του «τιμοκαταλόγου της διαφθοράς», δηλαδή το κοινωνικά παγιωμένο, ανά υπηρεσία, ύψος του μέσου χρηματικού ποσού, που ζητείται για την παράνομη συναλλαγή.

Η έρευνα που θα παρουσιαστεί πραγματοποιήθηκε το 2013 σε δείγμα 12.000 ατόμων. Παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον γιατί έγινε μέσα στην καρδιά της οικονομικής κρίσης και αντιπαραβάλλει τα ευρήματα της με στοιχεία από την έρευνα του 2007, η οποία κατέγραφε τη διαφθορά πριν ξεκινήσει η κρίση. Προβλήματα κυβερνητικής δυσλειτουργίας και κακοδιαχείρισης «ταλαιπωρούν» το ελληνικό κράτος πολλές δεκαετίες, παρόλο που το 2001 η Ελλάδα θεωρήθηκε ότι πληροί τα κριτήρια να ενταχθεί στην Οικονομική Νομισματική Ένωση.⁵⁰

Τα μέτρα που λήφθηκαν από την ελληνική κυβέρνηση μετά τον Μάιο του 2010 για να μπορέσουν οι πιστωτές της χώρας να εκταμιεύσουν χρήματα για βοήθεια της χώρας προκειμένου να αποφευχθεί η χρεοκοπία, έπληξαν κυρίως την μεσαία τάξη των πολιτών. Επίσης έγινε προσπάθεια να τονωθεί η επιχειρηματικότητα, καθώς ήταν δύσκολη η ανάπτυξή της μέσα σε ένα έντονο γραφειοκρατικό περιβάλλον. Κυρίως όμως αποτυπώνεται ότι το μεγάλο πρόβλημα της Ελλάδας δεν ήταν τόσο η οικονομική κρίση όσο η κρίση αξιών. Η διαφθορά γιγαντώθηκε μέσα από αυτή την κρίση και κατέστη βασικό θεσμικό στοιχείο της χώρας. Η αποδοχή της διαφθοράς από την μεριά των πολιτών και η παθητικότητα στην αντιμετώπισή της από τους ίδιους τους πολίτες, σε συνδυασμό με τον «ψυχισμό» της κοινωνίας στην αποδοχή της διαφθοράς, πχ του «γρηγορόσημου» για την επίτευξη ενός σκοπού, έχει ισχυρά κατάλοιπα στην ελληνική κοινωνία. Η άποψη ότι: αν δεν πληρώσεις, δεν γίνεται η δουλειά σου, και η αδιαφορία για το νόμο αποτελούν βασικά συστατικά της ελληνικής ψυχοσύνθεσης. Οι Έλληνες έχουν αποδεχτεί ότι ζουν σε

⁵⁰ Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς: National Integrity System Assessment Greece

ένα διεφθαρμένο κράτος. Η διαφθορά εξαπλώνεται σε όλο το φάσμα της ελληνικής κοινωνίας και δεν γνωρίζει κόμματα και κοινωνική τάξη.

Επειδή όμως ο δημόσιος τομέας στην Ελλάδα αποτελεί τον μεγαλύτερο εργοδότη αλλά και τον μεγαλύτερο καταναλωτή, υποφέρει από τον τεράστιο όγκο του. Είναι δύσκολο να ελέγξει όλες τις διαδικασίες και ενέργειες στις οποίες προβαίνει. Σε αυτό συμβάλλει η απουσία ελέγχων αλλά και η εξουσία των κρατικών αξιωματούχων. Οι οποίοι αφέθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες να δρουν χωρίς διαφάνεια ή δραστικό έλεγχο και πολλές φορές σε καθεστώς ατιμωρησίας. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την έλλειψη ακεραιότητας, την έξαρση των δωροδοκιών και χιλιάδες φαινόμενα απιστίας από δημόσιους λειτουργούς. Μάλιστα τα τελευταία χρόνια έρχονται στην επιφάνεια, κυρίως λόγω της κρίσης, η εμπλοκή υπουργών και συνεργατών τους σε μεγάλα σκάνδαλα και μάλιστα κάποιοι έχουν οδηγηθεί και στη φυλακή μετά από δικαστικές καταδίκες.

Οι κακές πρακτικές του κράτους έχουν να κάνουν με:⁵¹

- Προβλήματα με παράνομες κατασκευές και μετέπειτα νομιμοποίησή τους με χρηματισμό.
- Ο τρόπος με τον οποίο ο ιδιωτικός τομέας ρυθμίζει τις υποθέσεις του με το κράτος.
- Η αποφυγή φορολογικών ελέγχων από τις αρμόδιες αρχές και το κλείσιμο μεγάλων υποθέσεων με ένα απλό πρόστιμο.
- Η ευκολία με την οποία μπορούσε να χαριστεί ή να αποφύγει ο παραβάτης διοικητικά πρόστιμα.
- Η μεγάλη καθυστέρηση με την οποία το κράτος πλήρωνε τους προμηθευτές του, σε αντίθεση με τη μεγάλη ευκολία με την οποία έβαζε πρόστιμα.
- Η ύπαρξη «ειδικών λογαριασμών» στα υπουργεία, τα οποία διαχειρίζονταν κονδύλια χωρίς να δίνουν αναφορά σε κανέναν.

Παρά τη δημιουργία πολλών ανεξάρτητων αρχών, επιφορτισμένες με την καταπολέμηση της διαφθοράς, τα ποσοστά διαφθοράς παραμένουν υψηλά. Αυτό οδηγεί σε αποκλεισμούς από διαγωνισμούς, ασταθές επιχειρηματικό περιβάλλον, ανισότητες. Μία εξήγηση είναι ότι οι ανεξάρτητες αυτές αρχές, παραμένουν ανεξάρτητες μόνο στο όνομα γιατί διορίζονται και ελέγχονται από το πολιτικό σύστημα και διάφορους πολιτικούς παράγοντες. Αυτό επηρεάζει την αποτελεσματικότητά τους και λειτουργεί αποτρεπτικά στην ανακάλυψη και καταπολέμηση των φαινομένων διαφθοράς.⁵²

⁵¹ Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς: National Integrity System Assessment Greece

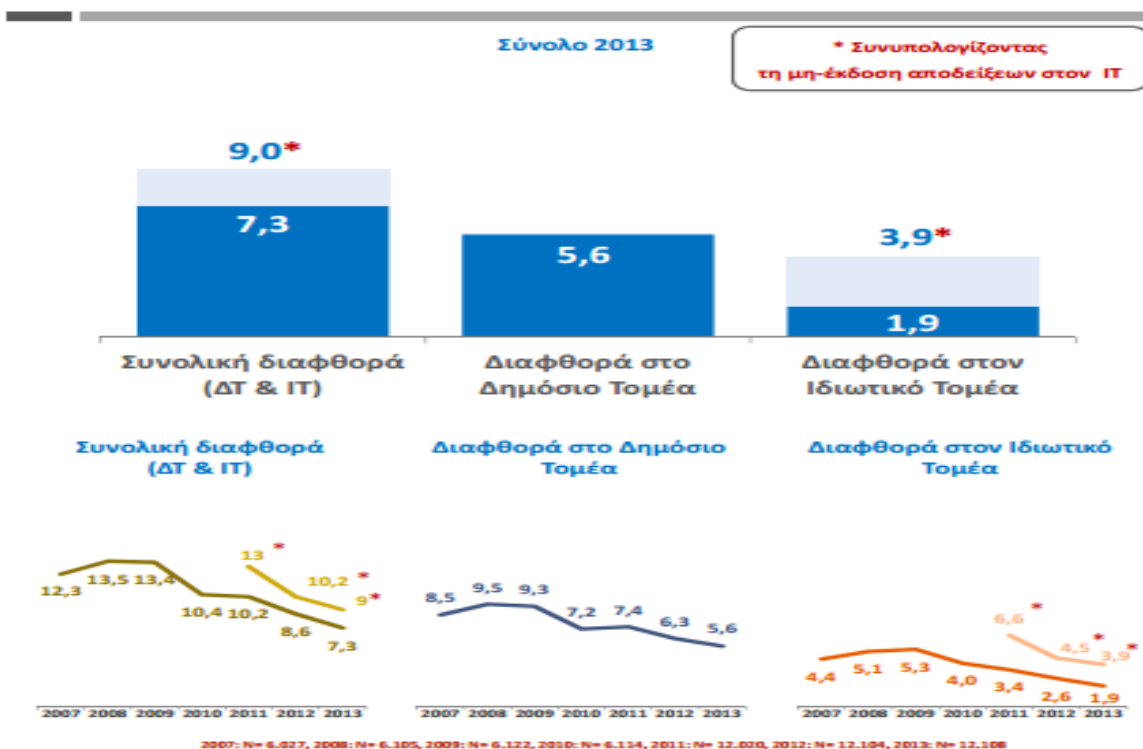
⁵² Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς: National Integrity System Assessment Greece

Επίσης στον τομέα της κοινωνίας, τα τελευταία χρόνια υπήρξε ένα ραγδαία αναπτυσσόμενο κίνημα καταπολέμησης της διαφθοράς. Ωστόσο βρίσκεται ακόμα σε ανώριμο στάδιο. Οι πρώτες προσπάθειες για αυτοοργάνωση υπήρξαν ανεπιτυχείς.

Στην έρευνα της Διεθνούς Διαφάνειας για την Ελλάδα προκύπτει ότι η οικονομική κρίση επηρέασε και περιόρισε τα φαινόμενα διαφθοράς. Ενώ παρατηρείται μια αύξηση κατά τη διετία 2008-2009, που ήταν και χρονιές πριν την κρίση με γιγάντωση του δημοσιονομικού ελλείμματος, στις χρονιές που η χώρα μπαίνει στο Μνημόνιο και αρχίζει η εφαρμογή περιοριστικών οικονομικών πολιτικών, έχουμε πτώση του φαινομένου της διαφθοράς. Αυτό οφείλεται και στη συρρίκνωση των εισοδημάτων αλλά και στον περιορισμό της οικονομικής δραστηριότητας. Μεγάλη πτώση έχουμε τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Οι πολίτες αρχίζουν να περιορίζουν τις δαπάνες τους και να σταματούν τις συναλλαγές τους με υπηρεσίες του δημοσίου που ανθεί η διαφθορά όπως πολεοδομίες και εφορίες αλλά και σε ιδιωτικά νοσοκομεία.

Η ΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ, 2007-2013

Ποσοστό (%) των νοικοκυριών που αναφέρουν περιστατικά διαφθοράς
 Βάση: Σύνολο δείγματος

Αυτό φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα. Ο αριθμός αυτών που είχαν κάποια παράνομη συναλλαγή με δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα έχει περιοριστεί στο μισό. Κυρίως όσο προχωράμε στην καρδιά της κρίσης και φτάνουμε στο 2013 όπου έχουμε την κορύφωση της, οι πολίτες έχουν μειωθεί στους μισούς.

ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΝΑΦΕΡΘΕΝΤΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΤΟΝ ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ, 2007 - 2013

Προβολή στον πληθυσμό των νοικοκυριών της χώρας (4.134.157 νοικοκυριά από απογραφή 2011)* & στο συνολικό πληθυσμό 18 ετών και άνω (2013: 9.072.200 άτομα, από αναθεωρηθείσα εκτίμηση ΕΛΣΤΑΤ για το 2013 - Έρευνα Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού - Γ' Τρίμηνο 2013

		95% Διάστημα εμπιστοσύνης							
		Προβολή στον αντίστοιχο πληθυσμό	Τυπικό σφάλμα	Κάτω φράγμα	Άνω φράγμα				
Αριθμός νοικοκυριών	2007	156.088	0,5	137.720	174.457				
	2008	180.920	0,6	161.343	200.498				
	2009	194.213	0,6	173.648	214.778				
	2010	146.576	0,5	128.576	164.575				
	2011*	140.561	*272.854	0,3	*0,4	127.167	*254.504	153.956	*291.204
	2012*	107.488	*186.037	0,3	*0,4	95.768	*170.769	119.209	*201.305
	2013*	78.549	*161.232	0,2	*0,3	68.495	*146.976	88.603	*175.488
Αριθμός πολιτών	2007	301.179	0,5	260.649	341.710				
	2008	327.754	0,5	285.810	369.698				
	2009	357.719	0,5	313.820	401.619				
	2010	260.686	0,4	222.874	298.497				
	2011	234.400	*513.878	0,3	*0,4	208.752	*476.511	260.048	*551.244
	2012	180.840	*343.595	0,2	*0,3	158.288	*312.796	203.392	*374.394
	2013	127.011	*299.383	0,2	*0,3	108.025	*270.516	145.997	*328.250

* Συνοπολογίζοντας τη μη-έκδοση αποδείξεων στον IT

ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΝΑΦΕΡΘΕΝΤΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΟΜΕΑ, 2007-2013

Προβολή στον πληθυσμό των νοικοκυριών της χώρας (4.134.157 νοικοκυριά από απογραφή 2011)* & στο συνολικό πληθυσμό 18 ετών και άνω (2013: 9.072.200 άτομα, από αναθεωρηθείσα εκτίμηση ΕΛΣΤΑΤ για το 2013 - Έρευνα Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού - Γ' Τρίμηνο 2013

		95% Διάστημα εμπιστοσύνης			
		Προβολή στον αντίστοιχο πληθυσμό	Τυπικό σφάλμα	Κάτω φράγμα	Άνω φράγμα
Αριθμός νοικοκυριών	2007	301.534	0,7	276.557	326.511
	2008	337.009	0,7	310.916	363.101
	2009	340.788	0,7	314.129	367.448
	2010	263.836	0,6	240.093	287.579
	2011	305.928*	0,5	286.581	325.275
	2012	260.452*	0,4	242.557	278.346
	2013	231.513*	0,4	214.582	248.444
Αριθμός πολιτών	2007	522.635	0,6	469.940	575.330
	2008	602.359	0,6	546.419	658.299
	2009	599.180	0,6	543.169	655.190
	2010	467.436	0,6	417.408	517.465
	2011	459.785	0,4	424.328	495.243
	2012	415.931	0,4	382.186	449.676
	2013	371.960	0,4	339.917	404.003

Η μεγάλη πληγή της διαφθοράς στην Ελλάδα είναι το δημόσιο. Υπηρεσίες οι οποίες πολλές φορές λειτουργούν γραφειοκρατικά κάνοντας ακατόρθωτο ακόμη και το αυτονόητο για τους πολίτες. Κρατικοί υπάλληλοι, δημόσιοι λειτουργοί, ανεξάρτητα από το βαθμό τους μπορούν να κρατούν στα χέρια τους το κλειδί για υποθέσεις πολιτών, οι οποίες

το μόνο που χρειάζονται είναι απλά μια υπογραφή. Νοσοκομεία, εφορίες, Πολεοδομίες κρατούν τα σκήπτρα της διαφθοράς στη χώρα. Ακόμη και αυτονόητα ανθρώπινα δικαιώματα όπως η νοσηλεία, περνά μέσα από το «φακελάκι». Η σειρά για ένα χειρουργείο ή για μια εξέταση απαιτεί χρηματική συναλλαγή «κάτω από το τραπέζι».

Οι εφορίες, επίσης, στη δεύτερη θέση είναι ψηλά στη λίστα περιστατικών διαφθοράς. Οι εφοριακοί αποτελούν από τις μεγαλύτερες πηγές διεφθαρμένων αξιωματούχων. Είτε πρόκειται για μεγάλες υποθέσεις είτε για απλές καθημερινές, οι εφοριακοί απαιτούν χρηματικά ποσά για τη διευθέτησή τους.

Επίσης αν και το 2013 η οικοδομική δραστηριότητα είχε υποχωρήσει σε μονοψήφια νούμερα, εντούτοις οι διάφορες νομοθετικές ρυθμίσεις στις οποίες προχώρησαν οι κυβερνήσεις, για τη νομιμοποίηση αυθαίρετων κτισμάτων και χώρων, προκειμένου να αυξηθούν τα κρατικά έσοδα, έδωσε ώθηση στη διαφθορά στις Πολεοδομίες. Εντύπωση προκαλεί ότι ψηλά στη λίστα βρίσκεται το Υπουργείο Μεταφορών, το οποίο όμως είναι λογικό γιατί ελέγχει τα ΚΤΕΟ και την έκδοση αδειών και διπλωμάτων. Ειδικά τα διπλώματα και ο τρόπος απόκτησής τους έχουν γίνει πολλές φορές αντικείμενο ελέγχων από κρατικούς ελεγκτές και έχουν εξαρθρωθεί αρκετά κυκλώματα όλα τα προηγούμενα χρόνια. Επίσης έχει αλλάξει και ο τρόπος απόκτησης διπλώματος αρκετές φορές.

Παρόλα αυτά τα αποτελέσματα παραμένουν υψηλά. Τέλος εντύπωση προκαλεί η παρουσία στη λίστα του Υπουργείου Ανάπτυξης. Λογικό γιατί το εν λόγω υπουργείο, ελέγχει τη ροή χρημάτων των ευρωπαϊκών προγραμμάτων (ΕΣΠΑ) σε επιχειρήσεις και ιδιώτες. Και τα ποσά που διαχειρίζονται είναι πολύ υψηλά.

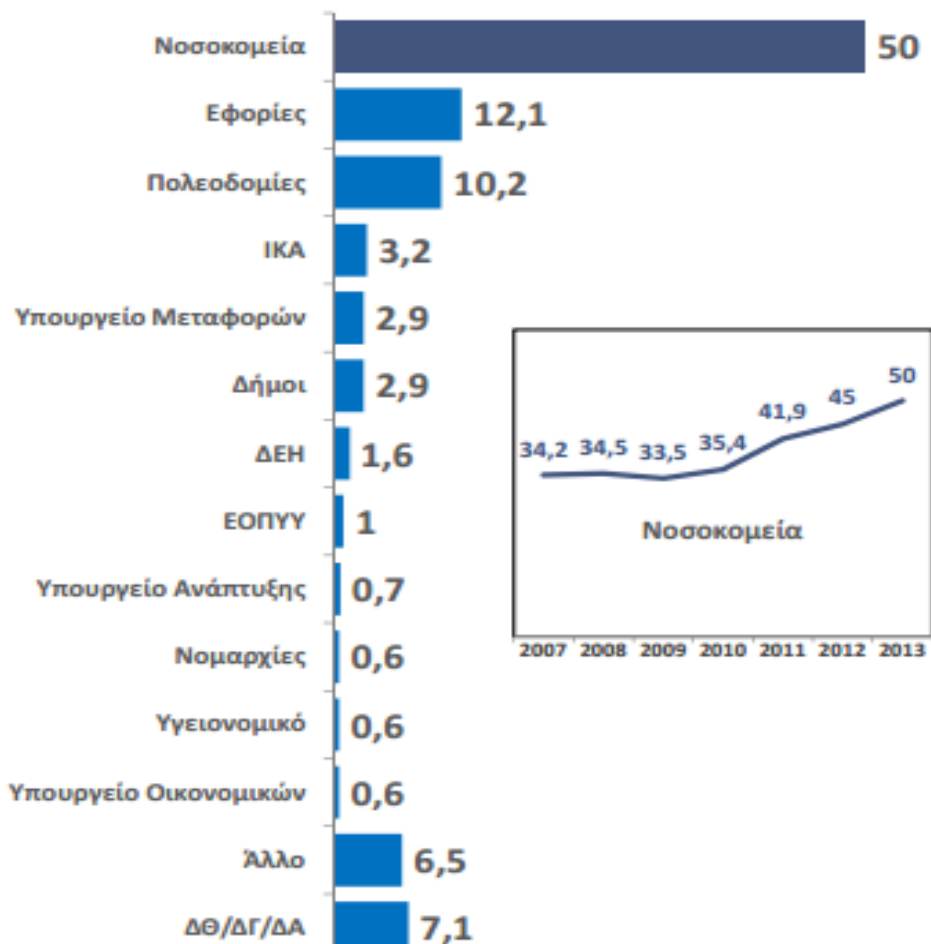
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΟΜΕΑ, 2013

ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ

Μήπως θυμάστε σε ποια υπηρεσία συνέβη αυτό; (Αυθόρμητες απαντήσεις)

Βάση: Απαντούν μόνον όσοι τους έχουν ζητηθεί χρήματα, εκτός από τα νόμιμα, για να προχωρήσει πιο γρήγορα, ή να τακτοποιηθεί μια υπόθεσή τους, τον τελευταίο χρόνο

N = 678 άτομα

Κυρίως στα δημόσια νοσοκομεία παρατηρούμε μια μεγάλη μείωση της «δαπάνης» επεμβάσεις-εγχειρήσεις, ενώ υπάρχει αύξηση στα μικροποσά για γρηγορότερη και καλύτερη εξυπηρέτηση και στο φακελάκι στους γιατρούς.

ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑ, ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΥΠΟΘΕΣΗΣ, 2013

Μου αναφέρατε τα Δημόσια Νοσοκομεία. Μήπως θυμάστε πιο συγκεκριμένα, για ποια περίπτωση ήταν αυτό, δηλαδή τι πράγμα αφορούσε; (Αυθόρμητες απαντήσεις)

Βάση: Απαντούν μόνον όσοι τους έχουν ζητηθεί χρήματα, εκτός από τα νόμιμα, για να προχωρήσει πιο γρήγορα, ή να τακτοποιηθεί μια υπόθεσή τους, τον τελευταίο χρόνο

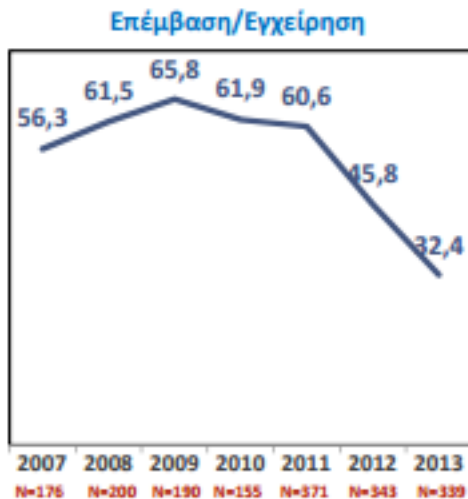
N = 339 άτομα

ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑ, ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΥΠΟΘΕΣΗΣ, 2007 - 2013

Μου αναφέρατε τα Δημόσια Νοσοκομεία. Μήπως θυμάστε πιο συγκεκριμένα, για ποια περίπτωση ήταν αυτό, δηλαδή τι πράγμα αφορούσε; (Αυθόρμητες απαντήσεις)

Βάση: Απαντούν μόνον όσοι τους έχουν ζητηθεί χρήματα, εκτός από τα νόμιμα, για να προχωρήσει πιο γρήγορα, ή να τακτοποιηθεί μια υπόθεσή τους, τον τελευταίο χρόνο

Στις εφορίες και στις πολεοδομίες κυριαρχεί το γρηγορόσημο. Μικρά ποσά που δίνονται σε υπαλλήλους για την γρηγορότερη προώθηση ή και κλείσιμο υποθέσεων υπέρ του πολίτη και πολλές φορές εις βάρος του Δημοσίου.

ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΤΙΣ ΕΦΟΡΙΕΣ, ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΥΠΟΘΕΣΗΣ, 2013

Μου αναφέρατε την Εφορία. Μήπως θυμάστε πιο συγκεκριμένα, για ποια περίπτωση ήταν αυτό, δηλαδή τι πράγμα αφορούσε; (Αυθόρμητες απαντήσεις)
Βάση: Απαντούν μόνον όσοι τους έχουν ζητηθεί χρήματα, εκτός από τα νόμιμα, για να προχωρήσει πιο γρήγορα, ή να τακτοποιηθεί μια υπόθεσή τους, τον τελευταίο χρόνο

* Ενδεικτικά στοιχεία λόγω μικρής αριθμητικής βάσης

N = 82 άτομα

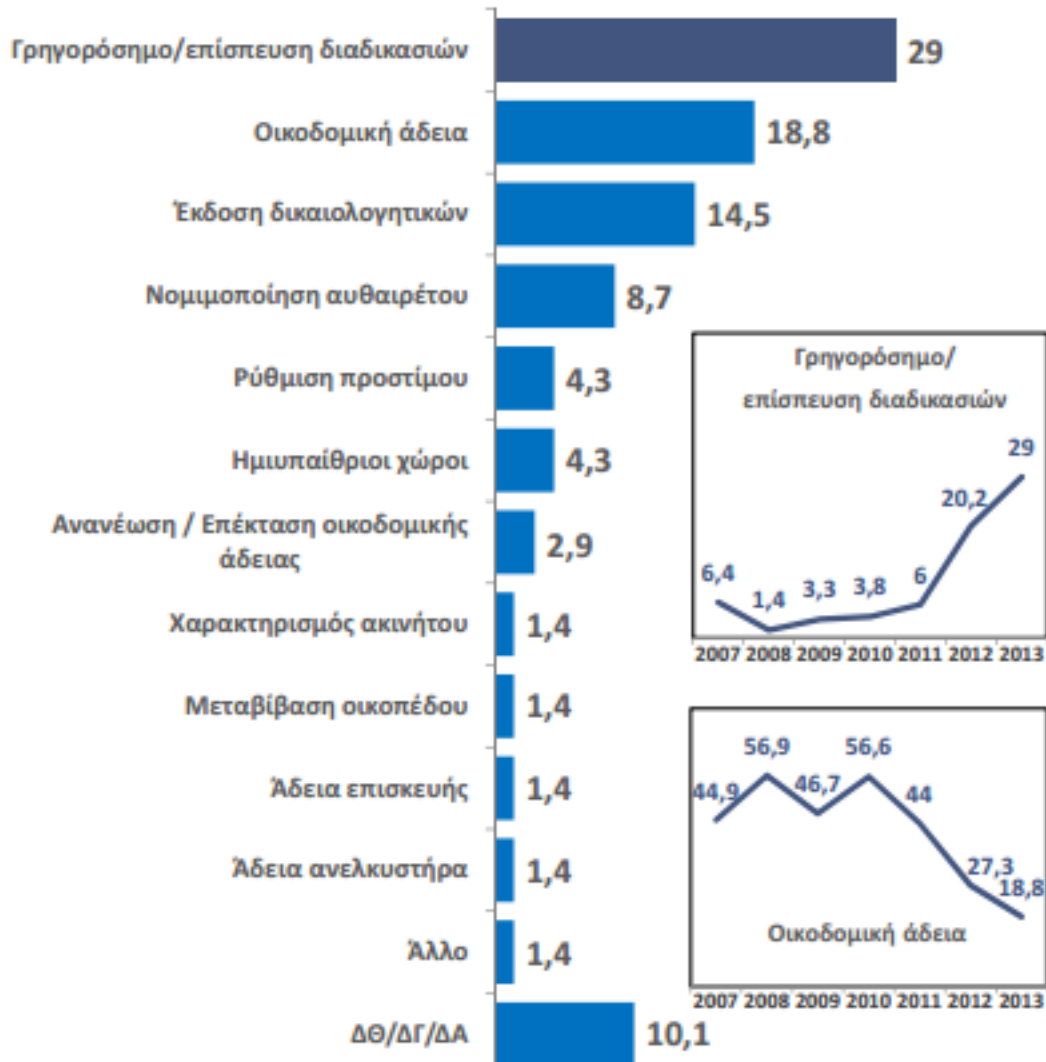

ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΤΙΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΕΣ, ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΥΠΟΘΕΣΗΣ, 2013

Μου αναφέρατε την Πολεοδομία. Μήπως θυμάστε πιο συγκεκριμένα, για ποια περίπτωση ήταν αυτό, δηλαδή τι πράγμα αφορούσε; (Αυθόρμητες απαντήσεις)
 Βάση: Απαντούν μόνον όσοι τους έχουν ζητηθεί χρήματα, εκτός από τα νόμιμα, για να προχωρήσει πιο γρήγορα, ή να τακτοποιηθεί μια υπόθεσή τους, τον τελευταίο χρόνο

* Ενδεικτικά στοιχεία λόγω μικρής αριθμητικής βάσης

N = 69 άτομα

Ειδικά στις πολεοδομίες βλέπουμε πόσο έχει επηρεάσει η οικονομική κρίση την έκδοση αδειών και έχει προσανατολιστεί η διαφθορά στην επίσπευση διαδικασιών. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα και την μείωση των διακινούμενων χρηματικών ποσών.

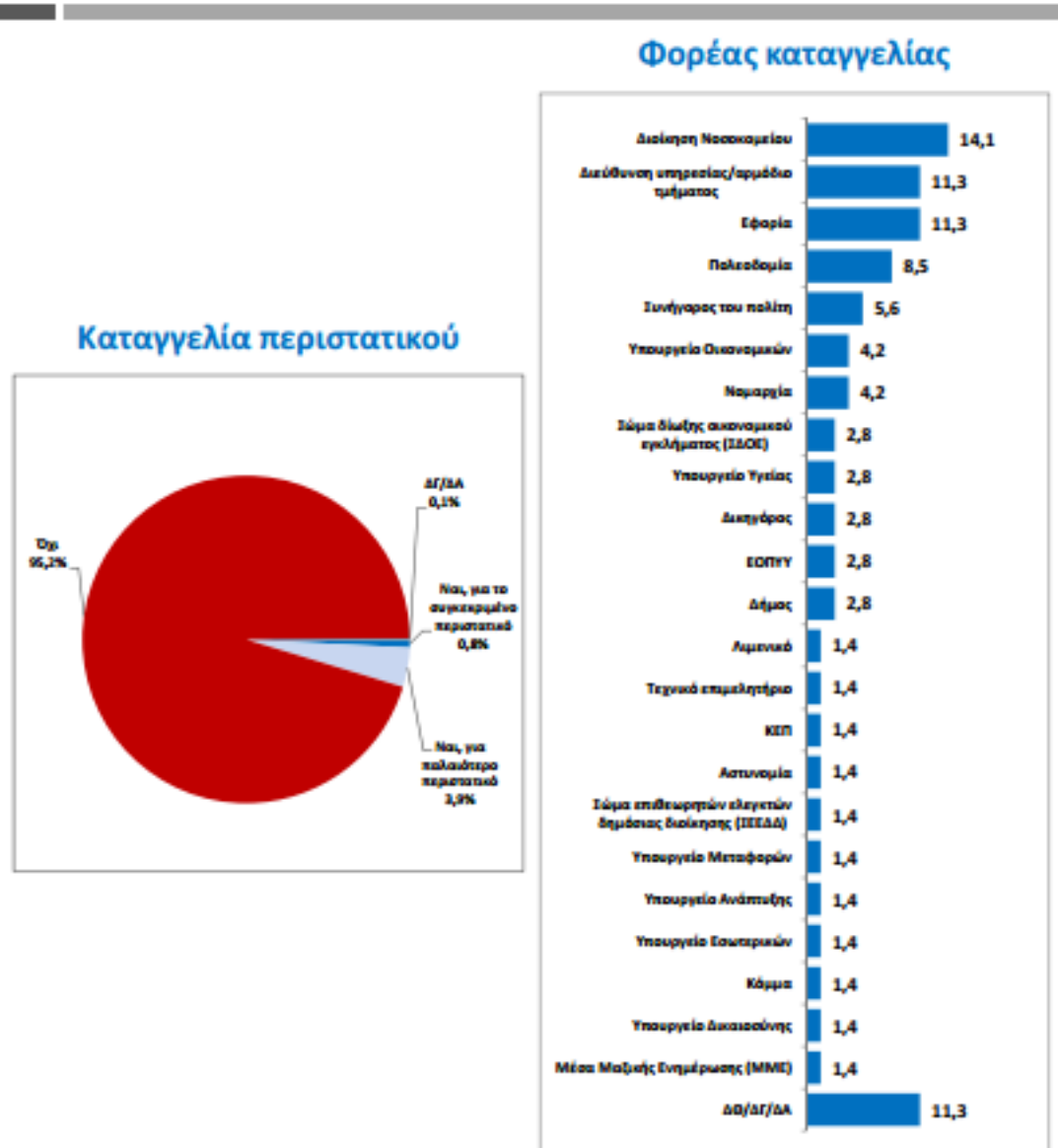
Υπάρχει ένα ενδιαφέρον στοιχείο της έρευνας για το κατά πόσο υπάρχουν καταγγελίες των περιστατικών διαφθοράς από τους εμπλεκόμενους πολίτες. Δυστυχώς οι πολίτες σε πολύ μεγάλο ποσοστό επιλέγουν να μην καταγγείλουν τα περιστατικά διαφθοράς. Ίσως και για τον λόγο ότι οι ίδιοι είναι που επιδιώκουν να έρθουν σε επαφή και να κάνουν τη συναλλαγή προκειμένου να επιτύχουν το σκοπό τους. Οι μόνοι που κάνουν το βήμα καταγγελίας είναι αυτοί που έρχονται ενώπιον τετελεσμένων σε νοσοκομεία και εφορίες. Απλά γιατί στα πρώτα τίθεται θέμα ανθρώπινης ζωής και στις

εφορίες γιατί ο πολίτης πολλές φορές πέφτει θύμα εκβιασμού από δημόσιους λειτουργούς, οι οποίοι θεωρούν τη θέση τους μέσον πλουτισμού.

ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΟΜΕΑ

Έχει τύχει να καταγγείλετε ποτέ, εσείς ή άλλο μέλος του νοικοκυριού σας περιστατικό διαφθοράς στο Δημόσιο Τομέα; (Αυθόρμητες απαντήσεις)

Βάση: Απαντούν μόνον όσοι τους έχουν ζητηθεί χρήματα, εκτός από τα νόμιμα, για να προχωρήσει πιο γρήγορα, ή να τακτοποιηθεί μια υπόθεσή τους

Στον ιδιωτικό τομέα τα πράγματα δεν έχουν πάρει την έκταση του δημόσιου τομέα, παρόλα αυτά υπάρχει ταύτιση στο πεδίο που ανθεί η διαφθορά. Είναι και εδώ τα νοσοκομεία και οι υπηρεσίες υγείας αλλά και οι ιδιώτες γιατροί. Αν και θα περίμενε κανείς ότι σε περιπτώσεις του ιδιωτικού τομέα όπου οι παροχές υγείας πληρώνονται από τους χρήστες δεν θα έπρεπε να υπάρχουν κρούσματα διαφθοράς, εντούτοις βλέπουμε να υπάρχουν κρούσματα διαφθοράς εντός ενός συστήματος το οποίο υποτίθεται ότι λειτουργεί με ιδιωτικοοικονομικούς κανόνες. Υψηλά επίσης βρίσκονται οι τράπεζες και τα ιδιωτικά ΚΤΕΟ, παρόλο που η λειτουργία τους πριμοδοτήθηκε από το κράτος στην

προσπάθεια να υπάρξει περιορισμός της διαφθοράς των δημόσιων ΚΤΕΟ, τα οποία μέχρι πριν λίγα χρόνια είχαν και το μονοπώλιο του ελέγχου καταλληλότητας των αυτοκινήτων.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΤΟΝ ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ, 2013
ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ

Μήπως θυμάστε σε τι είδους εταιρεία/ επιχείρηση/ επάγγελμα, ή κλάδο επιχειρήσεων συνέβη αυτό; (Αυθόρμητες απαντήσεις)

Βάση: Απαντούν μόνον όσοι τους έχουν ζητηθεί χρήματα, εκτός από τα νόμιμα, για να προχωρήσει πιο γρήγορα, ή να τακτοποιηθεί μια υπόθεσή τους, τον τελευταίο χρόνο

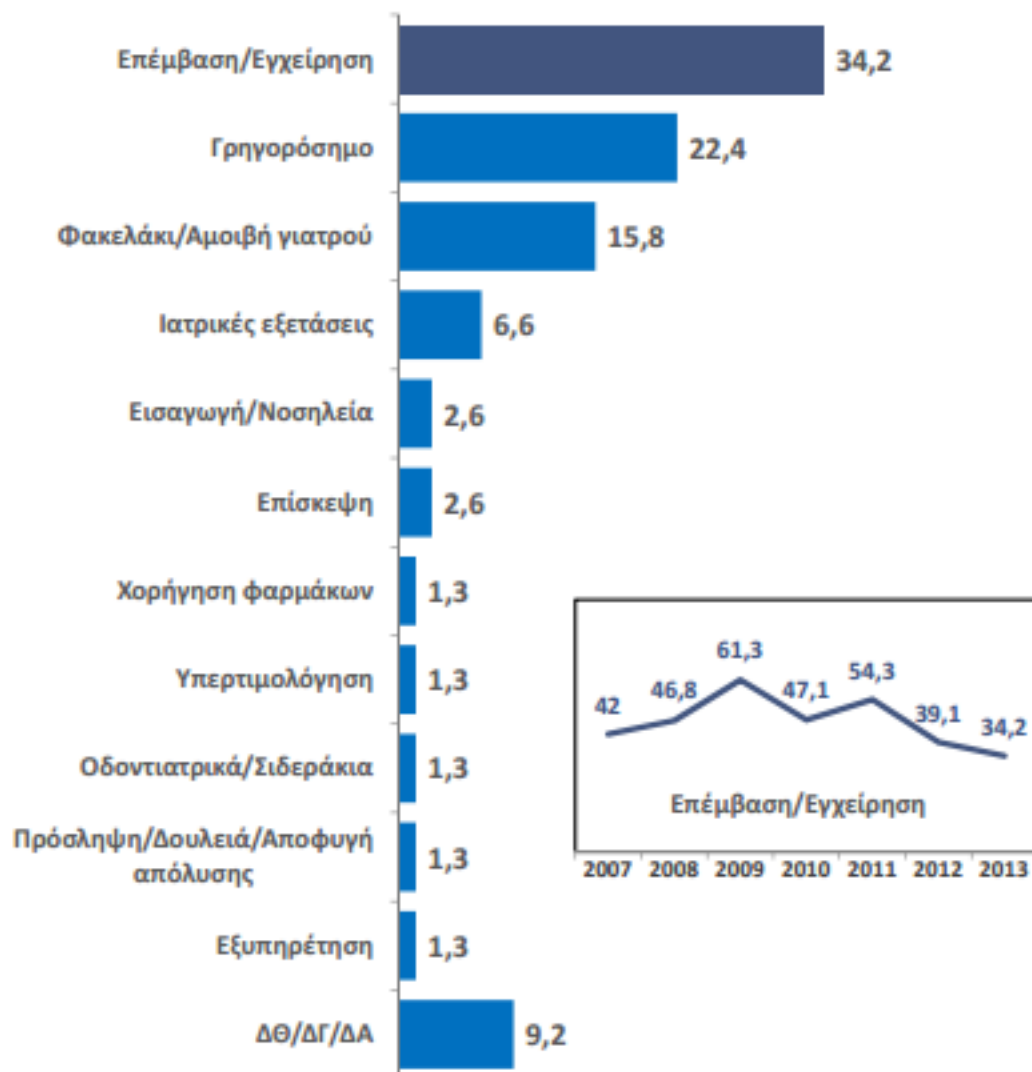
Ειδικότερα στις υπηρεσίες υγείας στον ιδιωτικό τομέα, η πλειοψηφία των περιστατικών έχει να κάνει με υποθέσεις που αφορούν εγχειρίσεις/επεμβάσεις και ακολουθεί γρηγορόσημο και φακελάκι. Πρόκειται για περιπτώσεις που αφορούν την ανθρώπινη ζωή και πολλές φορές λόγω του επείγοντος χαρακτήρα που έχουν, οδηγούν τους πολίτες σε κινήσεις απελπισίας και ευνοούν την ανάπτυξη της διαφθοράς. Έχουμε καθαρή εκμετάλλευση του ανθρώπινου πόνου.

ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ, ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΥΠΟΘΕΣΗΣ, 2013

Μου αναφέρατε τα: Νοσοκομεία, Κλινικές, Ιατρεία, Μαιευτήρια, Γιατρούς, Φυσιοθεραπευτές, Διαγνωστικά κέντρα. Μήπως θυμάστε πιο συγκεκριμένα, για ποια περίπτωση ήταν αυτό, δηλαδή τι πράγμα αφορούσε; (Αυθόρμητες απαντήσεις)
Βάση: Απαντούν μόνον όσοι τους έχουν ζητηθεί χρήματα, εκτός από τα νόμιμα, για να προχωρήσει πιο γρήγορα, ή να τακτοποιηθεί μια υπόθεσή τους, τον τελευταίο χρόνο

* Ενδεικτικά στοιχεία λόγω μικρής αριθμητικής βάσης

N = 76 άτομα

Παρόλα αυτά παρατηρούμε ότι ξανά, όπως και στον δημόσιο τομέα, οι πολίτες επιλέγουν να μην καταγγείλουν το περιστατικό διαφθοράς. Όσοι όμως παίρνουν το ρίσκο να το κάνουν καταφεύγουν στον Συνήγορο του Πολίτη, μια Ανεξάρτητη Αρχή. Ακολουθούν οι τηλεφωνικοί αριθμοί καταγγελίας περιστατικών διαφθοράς και στην τρίτη θέση βρίσκεται η Ελληνική Αστυνομία, η οποία αναλαμβάνει να στοιχειοθετήσει την καταγγελία.

ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΤΟΝ ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ

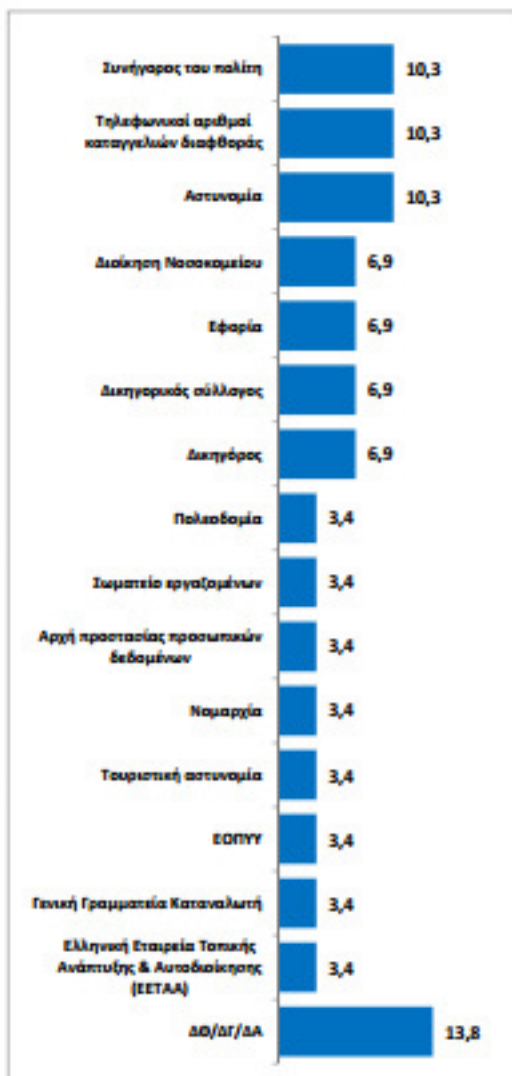
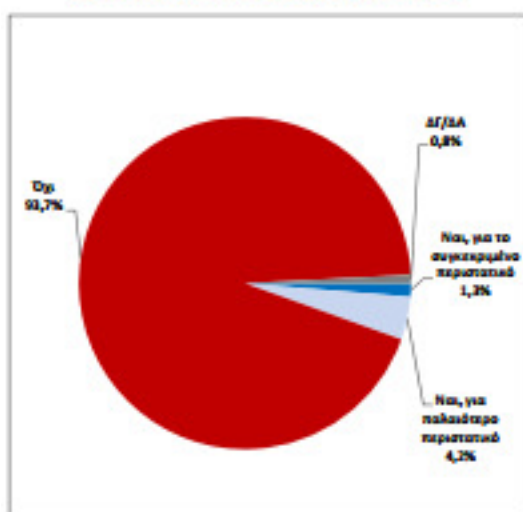
Έχει τύχει να καταγγείλετε ποτέ, εσείς ή άλλο μέλος του νοικοκυριού σας περιστατικό διαφθοράς στον Ιδιωτικό Τομέα; (Αυθόρμητες απαντήσεις)

Βάση: Απαντούν μόνον όσοι τους έχουν ζητηθεί χρήματα, εκτός από τα νόμιμα, για να προχωρήσει πιο γρήγορα, ή να τακτοποιηθεί μια υπόθεσή τους

Φορέας καταγγελίας

Καταγγελία περιστατικού

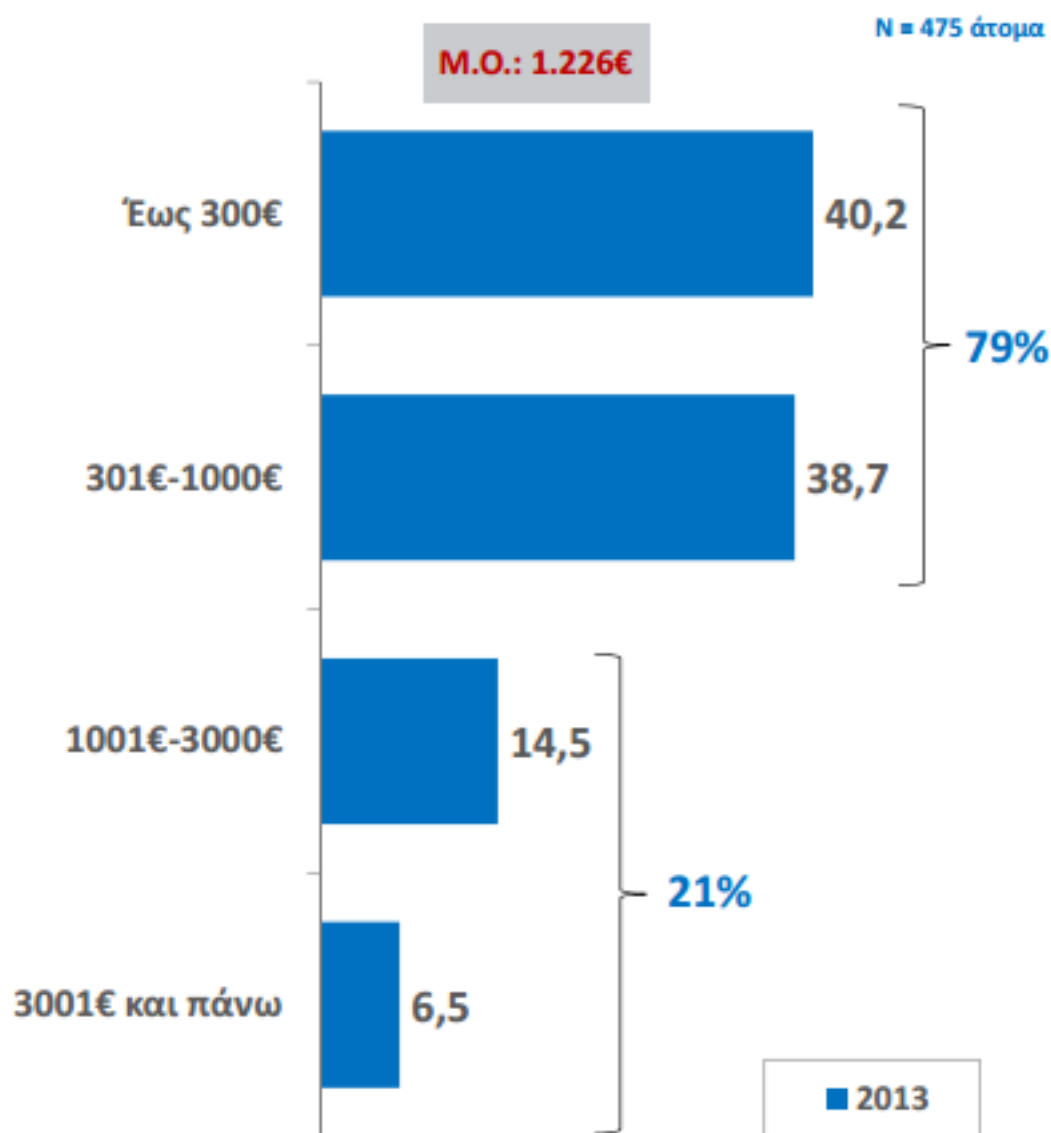

Όσον αφορά τη διακίνηση ποσών τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα η πλειοψηφία έχει να κάνει με μικρά ποσά, μέχρι 1000 ευρώ. Αυτό δείχνει ότι ο πυρήνας παραβατικότητας βρίσκεται σε μικροποσά τα οποία είναι δύσκολο να ελεγχθούν και να στοιχειοθετηθούν κατηγορίες. Είναι τα ποσά που μεταφέρονται χέρι με χέρι και είναι δύσκολο να εντοπιστούν από τις αρμόδιες υπηρεσίες. Τα ποσά που κυμαίνονται από 1000 έως 3000 ευρώ έχουν επίσης υψηλό ποσοστό ενώ τα ποσά από 3000 ευρώ και πάνω αφορούν τα λιγότερα κρούσματα. Ίσως γιατί είναι και πιο δύσκολο να καταγγεληθούν γιατί όσο ανεβαίνουν τα ποσά, ανεβαίνει και η ιεραρχία των λειτουργών που εμπλέκονται σε υποθέσεις χρηματισμού.

ΧΡΗΜΑΤΙΚΑ ΠΟΣΑ ΠΟΥ ΖΗΤΗΘΗΚΑΝ ΣΕ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΟΜΕΑ, 2013

Για να τακτοποιηθεί η υπόθεση που αναφέρατε, περίπου πόσα χρήματα σας ζήτησαν, εκτός από τα νόμιμα; (Αυθόρμητες απαντήσεις)

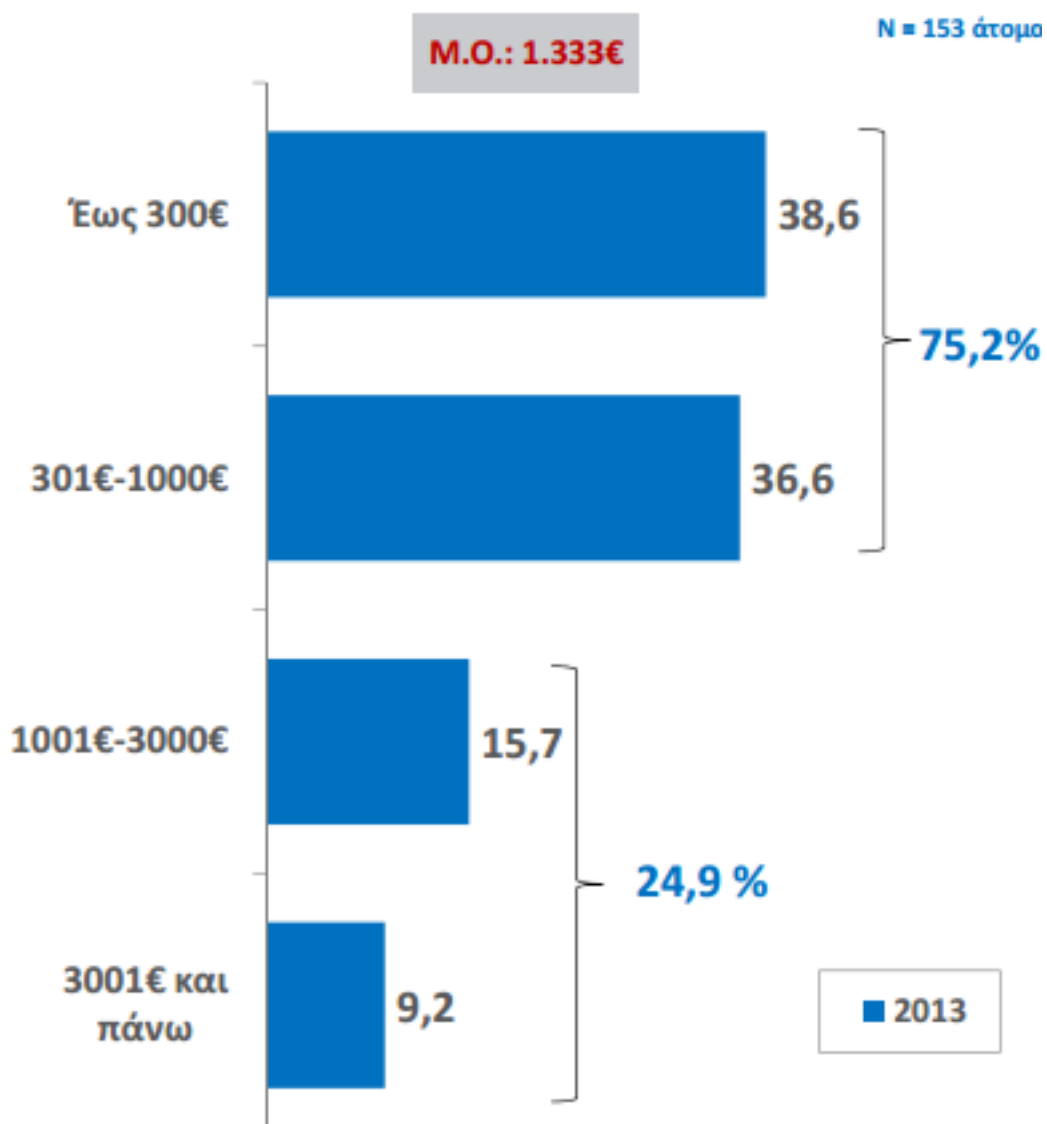
Βάση: Απαντούν μόνον όσοι δήλωσαν ποσό

ΧΡΗΜΑΤΙΚΑ ΠΟΣΑ ΠΟΥ ΖΗΤΗΘΗΚΑΝ ΣΕ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΤΟΝ ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ, 2013

Για να τακτοποιηθεί η υπόθεση που αναφέρατε, περίπου πόσα χρήματα σας ζήτησαν, εκτός από τα νόμιμα; (Αυθόρμητες απαντήσεις)

Βάση: Απαντούν μόνον όσοι δήλωσαν ποσό

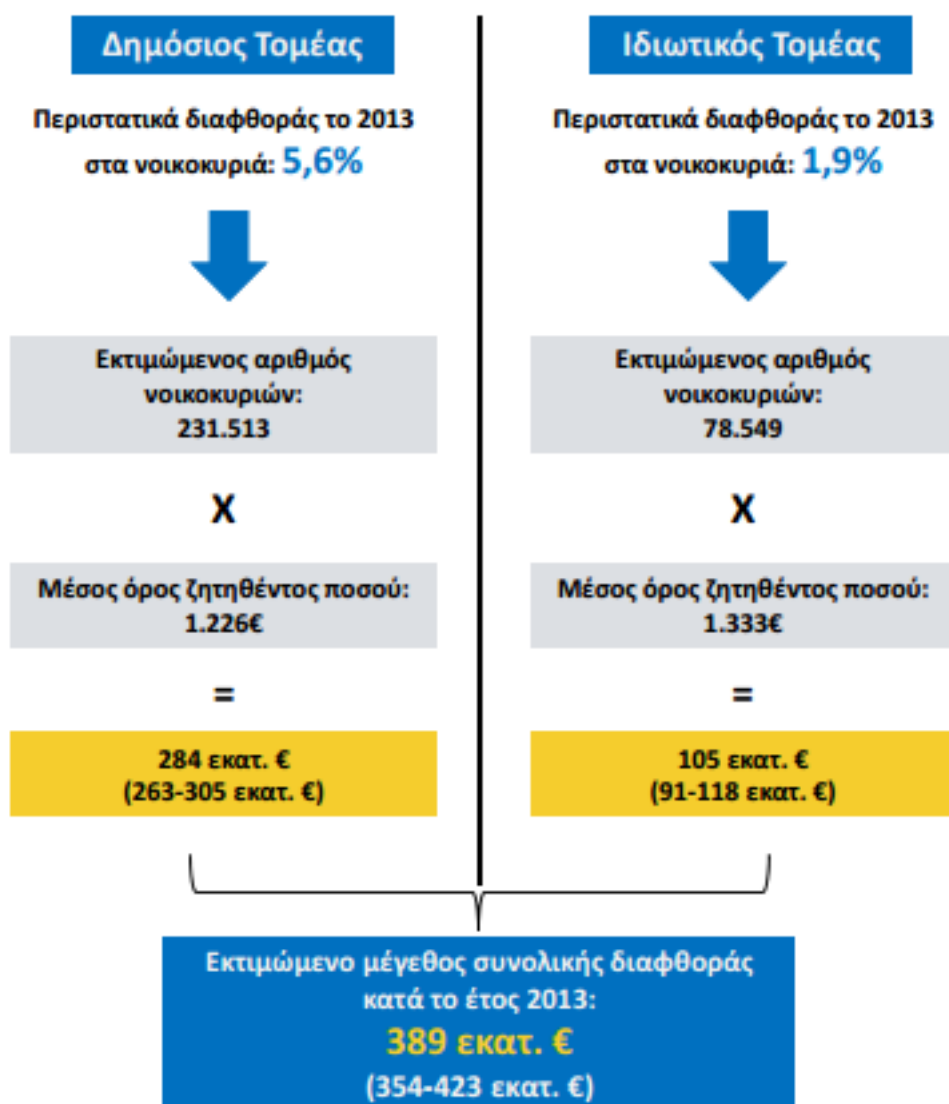

Σύμφωνα με την έρευνα το εκτιμώμενο κόστος διαφθοράς μαζί στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα κυμαίνεται γύρω στα 400 εκατομμύρια ευρώ. Το ποσό μοιάζει μικρό σε σχέση με το ΑΕΠ της χώρας. Το εκτιμώμενο κόστος διαφθοράς στην ίδια έρευνα του 2012 ήταν 475 εκατομμύρια ευρώ. Βλέπουμε ότι υπάρχει μια αρκετά μεγάλη μείωση, αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης. Επίσης η αυστηροποίηση των νόμων για τους διεφθαρμένους υπαλλήλους της δημόσιας διοίκησης και οι απολύσεις αρκετών επίορκων υπαλλήλων τα τελευταία τρία χρόνια ίσως έκαναν αρκετούς δημόσιους υπαλλήλους πιο προσεκτικούς. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι το ελληνικό κράτος δεν μπορούσε να έχει πρόσβαση σε τραπεζικούς λογαριασμούς διεφθαρμένων υπαλλήλων παρά μόνο

έπειτα από εισαγγελική παραγγελία και χρονοβόρα διαδικασία εκ μέρους των τραπεζών. Πριν λίγο καιρό τα εμπόδια αυτά ξεπεράστηκαν και πλέον οι Εφορίες μπορούν να έχουν online κίνηση όλων των τραπεζικών λογαριασμών. Αυτό βοήθησε στην επιστροφή για παράδειγμα μεγάλων ποσών που δόθηκαν σε επιτροπές στρατιωτικών ως «λάδωμα» από εταιρείες για την επιλογή συγκεκριμένων οπλικών συστημάτων.

ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2013 (ΣΕ ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ)

Υπολογισμός με βάση τα αποτελέσματα της «Εθνικής Έρευνας για τη Διαφθορά στην Ελλάδα» και την απογραφή πληθυσμού του 2011

ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, 2012 - 2013 (ΣΕ ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ)

Υπολογισμός με βάση τα αποτελέσματα της «Εθνικής Έρευνας για τη Διαφθορά στην Ελλάδα» και την απογραφή πληθυσμού του 2011

Εκτιμώμενο μέγεθος συνολικής διαφθοράς κατά το έτος 2012:

475 εκατ. €

(436-514 εκατ. €)

Εκτιμώμενο μέγεθος συνολικής διαφθοράς κατά το έτος 2013:

389 εκατ. €

(354-423 εκατ. €)

Μεταβολή 2012 - 2013:

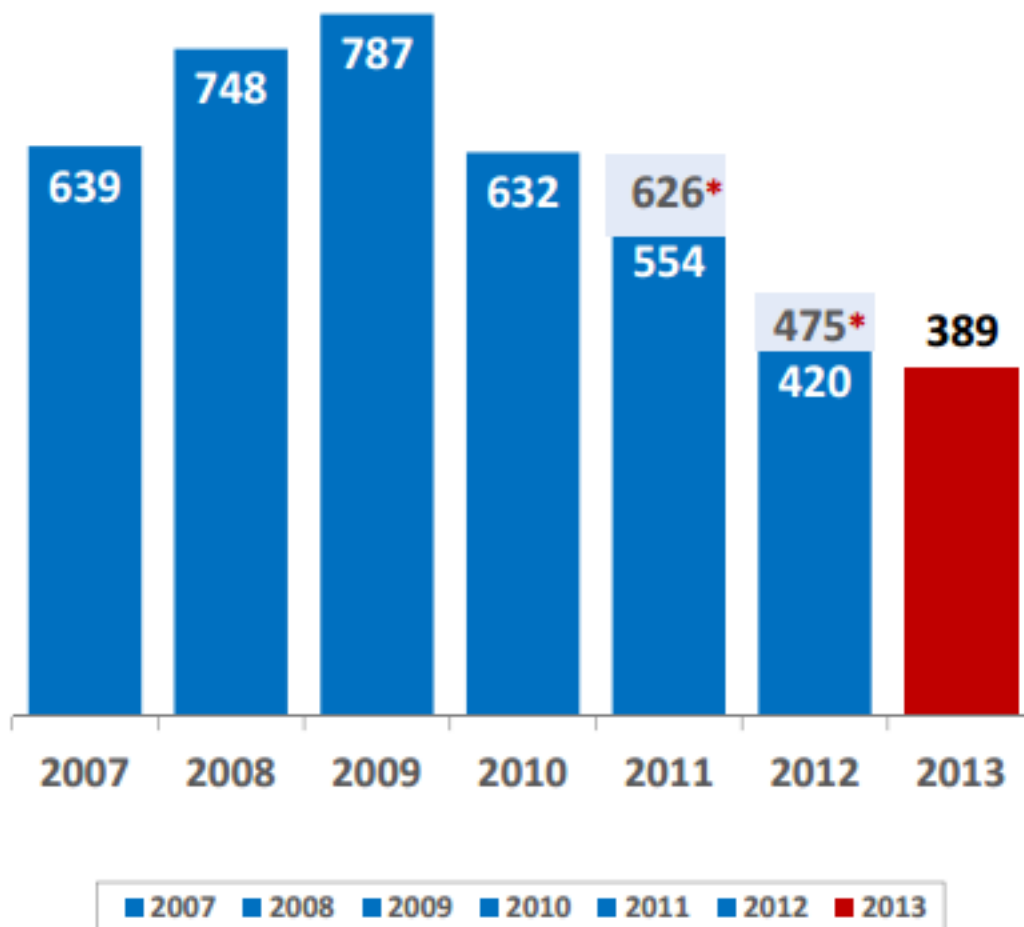
-86 εκατ. €

Ένα θετικό στοιχείο, διαχρονικό, από τις έρευνες της Διεθνούς Διαφάνειας Ελλάδας είναι ότι η διαφθορά τα τελευταία χρόνια περιορίζεται, κυρίως όσον αφορά τα ποσά που διακινούνται. Μετά την εκτόξευση το 2008 πλέον το 2013 έχει περιοριστεί στο μισό. Χρειάζεται όμως μεγάλη προσπάθεια για να μπορέσει να ξεπεράσει ο Έλληνας την αναγκαιότητα καταφυγής στη δωροδοκία ή στην παράνομη συναλλαγή προκειμένου να παρακάμψει τον νόμο.

ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, 2007 - 2013 (ΣΕ ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ)

Υπολογισμός με βάση τα αποτελέσματα της «Εθνικής Έρευνας για τη Διαφθορά στην Ελλάδα» και την απογραφή πληθυσμού του 2011

* Αναθεωρηθείσα εκτίμηση από το 2011 και μετά σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία της απογραφής 2011

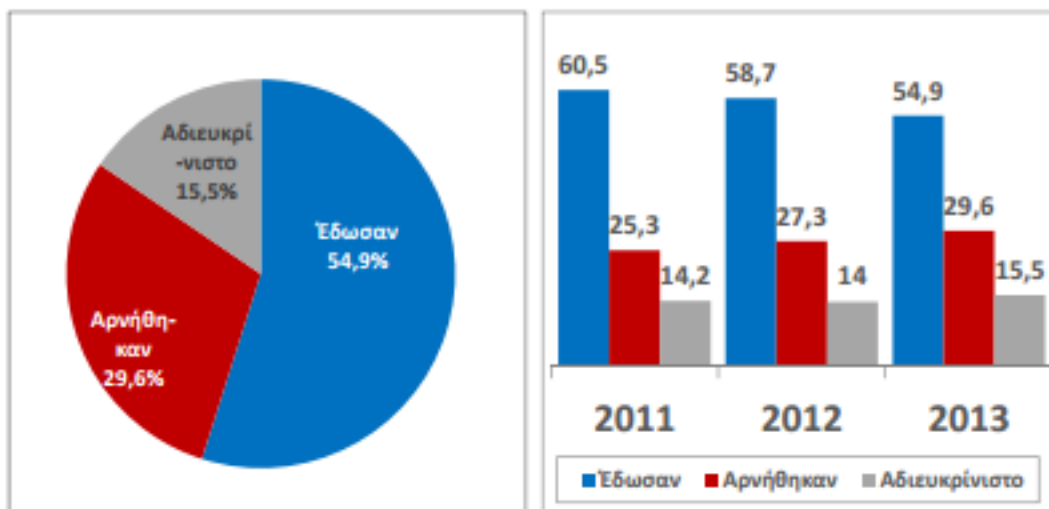
Επίσης είναι πολύ θετικό το γεγονός που καταγράφεται ότι τα τελευταία χρόνια αυξάνεται το ποσοστό των ανθρώπων που αρνούνται να μπουν στη λογική της διαφθοράς και δεν ενδίδουν σε πιέσεις να δώσουν ποσά που τους ζητήθηκαν. Αυτή η μεταστροφή είναι έντονη κυρίως στον δημόσιο τομέα. Αλλά και στον ιδιωτικό τομέα τα ποσοστά άρνησης είναι αυξητικό.

ΕΚΒΑΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ 2011 – 2013

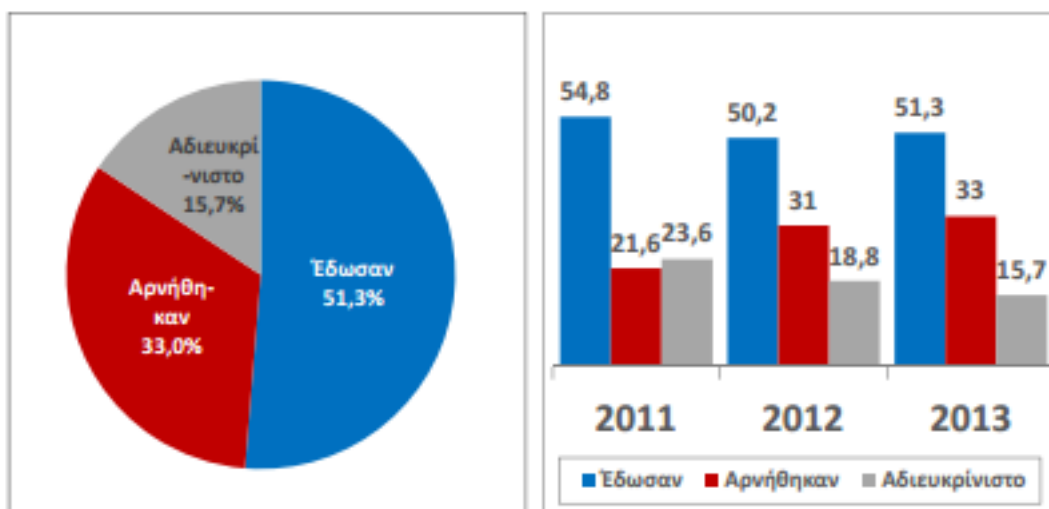
Ποσοστό % ερωτηθέντων που έδωσαν ή αρνήθηκαν τα ζητηθέντα ποσά στα περιστατικά διαφθοράς

Αυθόρμητες αναφορές των ερωτώμενων

Δημόσιος Τομέας

Ιδιωτικός Τομέας

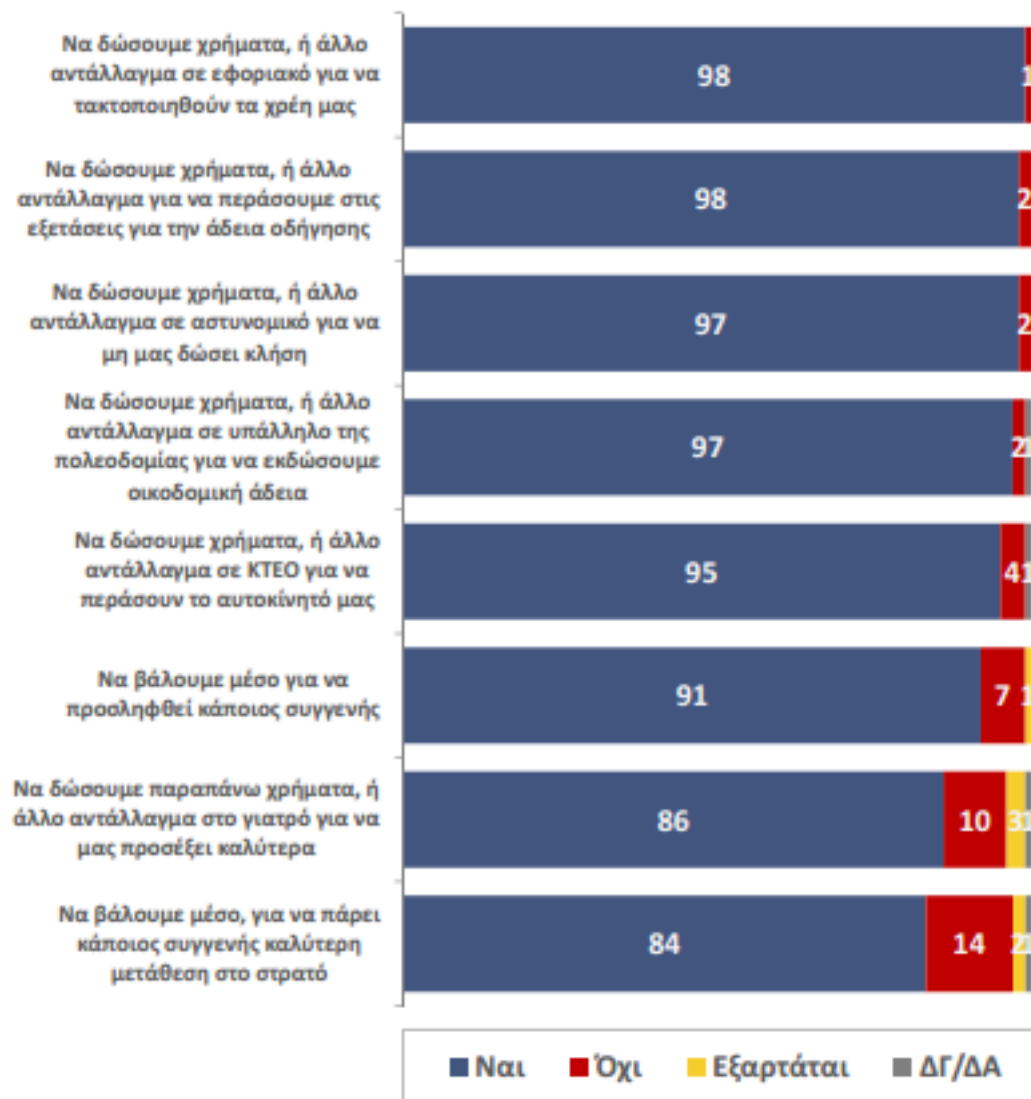

Τέλος αξίζει να αναφέρουμε μια μοναδική αμφισημία που παρατηρείται όσον αφορά την στάση του Έλληνα απέναντι στη διαφθορά. Ενώ γνωρίζει και απορρίπτει σε μεγάλα ποσοστά πράξεις διαφθοράς και είναι απέναντι σε τέτοια φαινόμενα, εντούτοις δεν προχωρά στην άμεση καταγγελία τους, όπως είδαμε. Αυτό μπορεί να είναι συνέπεια φόβου ή και συνειδητής επιλογής. Επίσης δεν ιεραρχεί υψηλά στον ιδεολογικό του αξιακό κώδικα το να δώσει λεφτά ή άλλο αντάλλαγμα στον γιατρό για να τον προσέξει καλύτερα ή να βάλει μέσο για να πάρει κάποιος συγγενής καλύτερη μετάθεση στον στρατό. Και στις δυο περιπτώσεις έχουμε να κάνουμε με θέματα που αφορούν την οικογένεια, οπότε το ατομικό συμφέρον μπαίνει πάνω από το συλλογικό καλό και την αξιοκρατία. Είναι βέβαια μια στάση που χαρακτηρίζει διαχρονικά την ψυχοσύνθεση του Έλληνα.

ΚΛΙΜΑΚΑ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΠΟΔΟΧΗΣ ΠΡΑΞΕΩΝ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ, 2013

Τα παρακάτω συνηθισμένα πράγματα που μπορεί να κάνουμε όλοι μας τα θεωρείτε πράξη διαφθοράς, ή όχι;

N = 4.036

4.5 Οργανισμοί – Φορείς – Υπηρεσίες για την πάταξη της Διαφθοράς και του Οικονομικού εγκλήματος στην Ελλάδα

Οι φορείς που λειτουργούν στην Ελλάδα ασχολούνται αφενός με τη συγκέντρωση δεδομένων από τους ξένους φορείς και οργανισμούς και από δημοσκοπήσεις ή άλλες πηγές και προβαίνουν σε εξαγωγή συμπερασμάτων με τη μορφή δημοσιευμάτων ή εκθέσεων.

Αφετέρου, σε θεσμικό επίπεδο πολιτείας, υπάρχουν οι φορείς που έχουν την αποστολή και την αντίστοιχη θεσμική ευθύνη:

για την προσαρμογή του νομοθετικού πλαισίου, ώστε να ενσωματωθούν στην ελληνική νομοθεσία οι συστάσεις των ξένων φορέων και οι συμβάσεις που υπογράφονται με αυτούς ή με άλλες χώρες και για την εφαρμογή στην πράξη των συστάσεων των ξένων φορέων και των σχετικών νόμων, την άμεση διαπίστωση και καταπολέμηση/καταστολή της διαφθοράς.

Λαμβάνουν τα στοιχεία τους ακατέργαστα (απευθείας από την κοινωνία ή τους κρατικούς φορείς), διενεργούν ελέγχους, διαπιστώνουν οι ίδιοι την ύπαρξη ή μη διαφθοράς και προβαίνουν στις περαιτέρω προβλεπόμενες εκ του ρόλου τους ενέργειες και στην καταγραφή σε εκθέσεις των πεπραγμένων τους.

- **ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ**
- **ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ (ΓΓΔΑΔ)**
- **ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ**
- **ΜΟΝΑΔΑ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ ΔΗΛΩΣΕΩΝ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ.**
- **ΕΝΙΑΙΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΜΗΤΡΩΟΥ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ**
- **ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**
- **ΣΩΜΑ ΔΙΩΞΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ (ΣΔΟΕ)**
- **ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ (ΣΤΠ)**
- **ΣΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΝΤΟΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΩΝ**

Εκτός από τους ανωτέρω φορείς, παρουσιάζονται συνοπτικά και άλλα σώματα και υπηρεσίες ελέγχου και δίωξης που αντιμετωπίζουν μορφές διαφθοράς όπως τη δωροδοκία,

τον εκβιασμό, την προτίμηση πελατών, την υπεξαίρεση χρημάτων, την πλαστογραφία, τη δωροληψία και την κατάχρηση.

- Σώμα Επιθεωρητών – Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης (ΣΕΕΔΔ)
- Σώμα Επιθεωρητών Υπηρεσιών Υγείας και Πρόνοιας
- Σώμα Επιθεωρητών Ελεγκτών Υπουργείου Μεταφορών
- Γενική Διεύθυνση Οικονομικής Επιθεώρησης
- Σώμα Επιθεωρητών Δημοσίων Έργων
- Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων Ελληνικής Αστυνομίας
- Γραφείο Εσωτερικών Υποθέσεων Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας

Εκτός από τα παραπάνω υφίστανται ακόμη και άλλα σώματα και υπηρεσίες επιθεώρησης και ελέγχου στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, όπως:

- η Υπηρεσία Ελέγχου Δαπανών Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης (ΥΠΕΔΥΦΚΑ)
- η Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου (ΕΔΕΛ)
- το Σώμα Ελέγχου Σωφρονιστικών Καταστημάτων (ΣΕΦΚ)
- το Σώμα Επιθεώρησης Καταστημάτων Κράτησης (ΣΕΚΚ)
- η Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος (ΕΥΕΠ)
- το Σώμα Επιθεωρητών Εργασίας (ΣΕΠΕ)
- η Οικονομική Αστυνομία, η Υπηρεσία Οικονομικών Ερευνών
- η Υπηρεσία Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος
- η ΓΓ Φορολογικών και Τελωνειακών Θεμάτων και ο ΓΓ Δημοσίων Εσόδων.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ ΕΛΛΑΣ: Αποτελεί το ελληνικό σκέλος της παγκόσμιας μη κυβερνητικής οργάνωσης με τίτλο «Διεθνής Διαφάνεια». Είναι μη κυβερνητική οργάνωση με τη μορφή σωματείου.

Η Διεθνής Διαφάνεια - Ελλάς πραγματοποιεί έρευνες και μελέτες για τη διαφθορά στην Ελλάδα και δημοσιεύει τα αποτελέσματά τους. Δημοσιοποιεί επίσης τα αποτελέσματα των ερευνών, που πραγματοποιεί σε διεθνές επίπεδο η μητρική Διεθνής Διαφάνεια και στα οποία συμπεριλαμβάνεται η Ελλάδα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως φάνηκε από την έρευνα της Διεθνούς Διαφάνειας Ελλάδας η διαφθορά είναι ένα ενδημικό φαινόμενο στην ελληνική κοινωνία και κατ' επέκταση στην ελληνική οικονομία. Ευτυχώς τα τελευταία χρόνια, κυρίως λόγω της οικονομικής κρίσης και των επιπτώσεών της στο εισόδημα των πολιτών έχει περιοριστεί η δυναμική της. Παραμένει όμως ισχυρή και βασικό στοιχείο της ελληνικής οικονομίας. Αποτελεί ένα μεγάλο κομμάτι της παραοικονομίας και συντηρεί μεγάλα κομμάτια του κρατικού μηχανισμού αλλά και του ιδιωτικού τομέα.

Το οικονομικό έγκλημα δεν έχει καμιά διαφορά από οποιοδήποτε άλλο έγκλημα. Μπορεί να μην οδηγεί άμεσα σε αφαίρεση ζωών, είναι όμως ικανό να επηρεάσει προς τα χείρω τις ζωές πολλών ανθρώπων. Συνήθως της πλειοψηφίας της κοινωνίας, καθώς αναπτύσσει σχέσεις εξάρτησης και δημιουργεί «κάστες» εντός των κρατικών υπηρεσιών και εμπεδώνει στον πολίτη την αίσθηση και την πεποίθηση ότι για να μπορέσει να φέρει σε πέρας μια προσωπική του υπόθεση η συνδιαλλαγή του με το κράτος ή με τον ιδιώτη πρέπει να περάσει διαμέσου παράνομων μεθόδων.

Το οικονομικό έγκλημα μπορεί να καταπολεμηθεί μόνο αν γίνει κτήμα των υπηρεσιών ότι η καταπολέμησή του είναι προς το συμφέρον τους. Δεν μπορεί να καταπολεμηθεί με κανόνες εμπορικής οργάνωσης. Αποτελεί ιδεολογική πρακτική και για την αντιμετώπισή της χρειάζεται να αντιπαραβληθεί ένα ίσο ή μεγαλύτερο ιδεολογικό δέον που δεν είναι άλλο από την ηθική και την ακεραιότητα.

Για το λόγο αυτό είναι αρμοδιότητα όλης της κοινωνίας, συμπεριλαμβανομένων και των δημόσιων υπηρεσιών, αλλά και πάνω από όλα και της πολιτικής ηγεσίας να εξασφαλίσει και να διατυμπανίσει ότι η λογοδοσία και η ηθική είναι πρώτιστο ενδιαφέρον της. Από υπηρεσίες όπως είδαμε υπάρχουν πάρα πολλές. Αυτό που χρειάζεται είναι η δημιουργία ενός ενιαίου φορέα που θα οδηγήσει στην συντεταγμένη και οργανωμένη καταπολέμηση του οικονομικού εγκλήματος.

Απαιτείται να δημιουργηθεί μια περιεκτική και εύχρηστη νομοθεσία για τη διαφθορά. Προς την κατεύθυνση αυτή πρέπει να αναληφθεί δράση για την αναμόρφωση και τον εξορθολογισμό των ποινικών διατάξεων κατά της διαφθοράς και να ρυθμιστεί για πρώτη φορά συνολικά, η ποινική αντιμετώπιση του φαινομένου της διαφθοράς στην Ελλάδα.

Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να διασφαλιστεί και η συναρμογή των αλλαγών αυτών με τις προτεινόμενες συστάσεις όλων των φορέων προς τους οποίους έχει αναλάβει δεσμεύσεις η Ελλάδα για συμμόρφωση (π.χ. GRECO, ΟΟΣΑ, μνημόνια).

Από άποψη αδικημάτων, εκτός από τις καθарές παραβάσεις δωροδοκίας, πρέπει να υπάρξει μεγαλύτερη εξειδίκευση αδικημάτων τόσο για δημόσιους όσο και για ιδιωτικούς υπαλλήλους, όπως για παράδειγμα:

Να αποτελεί παράβαση για οποιοδήποτε υπάλληλο να δεχτεί δώρα, δάνεια, εκπτώσεις, πέρα από ένα ορισμένο όριο, ακόμα κι αν δεν υπάρχει καμία άμεσα αλλοιωμένη σχετική συναλλαγή.

Να απαγορεύεται για οποιοδήποτε υπάλληλο να κατέχει προτερήματα ή να λαμβάνει δάνεια, δυσανάλογα με το επίσημο εισόδημά του ή να έχει επίπεδο ζωής πάνω από εκείνο που δικαιολογεί το εισόδημά του.

Να αποτελεί αδίκημα η σύγκρουση συμφερόντων για οποιοδήποτε υπάλληλο, που κάνει μη προβλεπόμενη χρήση της ιδιότητάς του ή της εξουσίας του για ιδιωτικό όφελος, είτε δικό του είτε άλλων προσώπων.

Οι ελεγκτικές αρχές για τη διαφθορά, όχι μόνο πρέπει να εξουσιοδοτηθούν για να ερευνούν απλά τις παραβάσεις διαφθοράς, τόσο στην κυβέρνηση όσο και στον ιδιωτικό τομέα, αλλά να μπορούν να ερευνούν και όλα τα εγκλήματα που συνδέονται με τη διαφθορά.

Στις ελεγκτικές αρχές για τη διαφθορά, πρέπει να δοθούν αυξημένες δυνατότητες ελέγχου, ώστε να μπορούν να ελέγξουν τους τραπεζικούς λογαριασμούς, να χρησιμοποιούν μάρτυρες με όρκο, να κατάσχουν ιδιοκτησίες που προέρχονται από διεφθαρμένες συναλλαγές και να παρακρατούν τα ταξιδιωτικά έγγραφα των υπόπτων για να αποτραπεί η φυγή τους από τη δικαιοσύνη.

Επίσης, εάν δικαιολογούνται από τις περιστάσεις και σε σοβαρές περιπτώσεις, πρέπει οι ελεγκτικές αρχές για τη διαφθορά, να μπορούν να εφαρμόσουν δυναμικές τεχνικές έρευνας όπως η παρεμπόδιση τηλεπικοινωνιών, η επιτήρηση γραμμών, οι μυστικές διαδικασίες κ.λπ.

Οι περιπτώσεις διαφθοράς πρέπει να διώκονται από ένα αρμόδιο δικαστήριο ή μια επιλεγμένη ομάδα εισαγγελέων κατά της διαφθοράς για να εξασφαλιστεί ο συντονισμός και η απαιτούμενη ταχύτητα παράλληλα με την ποιότητα και την ακεραιότητα στο έργο τους.

Ο εισαγγελέας διαφθοράς θα είναι ο ισχυρός υποστηρικτής της πάλης ενάντια στη διαφθορά, ο οποίος θα διασφαλίζει ότι όλες οι υποθέσεις διαφθοράς θα αντιμετωπίζονται στα δικαστήρια από τους δικαστές με επαγγελματισμό και με μόνο γνώμονα τη δικαιοσύνη.

Βασικό μέλημα πρέπει να είναι η αναμόρφωση των θεσμών της κοινωνίας. Οι κοινωνικοί, πολιτικοί και πολιτιστικοί θεσμοί καθορίζουν το επίπεδο της κοινωνίας, το

επίπεδο της κοινωνικής οργάνωσης. Άνοιγμα και εξωστρέφεια των Θεσμών προς την κοινωνία για να αποκτήσει πίστη και εμπιστοσύνη ο απλός πολίτης. Να γίνει κατανοητό ότι η παράβαση καθήκοντος τιμωρείται αυστηρά μεν, δίκαια δε, και ο πολίτης να μην φοβάται να προσφύγει για να δικαιωθεί.

Επίσης σημαντικό ρόλο καλείται να παίξει η Δεοντολογία. Το σύνολο δηλαδή των κανόνων ως προς τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις των ηγετών, των πολιτικών και δημόσιων λειτουργών. Σε έρευνα του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, για τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνουν οι χώρες του κόσμου για την καταπολέμηση της διαφθοράς, το συμπέρασμα ήταν ότι για να γίνει αυτό, πρέπει κυρίως να ενισχυθούν η ηθική και η δεοντολογία. Γι' αυτό, απευθύνθηκε προτροπή προς όλες τις χώρες να δημιουργήσουν και να εγκαθιδρύσουν σε όλο τον δημόσιο (τουλάχιστον) τομέα Κώδικες Δεοντολογίας, οι οποίοι να εφαρμόζονται σε συνδυασμό με τη χρηστή διοίκηση. Οι Κώδικες Δεοντολογίας, για να έχουν αποτέλεσμα, πρέπει:

- Να λαμβάνουν υπόψη τις σχετικές διεθνείς πρωτοβουλίες άλλων, παρεμφερών οργανισμών, όπως ο «Διεθνής Κώδικας Δεοντολογίας Κρατικών Αξιωματούχων της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών» (ψήφισμα 51/59 της 12ης Δεκεμβρίου του 1996).
- Να προάγουν την ακεραιότητα, την εντιμότητα και την υπευθυνότητα μεταξύ των κρατικών λειτουργών. Σε αυτούς, οι πολιτικές, οι διαδικασίες και οι πρακτικές διαχείρισης πρέπει να είναι σύμφωνες με τα ηθικά πρότυπα.

Οι ηθικές σταθερές (τα όρια) πρέπει να περιγράφονται ξεκάθαρα και να συνδέονται με νομικές κυρώσεις. Να προβλέπεται η λήψη συγκεκριμένων και αυστηρών πειθαρχικών ή άλλων μέτρων κατά κρατικών λειτουργών, οι οποίοι παραβιάζουν τους κώδικες ή τα πρότυπα που καθιερώνονται σύμφωνα με αυτούς.

Για όλους τους δημόσιους λειτουργούς πρέπει να υφίσταται διαθέσιμη καθοδήγηση, η οποία να περιγράφεται συγκεκριμένα.

Οι δημόσιοι λειτουργοί πρέπει να γνωρίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, όταν εκτίθενται, κάνοντας λάθος. Οι πολιτικοί πρέπει, πρώτοι εκείνοι, να προσηλωθούν στην τήρηση των ηθικών κανόνων, για να ενθαρρύνουν και όλους τους άλλους δημόσιους λειτουργούς.

Όλες οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων πρέπει να είναι διαφανείς και ανοιχτές σε δημόσια εξονυχιστική έρευνα.

Να περιέχουν λεπτομερείς και ξεκάθαρες οδηγίες για την αλληλεπίδραση δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

Οι σύμβουλοι και διαχειριστές να δεσμευθούν, ως οφείλουν, να δείξουν προσήλωση στις ηθικές αξίες.

Οι υπαλληλικές συνθήκες ολόκληρης της Δημόσιας Διοίκησης να είναι σύμφωνες με τους κώδικες ηθικής και δεοντολογίας.

Να ενθαρρύνονται οι κρατικοί λειτουργοί να καταγγέλλουν στις αρμόδιες αρχές πράξεις διαφθοράς, οι οποίες περιπίπτουν στην αντίληψή τους κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους.

Να απαιτείται από τους κρατικούς λειτουργούς να δηλώνουν σε αρμόδιες αρχές, μεταξύ άλλων, τις εξωτερικές τους δραστηριότητες, εργασία, επενδύσεις, περιουσιακά στοιχεία και σημαντικά δώρα ή επιδόματα, από τα οποία είναι δυνατό να προκύψει σύγκρουση συμφερόντων σε σχέση με τα καθήκοντά τους ως κρατικών λειτουργών.

Πρέπει να υπάρχουν αντίστοιχοι μηχανισμοί λογοδοσίας και καταλογισμού ευθυνών για όλα τα ανωτέρω, σε όλο τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα.

Φυσικά σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια αυτή πρέπει να διαδραματίσει η εκπαίδευση. Μέσα από τα σχολεία με την ενσωμάτωση στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών μπορεί να ξεκινήσει μια προσπάθεια για την βελτίωση της κατάστασης στη χώρα. Η αγάπη για την πατρίδα δεν είναι κάτι αόριστο ούτε ένα απλό συναίσθημα. Φανερώνεται και αναδεικνύεται με πράξεις και με προσωπικό αγώνα. *«Μη ρωτάς τι μπορεί να κάνει η χώρα σου για σένα, αλλά τι μπορείς να κάνεις εσύ για τη χώρα σου»* είχε πει ο Αμερικανός Πρόεδρος Τζον Κέννεντι.

Τέλος το πιο σημαντικό από όλα είναι η Αποτροπή. Ό,τι και να κάνουν οι ελεγκτικοί μηχανισμοί θα είναι πάντα ένα βήμα πίσω από το οικονομικό έγκλημα. Γιατί απλά κανείς δεν είναι σε θέση να γνωρίζει ποιο κόλπο θα μηχανευτεί ο επίδοξος εγκληματίας και πως θα το υλοποιήσει. Η δημιουργία όμως ισχυρών δομών αποτροπής, οι οποίες εκτός από κατασταλτικό χαρακτήρα θα έχουν κυρίως αποτρεπτική δράση είναι πολύ σημαντικό και μπορεί να συμβάλλει στη μεγιστοποίηση των αποτελεσμάτων. Πρέπει ο επίδοξος εγκληματίας να γνωρίζει ότι έχει να χάσει περισσότερα από όσα θα κερδίσει σε μια ενδεχόμενη παρανομία. _

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΗ

1. Acemoglu Daron, 1995, “Reward Structures and the allocation of talent”, *European Economic Review*, 39, 17-33
2. Acemoglu, D., Johnson, S., & Robinson, A.J., 2002, “Reversal of Fortune: Geography and Institutions in the Making of the Modern World Income Distribution”, *The Quarterly Journal of Economics*, vol. 117, no. 4, pp. 1231 – 1294.
3. Barak, G., 2000, *Crime and Crime Control; A global view*. Ουέσππορτ, CN: Greenwood Press
4. Barak, G. (2001) «Crime and Crime Control in the Age of Globalization: A Theoretical Dissection», *Critical Criminology* 10:57-72.
5. Becker, G. - Stigler, G., 1974, “Law enforcement, malfeasance and compensation of enforcers”, *Journal of Legal Studies*, 3 pp. 1–19
6. Croall H., 1992, “White Collar Crime, Criminal Justice and Criminology”, Buckingham: Open University Press
7. Brunetti A., G. Kisunko and B.Weder, 1997, «Credibility of Rules and Economic Growth - Evidence from a World Wide Private Survey», *Background paper for the World Development Report 1997*, The World Bank.
8. Friedman E., S. Johnson, D. Kaufmann and P. Zoido-Lobaton, 2000, «Dodging the Grabbing Hand: The Determinants of Unofficial Activity in 69 Countries», *Journal of Public Economics*, vol.76.
9. Glaeser, E. & Saks, R., 2004, “Corruption in America”, Harvard Institute of Economic Research, vol. Discussion Paper No,2043, Huntington S., 1968, “Political Order in Changing Society”, Yale Univ. Press, New Heaven.
10. Johnson S., D. Kaufmann and P. Zoido-Lobaton, 1998, «Regulatory Discretion and the unofficial economy», *American Economic Review*, 88:2.
11. Johnson S., D. Kaufmann and P. Zoido-Lobaton, 1999, «Corruption, public finances and the unofficial economy», *World Bank Discussion Paper*, no.2169.
12. Keefer P. And St. Knack, 1996, «Institutions and Economic Performance: Cross Country tests using alternative institutional measures», *Economics and Politics*, VII.
13. Kirnberly, A.E., 1997, “*Corruption and the Global Economy*” ,Ουάσινγκτον: Institute for International Economics.

14. Lambsdorff Johann Graf, 1999, «The impact of corruption on capital accumulation», Unpublished manuscript, Gottingen University.
15. Leff, N., 1964, “Economic Development Though Bureau-cratic Corruption”, *American Behavioral Scientist*, 8-14.
16. Lui F., 1985, «An Equilibrium Queuing Model of Bribery», *Journal of Political Economy*, vol. 93, August. Mauro P., 1995, «Corruption and Growth», *Quarterly Journal of Economics*, CX.
17. Mauro, P., 1996, “The effects of Corruption on Growth, Investment, and Government Expenditure”, *Quarterly Journal of Economics*
18. Meny Yv. , « La corruption de la république », Fayard, Παρίσι, 1992
19. Rocca.-J.L., *La corruption*, Syros, Παρίσι, 1993. Service central de prévention de la corruption, *Rapport annuel, lDocumentation française*, 1994-1995, 1996,1997.
20. Myrdal, G., 1968, “Asian Drama: An Inquiry into the Poverty of Nations. A Twentieth Century Fund Study”, Pantheon, New York
21. Tanzi V. and H. Davoodi, 1997, «Corruption, Public Investment, and Growth», *IMF Working Paper Series WP/97/139*.
22. Tanzi Vito, 1998,«Corruption around the world: Causes, consequences, scope and cures», *IMF Working Paper*
23. Tanzi V. and H. Davoodi, 2000, «Corruption, Growth and Public Finances», *IMF Working Paper Series WP/00/182*
24. Treisman D., 2000, «The causes of corruption: a cross-national study», *Journal of Public Economics*, vol.76, pp.399-457.
25. Tullock, G., 1996, “Legal heresy”, *Economic Inquiry* 34 (1)
26. Wei S.-J., 1997, «How Taxing is Corruption on International Investors», *National Bureau of Economic Research Working Paper*, 6030, Cambridge MA.
27. Williams P., "Transnational Crime", in B. Roberts (ed.), 1995, *Order and Disorder after the Cold War*, Cambridge/Massachusetts: MIT Press
28. World Bank (1997a) «*Helping Countries Combat Corruption: the Role of the World Bank* », www.worldbank.org.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. Αντωνάκης Νικόλαος – Καραβίδας Δημήτριος, «Οικονομική Ανάλυση του Εγκλήματος στην Ελλάδα», Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 74/1989
2. Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης, «Έκθεση Πεπραγμένων Γ' Μονάδας 2013, Ανακτήθηκε από www.gcsf.gr/media/Pepragmena_GXK_2013.pdf
3. Βαβούρας Ι, και Μανωλάς Γ. «Η παραοικονομία στην Ελλάδα και τον κόσμο» Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα, 2004
4. Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης, «Ετήσια Έκθεση 2013», Αθήνα Ιούνιος 2014, ανακτήθηκε από www.gedd.gr/article_data/Linked_files/114/EktheshGEDD2013.pdf
5. «ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ» - Εθνικό Σχέδιο κατά της Διαφθοράς, Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, Ιανουάριος 2013
6. Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς, «Έκθεση Εθνικού Συστήματος Αξιολόγησης – Ελλάς», Φεβρουάριος 2012. Ανακτήθηκε από www.transparency.gr
7. Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς, «Παγκόσμιο Βαρόμετρο της Διαφθοράς 2013 – Καθημερινότητα και Διαφθορά», Ιούλιος 2013, ανακτήθηκε από www.iefimerida.gr/sites/.../gcb_country_report_greece_gr_03_final.pdf
8. «Η διαφθορά έχει ρίζες στην αρχαία Ελλάδα», άρθρο στο <http://www.epistimonikomarketing.gr/i-diafthora-ehei-rizes-stin-arhaia-ellada/>
9. Ηλία Γ., «Αστυνομική διαφθορά: Μια απόπειρα συστηματικής προσέγγισης», Υπεράσπιση 1999, σ.759
10. Κουράκης Νέστωρ, 2006, «Το έγκλημα στην Ελλάδα σήμερα», ανακτήθηκε από www.niotho-asfalis.gr/na/meletes2.pdf
11. Κράμβια – Καπαρδή Μ. και Τσολάκης Χρ., «Οικονομικά Εγκλήματα στις Επιχειρήσεις», Κριτική, Νοέμβριος 2011
12. Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδας, Κρατικός Προϋπολογισμός 2011 <http://www.oee.gr/proupologismos.html>
13. Ορισμός Διαφθοράς, ανακτήθηκε από <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%86%CE%B8%CE%BF%CF%81%CE%AC>
14. Παγκόσμια Έρευνα για το Οικονομικό Έγκλημα, Ελλάδα 2011, PwC, ανακτήθηκε από www.pwc.gr/economic-crime-2011

15. Παπασπύρου Σπ., «Όψεις της διαφθοράς στην Ελλάδα», Τεύχος Νο4(www.monthlyreview.gr/antilogos/greek/periodiko/arxeio/article_fullstory_html?obj_path=docrep/docs/arthra/MR4_papaspyrou/gr/html/index_)
16. Πελαγίδης, Θ., 2009, «Πολιτικές καταπολέμησης της Διαφθοράς», στο www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs//.../575-88%20Pelagidis%202014.pdf
17. Πελαγίδης Θ. – Μητσόπουλος Μ., 2007, «Οικονομική ανάλυση της διαφθοράς στην πολιτική», ανακτήθηκε από e-rooster.gr/02/2007/415

Εφημερίδες

1. Εφημερίδα Το ΒΗΜΑ, 23/03/1997, Σελ.:D05 Κωδικός άρθρου:B12421D051
2. Εφημερίδα Κέρδος, 15/12/2007, «Πρώτες σε διαφθορά οι εφορίες»,
3. Εφημερίδα Ελεύθερος Τύπος της Κυριακής, 22/07/2007 «Ανοχύρωτη στο ξέπλυμα η Ελλάδα»
4. Εφημερίδα Ημερησία, 27/09/2007, «Πρωταθλήτρια στις 15 σε διαφθορά η Ελλάδα»